

SPECIAL REPORT
2017

Elusive Peace : Insurgency in Thailand's Far South

สันติภาพยากบรรลุถึง : ความไม่สงบในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ของประเทศไทย

By Don Pathan and Ekkarin Tuansiri

2017

SPECIAL REPORT

สันติภาพยากบรรลุถึง : ความไม่สงบในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ของประเทศไทย
โดย ดอน ปาทาน และ เอกรินทร์ ต่วนศิริ

Elusive Peace: Insurgency in Thailand's Far South

By Don Pathan and Ekkarin Tuansiri

ผู้เขียน / Authors

Don Pathan	ดอน ปาทาน
Ekkarin Tuansiri	เอกรินทร์ ต่วนศิริ

ผู้แปล / Translator

Pakavadi Veerapaspong	ภักวดี วีระภาสพงษ์
-----------------------	--------------------

คณะทำงาน / working group

Imron Sahoh	อิมรอน ซาหาะ
Abdulloh Mad-adam	อับดุลเลาะ มะมัดอะด้า
Arichah Kaikaew	อาอิชะห์ กายแก้ว
Nureemah Beraheng	นูรีมะห์ บือราเฮง

รูปลักษณ์ / Designed

Phakdee Tuansiri	ภักดี ต่วนศิริ
------------------	----------------

ภาพ / Photo

Nurdeen Ao-ming	นูร์ดีน เอามิง
-----------------	----------------

พิมพ์ที่ / Printing house

SAMILAN PRESS
3/202 M.1 Charoen Pradit Road,
Rusamila, Mueang, Pattani 94000 THAILAND
สมิлян เพรส
เลขที่ 3/202 หมู่ที่ 1 ถนนเจริญประดิษฐ์ ตำบลรูสะมิแล
อำเภอเมือง จังหวัดปัตตานี 94000

SPECIAL REPORT
2017

สันติภาพยากบรรลุถึง : ความไม่สงบ ในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ของประเทศไทย

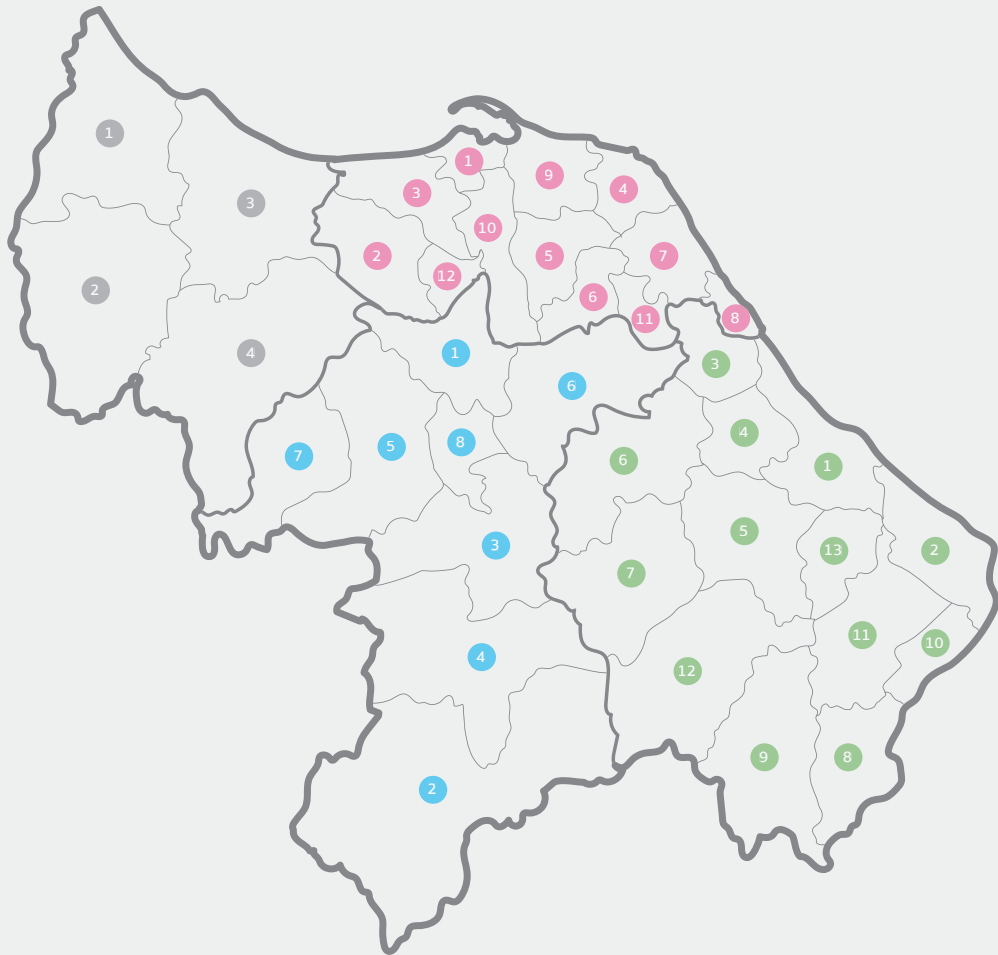
Elusive Peace: Insurgency in Thailand's Far South

By Don Pathan and Ekkarin Tuansiri

PATANI FORUM

สารบัญ

บทคัดย่อสาระสำคัญ	๖
กิตติกรรมประกาศ	๑๑
คำนำ	๑๒
ตอน ๑: การขยายโรงละครแห่งความรุนแรง	๑๕
ระหว่างการต่อสู้กับการเจรจา	๑๖
ขนาดกรรมในบาเจาะ	๑๗
การใช้หน่วยสังหารกับผลที่ตามมา	๑๙
ตอน ๒: กลับสู่โต๊ะเจรจา	๒๓
รัฐประหาร	๒๔
ทวี สอดส่องถูกย้ายออกจากสามจังหวัดชายแดนใต้	๒๗
เข้มข้นและคิดคำนวณ: การก่อความไม่สงบในชายแดนใต้	๒๘
นักปฏิบัติการณ์สันติภาพเริ่มเคลื่อนไหว	๒๙
เข้มข้นและคิดคำนวณ: การก่อความไม่สงบในชายแดนใต้	๓๐
มาราปาตานีกับคำถามถึงความชอบธรรม	๓๑
คำเตือนเชิงกร้าวต่อหน่วยงานมั่นคงท้องถิ่นและกองกำลังกึ่งทหารของรัฐบาล	๓๓
ยึดทรัพย์โรงเรียนปอเนาะนูฮาดวิทยา	๓๕
ทำลายความน่าเชื่อถือของพื้นที่ปลอดภัย	๓๖
การโจมตีเชิงจังหวัดภาคใต้ตอนบน	๓๗
การล้อมจับเยาวชนชนมลาญปาตานีในกรุงเทพ	๓๘
การเสียชีวิตของสะเปออิง บาซอ	๓๙
กราฟความรุนแรงพุ่งสูงขึ้นในเดือนเมษายนและคาร์บอนบีที่บีซีในเดือนพฤษภาคม 2560	๔๑
ข้อเรียกร้องของบีอาร์เอ็นไม่ได้รับการรับฟัง	๔๔
การปล้น(รต)ขบวนเจรจาสันติภาพ	๔๕
ตอน ๓: นโยบายวิพากษ์	๔๙
โครงการพาคนกลับบ้าน	๕๐
แค่การประชาสัมพันธ์สร้างภาพ?	๕๐
ความสำคัญของโครงการ	๕๒
“คณะรัฐมนตรีส่วนหน้า” เพื่อแก้ปัญหาชายแดนใต้	๕๒
การถ่ายโอนหน้าที่ด้านความมั่นคงให้เจ้าหน้าที่ท้องถิ่น	๕๓

จังหวัดปทุมธานี

1. อำเภอเมืองปทุมธานี
2. อำเภอโคกโพธิ์
3. อำเภอหนองจิก
4. อำเภอปะนาเระ
5. อำเภอมายอ
6. อำเภอทุ่งยางแดง
7. อำเภอสายบุรี
8. อำเภอไม้แก่น
9. อำเภอยะหริ่ง
10. อำเภอยะรัง
11. อำเภอกะพ้อ
12. อำเภอแม่ลาน

จังหวัดยะลา

1. อำเภอเมืองยะลา
2. อำเภอเบตง
3. อำเภอบันนังสตา
4. อำเภอธารโต
5. อำเภอยะหา
6. อำเภอรามัน
7. อำเภอกาบัง
8. อำเภอกรงปินัง

จังหวัดนราธิวาส

1. อำเภอเมืองนราธิวาส
2. อำเภอตากใบ
3. อำเภอบาเจาะ
4. อำเภอช้างอ
5. อำเภอรูแ่ง
6. อำเภอริโอเสาะ
7. อำเภอศรีสาคร
8. อำเภอแว้ง
9. อำเภอสุคีริน
10. อำเภอสุโหงโกลก
11. อำเภอสุโหงปาดี
12. อำเภอจะแนะ
13. อำเภอเจาะไอร้อง

จังหวัดสงขลา

1. อำเภอจะนะ
2. อำเภอนาทวี
3. อำเภอเทพา
4. อำเภอสะบ้าย้อย

บทคัดย่อสาระสำคัญ

คณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) ที่ปกครองประเทศไทยในขณะนี้ จำต้องรับช่วงต่อในการจัดการปัญหาท้าทายอันยุ่งเหยิง เมื่อตัดสินใจสานต่อภารกิจริเริ่มกระบวนการสันติภาพกับฝ่ายแบ่งแยกดินแดนมลายูปาตานี ซึ่งรัฐบาลยิ่งลักษณ์ ชินวัตรเริ่มต้นไว้ ถึงแม้ คสช. เป็นผู้กระทำรัฐประหารโค่นล้มรัฐบาลยิ่งลักษณ์ลงจากอำนาจเมื่อเดือนพฤษภาคม 2557 ก็ตาม รัฐบาลยิ่งลักษณ์ก็คัดค้านกองทัพมิให้รับรู้และมีส่วนร่วมในกระบวนการวางแผนและการริเริ่ม อีกทั้งเมื่อถึงเวลานั่งโต๊ะเจรจากับฝ่ายแบ่งแยกดินแดน ยิ่งลักษณ์ก็แต่งตั้งข้าราชการที่ตนเองไว้ใจมานั่งโต๊ะเจรจา ซึ่งเท่ากับกีดกันกองทัพออกไปยิ่งกว่าเดิม

เช่นเดียวกับกองทัพไทย ขบวนการแนวร่วมปฏิวัติแห่งชาติมลายูปาตานีหรือปียาร์เอ็น (Barisan Revolusi Nasional—BRN) ซึ่งเป็นขบวนการแบ่งแยกดินแดนที่ก่อตั้งมายาวนานและทุกวันนี้มีอิทธิพลควบคุมนักรบทั้งหมดในพื้นที่ ก็ถูกปฏิบัติแบบเดียวกัน พวกเขาถูกปิดบังมิให้มีส่วนร่วมรับรู้และแทบตั้งตัวไม่ทันเมื่อการริเริ่มกระบวนการสันติภาพเปิดตัวอย่างเป็นทางการในกรุงกัวลาลัมเปอร์เมื่อวันที่ 28 กุมภาพันธ์ 2556 ฝ่ายไทยและมาเลเซียระบุว่านายฮัสซัน ตอยิบเป็น “ผู้ติดต่อประสานงาน” หน้าทีของเขาคือชักจูงให้นำนักรบผู้นำและกลุ่มแบ่งแยกดินแดนที่ก่อตั้งมายาวนานทั้งหมด โดยเฉพาะสมาชิกสภา Dewan Pimpinan Parti (DPP) ที่เป็นองค์กรนำและปิดลับของปียาร์เอ็น ให้มาร่วมโต๊ะเจรจา จบจนปลายปี 2556 จึงเป็นที่ชัดเจนว่าปียาร์เอ็นไม่มีที่ท่าตอบรับแม้แต่น้อย ฮัสซันยอมแพ้และตัดขาดการติดต่อ ในช่วงเวลานั้นเอง รัฐบาลยิ่งลักษณ์ตักสู้ภาวะดินร่นเอาตัวรอดท่ามกลางปฏิบัติการ “ตัดดาวนักรงเทพ” กล่าวคือการประหารชีวิตขนาดใหญ่ตามท้องถนนโดยฝ่ายต่อต้านตระกูลชินวัตร กระทั่งกรุยทางให้แก่การรัฐประหารในเดือนพฤษภาคม 2557 การริเริ่มกระบวนการสันติภาพสำหรับชายแดนภาคใต้ของไทยต้องค้างเติ่งไปก่อนจนกว่ารัฐบาลทหารที่เข้ามาครองอำนาจจะตัดสินใจว่า พวกเขาจะจัดการอย่างไรกับภารกิจที่พวกเขาไม่ใช่คนเริ่มต้นและความขัดแย้งที่พวกเขาเพิกเฉยไม่ได้

หลังจากใช้เวลาพิจารณาเกือบเจ็ดเดือน นายกรัฐมนตรีประยุทธ์ จันทร์โอซากีเดินทางไปกัวลาลัมเปอร์เพื่อพบนายกรัฐมนตรีนาจิบ ราซัค และแสดงความจำนงอย่างเป็นทางการให้กัวลาลัมเปอร์ทำหน้าที่อำนวยความสะดวกสำหรับการเจรจาต่อไป คสช. ขอให้การเจรจารอบใหม่มีความครอบคลุมทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องมากขึ้น กล่าวคือ กลุ่มแบ่งแยกดินแดนที่ก่อตั้งมายาวนานทั้งหมดต้องมารวมตัวกันภายใต้แกนกลางเดียวกัน รัฐบาลทหารต้องการความมั่นใจด้วยว่า พวกเขากำลังคุยกับกลุ่มคนที่ถูกต้องจริง ๆ และผู้เข้าร่วมการประชุมต้องพิสูจน์ได้ว่ามีอำนาจบังคับบัญชาควบคุมผู้ปฏิบัติการในพื้นที่ เป้าหมายระยะสั้นของรัฐบาลทหารคือลดความรุนแรงในพื้นที่ลง นำเสียดายที่ทหารระดับนายพลของกองทัพไทยไม่สนใจเรื่องการตอบรับข้อเรียกร้องหรือการแก้ไขเยียวยาบาดแผลทางประวัติศาสตร์ของชาวมลายูปาตานี เป้าหมายของกองทัพไทยคือการนำ

“ตัวจริง” มาที่โตะเจรจาและเดินหน้าจากตรงนั้น พวกเขาคิดแบบนั้น ข้าราชการไทยที่ทำงานเกี่ยวข้องกับ ความขัดแย้งในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้กล่าวว่า รัฐบาลทหารกังวลแค่ภาพพจน์ในภายหน้าของตัวเอง และไม่ต้องการถูกตราหน้าว่าเป็นคนที่ “ปล่อยปลาตานีหลุดมือ” ดังนั้น トラบที่ยังอยู่ในตำแหน่ง พวกเขา ย่อมไม่เต็มใจที่จะยินยอมตามข้อตกลงใด ๆ ทั้งสิ้น ในภาคปฏิบัติที่เป็นจริง นี่หมายความว่ากลุ่มผู้นำทหาร จะทำทุกอย่างเพื่อปฏิเสธความชอบธรรมของขบวนการแบ่งแยกดินแดนมลายูปาตานี เรื่องนี้รวมถึงการรับรอง สถานะของมาราปาตานีอย่างเป็นทางการด้วย มาราปาตานีเป็นองค์กรร่วมที่เกิดจากการรวมตัวของขบวนการ แบ่งแยกดินแดนที่ก่อตั้งมานานจำนวนหนึ่ง ยกเว้นกลุ่มปีอาร์เอ็น ซึ่งเจรจากับรัฐบาลกรุงเทพฯตลอด ในความคิดของผู้นำทหารไทย การที่รัฐบาลไทยยินยอมพบปะกับมาราปาตานีก็ถือเป็นความชอบธรรมเท่าที่ พวกเขาสมควรได้รับแล้ว

เช่นเดียวกับการริเริ่มกระบวนการสันติภาพของรัฐบาลยิ่งลักษณ์ รัฐบาลทหารของพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชายังคงเผชิญปัญหาเก่าแบบเดิม กล่าวคือ การไม่มีคนกลางผู้ซื่อสัตย์หรือผู้ไกล่เกลี่ยสำหรับ กระบวนการนี้ อีกทั้งกลุ่มกบฏที่มานั่งโตะเจรจากับไทยก็ไม่ได้มีสายสัมพันธ์กับนักบริดอวอร์ในพื้นที่ กรุงเทพฯ ไม่รู้สึกว่าการบวนการนี้จำเป็นต้องมีคนกลางผู้ซื่อสัตย์ ถึงแม้มาเลเซียได้รับการขอรับรองให้มาเป็นผู้อำนวยความสะดวกในการเจรจา แต่กลุ่มผู้วางนโยบายในกรุงเทพฯมองว่าประเทศเพื่อนบ้านทางทิศใต้เป็นผู้มีส่วน ได้ส่วนเสียในความขัดแย้งเนื่องจากมีพรมแดนติดกัน ยังไม่ต้องเอ่ยถึงข้อเท็จจริงที่ผู้นำของกลุ่มมาราปาตานี ส่วนใหญ่อาศัยอยู่ในมาเลเซีย ดังนั้น การสื่อสารและการสอบถามจึงง่ายกว่าเดิมมาก กล่าวโดยสรุปคือ สาม จังหวัดชายแดนภาคใต้ของไทยคือหลังบ้านของมาเลเซีย มาเลเซียจึงมีความกังวลเกี่ยวกับความมั่นคง ในแง่ที่ความรุนแรงอาจขยายข้ามพรมแดนมาฟากของตนหรือพลเมืองของตนอาจหลงช่วยเพื่อนชาวมลายู มุสลิมทางฝั่งชายแดนไทย แต่ปัญหาของกระบวนการสันติภาพที่มีแต่ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียถึงสามฝ่ายโดยไม่มี ผู้ไกล่เกลี่ยที่เป็นกลาง ย่อมเป็นความพยายามที่รังแต่จะล้มเหลวแน่ ๆ

ในเดือนสิงหาคม พ.ศ. 2559 มาราปาตานี (MARA Patani) องค์กรร่วมที่เกิดจากการรวมตัวของกลุ่ม แบ่งแยกดินแดนมลายูปาตานีที่ก่อตั้งมานานจำนวนหนึ่ง เปิดตัวออกสู่สาธารณชนในการแถลงข่าวที่กรุง กัวลาลัมเปอร์ มาราปาตานีประกาศตัวเป็นแกนกลางสำหรับให้กลุ่มแบ่งแยกดินแดนกลุ่มต่าง ๆ มาร่วมยื่น ข้อเรียกร้องของตน แต่จุดศูนย์รวมความสนใจตกอยู่ที่ครูสอนศาสนาอิสลามรุ่นใหม่สองคนที่เข้าร่วมภายใต้ ธงของปีอาร์เอ็น ทว่าแกนนำปีอาร์เอ็นกับนักรบในพื้นที่กลับแสดงออกชัดเจนหลายครั้งว่า องค์กรของพวกเขา ไม่ได้เป็นส่วนหนึ่งในกระบวนการพูดคุย

ตลอดช่วงสามปีที่ผ่านมา คสช.ดำเนินยุทธศาสตร์สองด้านเช่นเดียวกับรัฐบาลชุดก่อน ๆ กล่าวคือการทหาร และการพัฒนา รัฐบาลคิดว่ายุทธศาสตร์แบบนี้เพียงพอแล้วที่จะชนะใจและเปลี่ยนความคิดของชาวบ้านท้องถิ่น ซึ่งรัฐไทยมองว่าเป็นผู้สนับสนุนหลักของนักรบปีอาร์เอ็น รวมทั้งเป็นฐานประชาชนที่ทำให้การต่อสู้ของนักรบมีความชอบธรรม โครงการต่าง ๆ อาทิ “โครงการพาคนกลับบ้าน” ซึ่งอ้างว่าเป็นนโยบายนิรโทษกรรม แต่แท้ที่จริงเป็นแค่การสร้างภาพประชาสัมพันธ์กลวง ๆ แต่ไม่ช่วยอะไรเลยในแง่ของการเปลี่ยนแปลงวิถีของความรุนแรง ความไม่ไว้วางใจระหว่างชาวบ้านมลายูมุสลิมท้องถิ่นกับรัฐไทยยังเข้มข้นเช่นเดิม

รัฐบาลทหารค่อย ๆ ถอนกำลังทหารประจำการออกจากพื้นที่และแทนที่ด้วยทหารพรานที่ว่างจากคนท้องถิ่นและได้รับการฝึกอบรมเพียงครั้ง ๆ กลาง ๆ ทหารพรานเป็นส่วนหนึ่งของโครงข่ายรักษาความมั่นคงของกองทัพในพื้นที่ที่มีความไม่สงบ ภายใต้แผนปฏิบัติการที่เรียกกันว่า “ทุ่งยางแดงโมเดล” กองทัพเริ่มทดลองแนวคิดของการถ่ายโอนงานด้านความมั่นคงให้คนภายนอก (outsource) ในที่นี้คือมอบหมายให้เจ้าหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ท้องถิ่น เช่น กำนัน ผู้ใหญ่บ้านและสมาชิกกองอาสารักษาดินแดน ซึ่งทั้งหมดนี้อยู่ภายใต้สายการบังคับบัญชาของกระทรวงมหาดไทย ผู้บัญชาการกองทัพภาคกล่าวหาเจ้าหน้าที่ท้องถิ่นเหล่านี้ว่า กำลังทำเป็นหูหนวกตาบอดต่อความเคลื่อนไหวของกลุ่มผู้ก่อความไม่สงบ แต่การบังคับเจ้าหน้าที่ท้องถิ่นให้เอาชีวิตไปแขวนบนเส้นด้ายด้วยการออกลาดตระเวนกับทหารประจำการก็ไม่ก่อให้เกิดผลดีดังที่กองทัพคาดหวัง เมื่ออยู่ต่อหน้าสื่อและสาธารณชน กองทัพมักอ้างโวยวายหาการปราบปรามการก่อความไม่สงบเป็นการดำเนินนโยบายทางการเมือง ไม่ใช่การทหาร แต่ในแง่ของการนำนโยบายมาปฏิบัตินั้น การทำงานของกองทัพไทยในด้านนี้ดำเนินการอย่างผิวเผินมาก ด้วยเหตุนี้เอง ความไม่ไว้วางใจระหว่างชาวมลายูมุสลิมกับหน่วยงานรัฐ โดยเฉพาะกองกำลังด้านความมั่นคง ยังอยู่ในระดับสูงเหมือนเดิม ปัญหาที่คือกองทัพยังผูกขาดหน้าที่ในการขยายความชอบธรรมของรัฐ นำเสียชาติที่กองทัพไม่ได้มองเรื่องนี้เป็นปัญหา พวกเขา คิดว่าเจตนาที่ดีก็คือนโยบายนั่นเอง ความพยายามที่จะให้พลเรือนเข้ามากำกับดูแลการปฏิบัติงานของกองทัพในชายแดนภาคใต้มักไม่เป็นไปตามวัตถุประสงค์ ดังเห็นได้จากการตั้ง “คณะรัฐมนตรีส่วนหน้า” ซึ่งนำโดยพลเอกอุดมเดช สีสิบตรี รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงกลาโหม ในบรรดา ครม. 13 คน มีนายพลเกษียณอายุได้รับแต่งตั้งเข้ามาเกือบทั้งหมด ยกเว้นแค่คนเดียว และนายพลเกษียณอายุเหล่านี้เคยรับตำแหน่งในชายแดนภาคใต้มาแล้วทั้งสิ้น

ในเดือนเมษายน 2560 ปีอาร์เอ็นกลับมายื่นข้อเรียกร้องเพื่อเปิดการเจรจาที่กรุงเทพฯ อีกครั้ง เงื่อนไขการเจรจาโดยตรงกับรัฐบาลไทยต้องมีคนกลางที่เป็นสมาชิกของประชาคมระหว่างประเทศ เพื่อสร้างหลักประกันว่ากระบวนการเจรจาสอดคล้องกับแบบแผนการปฏิบัติที่ดีที่สุดที่นานาชาติยอมรับ ปีอาร์เอ็นเคยยื่นข้อเรียกร้องคล้าย ๆ กันนี้ในปี 2556 หลังจากการริเริ่มสันติภาพของรัฐบาลยิ่งลักษณ์เปิดตัวได้ไม่นาน แต่ตามข้อมูลของแหล่งข่าวในขบวนการ แนวคิดของปีอาร์เอ็นในตอนนั้นคือการหาทางล้มการริเริ่มนั้น ส่วนในครั้งนี้นีปีอาร์เอ็นมีความตั้งใจที่จะเปิดการเจรจาโดยตรงกับรัฐบาลกรุงเทพฯ แต่อย่างไรก็ตามหากจะมีการพูดคุยในอนาคตอีก จะต้องมีเตรียมความพร้อมและมีศักยภาพให้ปึกการเมืองของกลุ่มปีอาร์เอ็น มีความหวังว่า

สมาชิกชุมชนนานาชาติจะให้การสนับสนุน แต่ถ้าทางรัฐบาลกรุงเทพไม่ให้อนุญาตก็ถือว่าเป็นเรื่องการ
แทรกแซงกิจการภายใน

ทหารไทยในพื้นที่ที่ตอบรับทำที่ครั้งนี้มาก เพราะพวกเขาค่อนข้างตื่นตัวกับการเจรจากับกลุ่มมาราปา
ตานี พวกเขาถือว่าเป็นเรื่องดีที่จะมีช่องทางสื่อสารกับกลุ่มคนที่ควบคุมผู้ปฏิบัติการได้จริง ๆ กรุงเทพไม่ได้
ตัดทิ้งช่องทางการพูดคุยโดยตรง แต่เสนอว่าข้อเรียกร้องแบบนี้ควรยื่นผ่านมาเลเซียที่เป็นผู้อำนวยความสะดวก
สะดวกอย่างเป็นทางการ ด้วยเกรงว่าปีอาร์เอ็นอาจยื่นกรานแข็งกร้าวเกินไป กรุงเทพ กัวลาลัมเปอร์และบาง
กลุ่มในมาราปาตานีจึงยืนยันในหลักการของ “การดึงทุกฝ่ายเข้ามาร่วมพูดคุย” (inclusivity) ซึ่งเป็นหลัก
การที่รัฐบาลทหารเน้นย้ำเมื่อพวกเขาตัดสินใจสานต่อการเจรจา อย่างไรก็ตาม ข้าราชการจากกระทรวงต่าง ๆ
ที่เกี่ยวข้องในการคลี่คลายความขัดแย้งกล่าวว่า พวกเขาไม่มีปัญหาถ้าจะต้องสกัดกั้นกลุ่มมาราปาตานี ถ้า
นั่นหมายถึงได้ปีอาร์เอ็นที่มีอิทธิพลต่อหน้าในที่จริง ๆ มาร่วมโต๊ะเจรจา กลุ่มผู้วางนโยบายในกรุงเทพให้
ข้อมูลเป็นการส่วนตัวว่า พวกเขาวิตกว่า การเจรจาช่องทางที่สองหรือ track ที่สอง (กับปีอาร์เอ็น) อาจทำลาย
ช่องทางเดิมที่มีอยู่ (กับมาราปาตานี) ซึ่งทั้งสองประเทศลงทุนทรัพยากรไปแล้วเป็นจำนวนมาก หลายภาค
ส่วนในรัฐบาลไทยที่ได้รับมอบหมายให้คลี่คลายความขัดแย้งที่มีมายาวนานกล่าวว่า พวกเขาไม่แยแสถ้าจะ
ต้องสกัดกั้นกลุ่มมาราปาตานี ถ้านั้นหมายถึงได้ปีอาร์เอ็นตัวจริงมาร่วมโต๊ะเจรจา แต่การโอนอ่อนตามข้อเรียก
ร้องของปีอาร์เอ็นหมายถึงกระบวนการสันติภาพต้องกลายเป็นกระบวนการระหว่างประเทศ ในขณะที่ คสช.
ไม่ต้องการให้ประชาคมโลกมาข้องเกี่ยวในปัญหาที่พวกเขามองว่าเป็นประเด็นภายใน

กิตติกรรมประกาศ

รายงานฉบับนี้เขียนโดยดอน ปาทาน ผู้อำนวยการฝ่ายต่างประเทศของปาตานีฟอรัม และ เอกรินทร์ ต่วนศิริ ผู้อำนวยการปาตานีฟอรัมและอาจารย์มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี The Australian Department of Foreign Affairs and Trade (DFAT) เป็นผู้ให้ทุนสนับสนุนการจัดพิมพ์ เผยแพร่รายงานฉบับนี้ รวมทั้งการประชุมเชิงปฏิบัติการในหัวข้อ Counter Violent Extremism ที่จัดขึ้นต่อเนื่องหลายครั้งในหลายสถานที่ของประเทศไทยตลอดปี พ.ศ. 2560 ซึ่งช่วยสร้างแนวความคิดและปัญญาในการแสวงหาหนทางผลักดันการริเริ่มสันติภาพในสามจังหวัดชายแดนใต้ของประเทศไทย นี่คือการหวังว่าการสานเสวนาเกี่ยวกับลักษณะความขัดแย้งในพื้นที่ภาคใต้ที่มีประชากรส่วนใหญ่เป็นมุสลิมและสถานการณ์นี้ส่งผลกระทบต่อภาพลักษณ์ของอิสลามในสายตาประชาชนทั่วไปอย่างไรบ้างจะยังคงดำเนินต่อไป ผู้เขียนขอแสดงความขอบคุณเป็นพิเศษต่อสมาชิกคณะทำงานในปาตานีฟอรัมทุกคน อับดุลเลาะห์ หัมมัดอะด้า อาอิชะห์ กายแก้ว และนูรีมะห์ ปือราเฮง ตลอดจนนักวิจัย นักวิชาการ นักกิจกรรมด้านเพศภาวะและสิทธิพลเมือง ผู้นำองค์กรประชาสังคม ทั้งในท้องถิ่นและระดับชาติ เจ้าหน้าที่รัฐบาลไทย มาเลเซีย และสมาชิกของประชาคมระหว่างประเทศ ศิลปิน นักเขียน องค์กรเอกชนทั้งระดับชาติและนานาชาติ รวมทั้งสมาชิกขององค์กรแบ่งแยกดินแดน มลายูปาตานีหลายองค์กรทั้งในพื้นที่และที่อาศัยอยู่ในต่างประเทศ ขอแสดงความขอบคุณเป็นพิเศษต่อ Rose McGovern a US-based development professional สำหรับแนวคิดและคำแนะนำต่าง ๆ ที่เธอให้แก่รายงานและองค์กรของเราตลอดหลายปีที่ผ่านมา สุดท้ายขอขอบคุณฟิรเดาส์ อับดุลชอมมัด นักวิจัยจาก สวีเดน ให้การแนะนำและช่วยเหลือในการอ่านรายงานชิ้นนี้

คำนำ

Elusive Peace in Patani: Insurgency in Thailand's Far South เป็นรายงานพิเศษฉบับที่สามของ ปาตานีฟอรัม ซึ่งมีการจัดทำเอกสารออกมาเป็นชุดเพื่อวิเคราะห์พิจารณาการริเริ่มสันติภาพแนวทางการระหว่างรัฐบาลไทยกับขบวนการแบ่งแยกดินแดนมลายูปาตานี รายงานฉบับแรกในชุดนี้มีชื่อว่า Negotiating a Peaceful Coexistence Between the Malays of Patani and the Thai State ปาตานีฟอรัมได้ตรวจสอบการริเริ่มกระบวนการสันติภาพหลายประการตั้งแต่ปี 2548 จนถึงปี 2555 และอธิบายว่าทำไมการริเริ่มส่วนใหญ่ที่มีลักษณะปิดลับนั้นจึงไม่ประสบความสำเร็จในการสร้างแรงขับเคลื่อนที่จะปูทางสู่การเจรจาต่อรองอย่างเป็นทางการ แต่เพียงชั่วไม่กี่เดือนหลังจากรายงานพิเศษฉบับแรกตีพิมพ์ออกมา รัฐบาลไทยก็ประกาศเป็นครั้งแรกต่อสาธารณะในกรุงกัวลาลัมเปอร์ ประเทศมาเลเซีย เมื่อวันที่ 28 กุมภาพันธ์ 2556 ว่า รัฐบาลไทยกำลังเข้าสู่การพูดคุยสันติภาพกับขบวนการแบ่งแยกดินแดนมลายูปาตานี ไม่จำเป็นต้องกล่าวว่าเรื่องนี้ทำให้ทุกคนพากันประหลาดใจ สืบเนื่องจากข้อเท็จจริงที่ “การพูดคุย” ระหว่างตัวแทนไทย ซึ่งส่วนใหญ่เป็นเจ้าหน้าที่ทหาร กับกลุ่มแบ่งแยกดินแดนมลายูปาตานี มีการดำเนินการลับ ๆ อยู่แล้วในหลายเมืองของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้และอีกหลายเมืองหลวงในตะวันออกเฉียงกลางมาตั้งแต่ช่วงทศวรรษ 1980 และ 1990 ในขณะที่ประชาคมทั้งภายในประเทศและระหว่างประเทศแสดงความยินดีต่อการประกาศพันธกิจที่จะหันมาใช้วิธีการทางการเมืองเพื่อคลี่คลายความขัดแย้งที่มีมายาวนานระหว่างชาวมลายูในปาตานีกับรัฐไทย แต่ปาตานีฟอรัมสรุปว่าการริเริ่มนี้ไม่ได้สะท้อนความต้องการของประชาชนในพื้นที่ที่มีข้อพิพาททางประวัติศาสตร์ กระบวนการนี้เปิดตัวออกมาทั้ง ๆ ที่รัฐไม่มีทหารหรือกับปีอาร์เอ็นตั้งแต่แรก ทั้ง ๆ ที่ปีอาร์เอ็นคือกลุ่มที่มีอำนาจควบคุมหนักแน่นในพื้นที่ทั้งหมด อย่างไรก็ตาม เราไม่ควรมองข้ามภัยสำคัญที่กรุงเทพฯยอมรับว่าความขัดแย้งนี้มีลักษณะทางการเมือง เนื่องจากครั้งนี้กรุงเทพฯมีความตั้งใจทำให้กระบวนการเป็นเรื่องสาธารณะ ผลข้างเคียงที่ตามมาโดยไม่ได้ตั้งใจคือการเปิดพื้นที่ทางการเมืองให้องค์กรภาคประชาสังคมในชายแดนภาคใต้และทั่วประเทศได้อภิปรายถึงความขัดแย้งนี้มากขึ้นอย่างไม่เคยเกิดขึ้นมาก่อน หัวข้อที่ครั้งหนึ่งเคยเป็นเรื่องต้องห้าม เช่น สิทธิในการตัดสินใจชะตากรรมของตนเอง เดียวนี้มีการอภิปรายถกเถียงกันอย่างเปิดเผย แม้จะด้วยท่าทีสงบเยือกเย็นและกระทำในนามขององค์กรต้นสังกัดก็ตาม ก่อนที่การพูดคุยสันติสุขจะเปิดตัวเมื่อวันที่ 28 กุมภาพันธ์ 2556 ซึ่งรัฐบาลยิ่งลักษณ์ ชินวัตรเป็นผู้ริเริ่มนั้น หัวข้อแบบนี้ถูกมองเป็นเรื่องต้องห้าม

ในรายงานฉบับที่แล้ว Negotiating the Future of Patani ซึ่งเป็นฉบับที่สองของชุดและตีพิมพ์ออกมาในปลายปี 2556 ปาตานีฟอรัมพิจารณาความสำคัญและผลกระทบของการริเริ่มกระบวนการสันติภาพของรัฐบาลยิ่งลักษณ์ นอกจากนี้ก็อธิบายว่าการพูดคุยสันติสุขตามที่เรียกกันนั้นมีความแตกต่างจากการเจรจาข้ามชาติที่ผ่านมาทั้งหมดอย่างไร ปาตานีฟอรัมอธิบายด้วยว่าเหตุใดการริเริ่มนี้จึงล้มเหลว ในรายงานได้คัดอ้างคำพูดของสมาชิกปีอาร์เอ็นจำนวนมาก รวมทั้งสัมภาษณ์สมาชิกกลุ่มแบ่งแยกดินแดนอื่น ๆ เพื่อให้เห็น

ภาพอีกด้านจากมุมมองของพวกเขา ในปัจจุบัน ปีอาร์เอ็นยื่นข้อเรียกร้องที่จะเจรจากับฝ่ายไทยอย่างเป็นทางการอีกครั้ง ข้อเรียกร้องนี้ยังสะท้อนอยู่ในความคิดเห็นของสมาชิกขบวนการในพื้นที่จนถึงทุกวันนี้

ในปลายปี 2556 ประเทศไทยประสบพายุใหญ่ทางการเมืองอีกครั้งเมื่อผู้ชุมนุมประท้วงใช้ปฏิบัติการ “ชัตดาวน์กรุงเทพฯ” จนบีบให้รัฐบาลยิ่งลักษณ์ต้องพักการพูดคุยสันติสุขปาตานีและหันมาทุ่มเทพลังงานกับทรัพยากรเพียงเพื่อความอยู่รอดของตัวเอง ดังที่ทุกคนทราบดีว่ารัฐบาลไม่อาจยืนระยะได้ การชุมนุมประท้วงตามท้องถนนกรุยทางให้แก่การรัฐประหารเดือนพฤษภาคม 2557 ในรายงาน *Elusive Peace in Patani: Insurgency in Thailand's Far South* ปาตานีฟอรัมเริ่มต้นจากจุดที่รายงานฉบับที่สองทิ้งค้างไว้ รายงานฉบับที่สามนี้ครอบคลุมช่วงเวลาตั้งแต่การรัฐประหาร 2557 และการตัดสินใจด้วยความดังเลขของรัฐบาลทหารที่จะสานต่อการเจรจาสันติภาพของรัฐบาลยิ่งลักษณ์ ซึ่งเป็นการริเริ่มที่กองทัพไม่มีส่วนร่วมทั้งในจุดตั้งต้นหรือขั้นตอนการวางแผน ภายหลังเดือนพฤษภาคม 2557 บรรยายกาศมีแต่ความไม่แน่นอน ไม่มีใครรู้ว่ารัฐบาลทหารจะอย่างไรต่อการพูดคุยสันติสุขที่มาเลเซียทำหน้าที่ผู้อำนวยการความสะอาด อย่างไรก็ตาม สิ่งที่รัฐประหารครั้งล่าสุดแตกต่างจากการรัฐประหาร 2549 ก็คือ ความขัดแย้งในชายแดนภาคใต้ไม่ถูกหยิบยกมาเป็นข้ออ้าง กองทัพไทยมีเป้าหมายอื่นที่สำคัญกว่า นั่นคือการสกัดกั้นมิให้ทักษิณ ชินวัตรกับเครือข่ายนักการเมืองและฐานเสียงกลับมาเป็นใหญ่ในเวทีการเมืองอีก ทักษิณเป็นมหาเศรษฐีที่รวยที่สุดคนหนึ่งในประเทศและน่าจะเป็นคนที่สร้างความรู้สึกแตกแยกได้มากที่สุดด้วย ในสมัยที่เขาเป็นนายกรัฐมนตรี เขาทุ่มเทเวลาไปกับการสร้างพื้นที่ให้ตัวเองและพวกพ้อง แต่สถาบันอื่น ๆ เช่น กองทัพและชนชั้นนำในสังคม มองว่าการทำเช่นนี้คือการช่วงชิงสถานะตำแหน่งบนเวทีการเมืองในประเทศไปจากตน

เจ็ดเดือนหลังการรัฐประหาร นายกรัฐมนตรีประยุทธ์ จันทร์โอชา ผู้นำรัฐบาลทหารและประธานคณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) เดินทางไปเยือนกัวลาลัมเปอร์และประกาศว่าการพูดคุยสันติสุขจะดำเนินต่อ ทว่าในครั้งนี้ กรุงเทพฯขอตั้งเงื่อนไข ประการแรก รัฐบาลไทยต้องการให้การเจรจาครอบคลุมทุกฝ่าย ประการที่สอง กรุงเทพฯต้องการความมั่นใจว่าผู้เข้าร่วมโต๊ะเจรจามีอำนาจควบคุมบังคับบัญชาผู้ก่อความไม่สงบในพื้นที่ รายงานฉบับนี้จะเน้นให้เห็นว่า กระบวนการสันติภาพของประเทศไทยในขั้นตอนใหม่ยังคงพยายามลอบตัวท่ามกลางบรรยากาศที่ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเริ่มตระหนกมากขึ้นเรื่อยๆ ว่า กระบวนการสันติภาพเป็นแค่การตีसानวนโวหารไปวัน ๆ รายงานฉบับนี้ยังเน้นให้เห็นความล้มเหลวของกระบวนการริเริ่มสันติภาพและความไม่เต็มใจของรัฐบาลทหารที่จะตอบรับข้อเรียกร้องของขบวนการแบ่งแยกดินแดนมลายูปาตานีและ ปีอาร์เอ็นอย่างจริงจัง ในส่วนของ ปีอาร์เอ็น ซึ่งเป็นกลุ่มที่สามารถควบคุมนักรบในพื้นที่ได้ทั้งหมด ก็ปฏิเสธที่จะสนับสนุนการริเริ่มนี้จนกว่ากรุงเทพจะยินยอมตามชุดข้อเรียกร้องของพวกเขา¹²

1 โปรดดู <http://donpathan.blogspot.com/> สำหรับข้อมูลเพิ่มเติมเกี่ยวกับความขัดแย้งในสามจังหวัดชายแดนใต้ของไทย.

2 ข้อเรียกร้องห้าประการประกอบด้วย การปล่อยตัวผู้ต้องขังทั้งหมด การยอมรับว่ากระบวนการสันติภาพเป็นวาระแห่งชาติ การอนุญาตให้สมาชิกของประชาคมระหว่างประเทศเข้ามามีส่วนร่วมในการพูดคุย การอนุญาตให้มาเลเซียเป็นกลางในการพูดคุย และการยอมรับว่าปาตานีเป็นดินแดนทางประวัติศาสตร์ของชาวมลายู รวมทั้งสิทธิต่อต้านค่านิยมที่เป็นของประชาชนท้องถิ่น (ภายใต้หลักการ pantuanan - สิทธิในการเป็นเจ้าของ) และยอมรับว่า ปีอาร์เอ็นเป็นขบวนการ “ปลดปล่อย” ซึ่งเป็นตัวแทนของประชากรทั้งหมดในภูมิภาคปาตานี.

SPECIAL REPORT

December 2017

การขยายโรงละครแห่งความรุนแรง

สันติภาพยากบรรลุถึง : ความไม่สงบในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ของประเทศไทย
โดย ดอน ปาทาน และ เอกรินทร์ ต่วนศิริ

ตอนที่ ๑ :

การขยายโรงละครแห่งความรุนแรง

ระหว่างการต่อสู้กับการเจรจา

ในเดือนธันวาคม 2556 เมื่อชัดเจนแล้วว่ากรณีเริ่มต้นสภาพของรัฐบาลยิ่งลักษณ์ที่เปิดตัวเมื่อต้นปีถูกขัดขวางจนล้มเหลวสิ้นเชิงด้วยข้อเรียกร้องห้าข้อจากบีอาร์เอ็น ฝ่ายปฏิบัติการของขบวนการในพื้นที่ก็ตัดสินใจว่า ได้เวลาต้องเตือนความทรงจำของกรุงเทพถึงศักยภาพของกลุ่มผู้ก่อการ นักรบแบ่งแยกดินแดนจึงโจมตีด้วยการวางระเบิดต่อเนื่องในอำเภอสะเดา จังหวัดสงขลา เพื่อส่งสารก้าวถึงกรุงเทพฯ เครือข่ายของพวกเขาสามารถสร้างความเสียหายได้ขนาดไหน อำเภอสะเดากลายเป็นเขตพื้นที่ที่มีประชากรพูดภาษามลายู อำเภอที่ห้าของจังหวัดสงขลาที่ตกอยู่ภายใต้โรงละครแห่งความรุนแรงของผู้ก่อความไม่สงบ ปฏิบัติการครั้งนี้ประกอบด้วยการโจมตีด้วยรถจักรยานยนต์ติดระเบิดสองครั้งต่ออาคารของตำรวจสองแห่งในอำเภอในวันเดียวกัน ผู้ก่อความไม่สงบก็จุดระเบิดที่ซุกซ่อนในรถยนต์ซึ่งจอดไว้หน้าลานจอดรถของโรงแรมแห่งหนึ่งที่บ้านด่านนอก ซึ่งเป็นเมืองติดชายแดนไทย-มาเลเซีย แรงระเบิดทำลายมูมอาคารด้านหน้าของโรงแรมและด้านหน้าของอาคารพาณิชย์สองฝั่งถนนซึ่งเป็นแหล่งบาร์คาราโอเกะและห้องโถงโสเภณี วันเดียวกันมีการตรวจพบรถกระบะที่ถูกขโมยมาและติดตั้งระเบิดเต็มพิกัดจอดทิ้งในบริเวณใกล้สถานีตำรวจ

ภูเก็ตเป็นจังหวัดท่องเที่ยวที่ได้รับความนิยมมากที่สุดแห่งหนึ่งในประเทศไทยทั้งในหมู่นักท่องเที่ยวชาวไทยและชาวต่างประเทศ พาหนะที่ใช้วางระเบิดที่ภูเก็ตครั้งนี้ถูกขโมยมาจากอำเภอสายบุรีในจังหวัดปัตตานีตั้งแต่เดือนพฤษภาคม 2556 ภายในรถกระบะมีถังแก๊สสองถังบรรจุวัตถุระเบิดอานุภาพรุนแรงที่มีรัศมีแรงระเบิดประมาณ 500 เมตร ทั้งผู้ปฏิบัติการของบีอาร์เอ็นและเจ้าหน้าที่ฝ่ายไทยที่มาตรวจสอบระเบิดกล่าวตรงกันว่า ผู้วางระเบิดตั้งใจให้ “ด่าน” บีอาร์เอ็นกล่าวว่าเป็นแค่การเตือนให้กรุงเทพฯ รู้ว่า ความรุนแรงที่เกี่ยวข้องกับการก่อความไม่สงบไม่จำเป็นต้องจำกัดอยู่แค่พื้นที่ที่ใช้ภาษามลายูในภาคใต้เท่านั้น

การขยายโรงละครแห่งความรุนแรงในภาคและเทศะเช่นนี้ย่อมตั้งใจตบหน้ากลไกความมั่นคงของฝ่ายไทย บีอาร์เอ็นล้มการพูดคุยสันติสุขของรัฐบาลยิ่งลักษณ์ได้สำเร็จ ซึ่งเป็นการริเริ่มที่บีอาร์เอ็นหรือกองทัพไทยไม่เคยเห็นชอบหรือมีการหารือกันมาตั้งแต่ต้น เจ้าหน้าที่ฝ่ายไทยไม่ยอมตื่นตามเหตุการณืวางระเบิดที่ภูเก็ต ถึงแม้ไม่อาจปฏิเสธประเด็นทางการเมืองที่เป็นสาเหตุเบื้องหลังปฏิบัติการนี้ กล่าวสั้น ๆ เจ้าหน้าที่

ฝ่ายไทยสะดุ้งตกใจกับความเป็นไปได้ที่ปีอาร์เอ็นอาจข้ามเส้น แต่ก็โล่งใจที่ไม่ต้องรับมือกับภาพพจน์ที่จะเสียหายยับยิบหนักหน่วงในภูมิภาคที่ถูกจุดชนวน แต่การมองโลกสวยแบบนี้ก็ได้ไม่นาน เพราะหนึ่งปีต่อมาในเกาะสมุย ซึ่งเป็นเกาะท่องเที่ยวที่ได้รับความนิยมอีกแห่งหนึ่งในอ่าวไทย ครั้งนี้ผู้ก่อการของปีอาร์เอ็นจุดชนวนระเบิดขึ้นที่ห้างสรรพสินค้าชื่อดังและพลุกลามแห่งหนึ่งในวันที่ 10 เมษายน 2558 ถึงแม้ระเบิดที่ซ่อนอยู่ในรถยนต์ที่ขโมยมาจะจอดทิ้งไว้ในลานจอดรถห่างไกลจากผู้คน แต่การโจมตีครั้งนี้สร้างความหวุ่นไหวให้กลไกความมั่นคงฝ่ายไทยอย่างรุนแรง เนื่องจากตั้งตัวไม่ทัน รัฐบาลไทยจึงไม่มีทางเลือกนอกจากปฏิเสธความเชื่อมโยงใด ๆ ระหว่างเหตุการณ์คาร์บอมบ์ที่เกาะสมุยกับความไม่สงบในชายแดนภาคใต้ ภายในเวลาไม่กี่ชั่วโมงหลังการระเบิด โฆษกถึงสามคน ทั้งจากทำเนียบรัฐบาล กระทรวงกลาโหมและกองทัพไทย ยืนยันว่าการวางระเบิดครั้งนี้ไม่เกี่ยวข้องกับความไม่สงบในชายแดนใต้³

เจ้าหน้าที่ฝ่ายความมั่นคงของไทยยอมรับภาวะกลืนไม่เข้าคายไม่ออก เพราะการประกาศยืนยันเช่นนี้เท่ากับมัดมือตัวเอง ผู้สังเกตการณ์หลายคนรู้สึก ว่า ผู้วางนโยบายในกรุงเทพฯ ต้องการปกป้องอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวในประเทศจนยอมแลกกับการสืบสวนอย่างเที่ยงตรงและปล่อยให้ความมั่นคงของประเทศคลอนแคลน แต่การยืนยันเช่นนี้หวนกลับมาหลอกหลอนพวกเขาอีกครั้งในเดือนกรกฎาคม 2559 ในอำเภอหนองจิก จังหวัดปัตตานี ณ ด้านตรวจทหาร-ตำรวจเกาะหม้อแกง เมื่อรถกระบะถูกใช้เป็นคาร์บอมบ์ระเบิดด้านพังทลายราบบนถนนหลวงสายหลักเชื่อมระหว่างพื้นที่ภาคใต้ที่พูดภาษามลายูกับส่วนที่เหลือของประเทศเจ้าหน้าที่เสียชีวิตหนึ่งรายและอีกสามคนได้รับบาดเจ็บ รถที่ใช้ในปฏิบัติการครั้งนี้เคยปรากฏในเหตุการณ์คาร์บอมบ์ที่เกาะสมุยเมื่อหนึ่งปีก่อนหน้านั้น กล่าวโดยสรุปคือ สองเหตุการณ์นี้เชื่อมโยงกันอย่างไม่มีเหตุผลใด ๆ ให้สงสัยอีก⁴

ฆาตกรรมในบาเจาะ

เหตุการณ์ที่มีมือปืนอย่างน้อยสองคนบุกสังหารครอบครัวชาวมลายูมุสลิมในเดือนกุมภาพันธ์ 2557 ในอำเภอบาเจาะ จังหวัดนราธิวาส ส่งผลให้เด็กผู้ชายสามคน อายุ 6 ปี และ 11 ปี ถูกยิงเสียชีวิต เป้าสังหารของมือปืนน่าจะเป็นบิดาที่หนีเอาชีวิตรอดไปได้หลังจากถูกยิงที่ขาขวา มารดาของเด็กซึ่งกำลังตั้งท้องสี่เดือนถูกยิงบาดเจ็บที่มือ เด็กชายทั้งสามถูกยิงในระยะประชิด เมื่อตรวจสอบจากรูกระสุนบนผนังปูนตรงจุดที่เด็กแต่ละคนถูกยิงเสียชีวิต การกระจายของหัวกระสุนมีความหนาแน่นมาก แสดงว่ามือปืนยิงในระยะประชิดมากตามแบบมือสังหารอาชีพ มีรายงานถึงมือปืนคนที่สาม ซึ่งเป็นทหาร แต่ไม่ใช่ทหารพราน แต่ผู้ต้องสงสัยรายนี้ไม่เคยโผล่ออกมา กองทัพอันยืนยันว่าตนเองไม่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการฆาตกรรมและการบุกสังหารครอบครัวที่บาเจาะ คำอธิบายจากทางการอ้างว่าการบุกสังหารมีต้นตอจากข้อพิพาทในท้องถิ่น รัฐบาลจับตัวมือปืนมาได้สองคน ทั้งสองสังกัดหน่วยทหารพรานที่เป็นกองกำลังกึ่งทหาร มีการจัดแถลงข่าวและทั้งสอง

³ Pathan, Don, "Hostage to National Politics: Thailand's Southern Peace Initiatives," Asia Peacebuilding Initiatives, Research Institute for Asia Peacebuilding, Hosei University, January 2014. ข้อมูลด้านความมั่นคงได้มาจากเจ้าหน้าที่ความมั่นคงของไทยในกรุงเทพฯ ที่สอบสวนคดีนี้ในเดือนธันวาคม 2556. โปรดดูเพิ่มเติม: Pathan, Don, "Expanding the theatre of violence in the deep South," Special to The Nation, Dan Nok, Songkhla, January 16, 2014.

⁴ ข้อมูลจากเจ้าหน้าที่ความมั่นคงของไทยในกรุงเทพฯ ในเดือนกรกฎาคม 2559.

สารภาพในเบื้องต้นว่าเป็นผู้สังหาร การยอมมอบตัวครั้งนี้ดูเหมือนเป็นหมากเพื่อหยุดยั้งการฆ่าล้างแค้นที่เกิดขึ้นต่อเนื่องตามมา นักรบแบ่งแยกดินแดนจ๋องยั้งผู้หญิงชาวพุทธและเผ่าศพทิง กระดาษโน้ตแผ่นหนึ่งทิ้งไว้ตรงจุดเกิดเหตุ มีลายมือเขียนข้อความถึงผู้บัญชาการกองทัพว่า “เรียน ผบ.ทบ. ศพนี้ไม่ใช่ศพสุดท้ายสำหรับสามพี่น้อง” มีเหยื่อสามคนถูกฆ่าในลักษณะเดียวกันและความรุนแรงครั้งที่สี่เป็นการกราดยิงพระกับฆราวาส ในกลุ่มฆราวาสมีอย่างน้อยคนหนึ่งเป็นเจ้าหน้าที่ความมั่นคงนอกเครื่องแบบ จึงมีการยิงตอบโต้กลับ ทำให้ผู้โจมตีหนีไป กองทัพยืนยันว่าทหารพราน ซึ่งเป็นมุสลิมทั้งคู่ กระทำการด้วยตัวเองและการฆ่าสามพี่น้องเป็นการแก้แค้นต่อพ่อของเด็กชายทั้งสาม ซึ่งต้องสงสัยว่าเป็นสมาชิกลับของกลุ่มก่อความไม่สงบ ดังเช่นทุกครั้งที่เกิดเหตุการณ์แบบนี้ในชายแดนภาคใต้ ทั้งชาวบ้านมุสลิมและกลุ่มผู้ก่อความไม่สงบแบ่งแยกดินแดนต่างไม่คล้อยตามคำอธิบายของทางการ พวกเขาไม่เชื่อว่าทหารพรานสองคนนี้จะกระทำการโดยไม่ได้รับคำสั่งจากเบื้องบน นอกจากนี้ยังมีรายงานเกี่ยวกับมือปืนคนที่สาม ซึ่งเป็นทหารชาวพุทธ แต่ไม่มีการเปิดเผยว่าเป็นใคร ข้อมูลจากแหล่งข่าวในรัฐบาลบอกว่า ตัวตนของมือปืนคนที่สามต้องปิดเป็นความลับ เพราะมิฉะนั้นมันจะทำให้เกิดคำถามที่ไม่อยากตอบและขัดกับคำอธิบายของทางการ ซึ่งยืนยันกรณว่าการสังหารเด็กชายทั้งสามเป็นแค่ส่วนหนึ่งของการล้างแค้นระหว่างคนมุสลิมด้วยกันเองและเจ้าหน้าที่รัฐไม่มีส่วนเกี่ยวข้อง

ไม่นานหลังจากการสังหารหมู่ในอำเภอบาเจาะ การฆ่าล้างแค้นต่อเนื่องอีกระลอกหนึ่งระหว่างชาวบ้านมุสลิมกับกลุ่มอาสาสมัครชาตินแดนเกิดขึ้นในอำเภอบันนังสตา จังหวัดยะลา การฆ่าล้างแค้นกันทวีความรุนแรงขึ้นเรื่อย ๆ กระทั่งสมาชิกครอบครัวจากคูกรณีทั้งสองตระกูล ทั้งพ่อแม่ เด็กและทารก ตกเป็นเหยื่อ “ลูกหลง” หลายคน ในวันที่ 23 กุมภาพันธ์ มีการบุกยิงพ่อเฒ่าแม่เฒ่าในอำเภอบันนังสตา จังหวัดยะลาเสียชีวิต รวมทั้งเฒ่าบ้าน เฒ่ากรกระปะ รัตนนต์และมอเตอรีไซค์ด้วย มือปืนอยู่ในกลุ่มผู้โจมตีติดอาวุธครบราว 15 คน กล่าวกันว่าบางคนเป็นสมาชิกของกองอาสาสมัครชาตินแดนในท้องที่ เช่นเคย ทางการรีบสรุปคดีด้วยคำอธิบายแนวเดิม นั่นคือ เหตุการณ์นี้เป็นเรื่องล้างแค้นส่วนตัวและ อส.ที่เกี่ยวข้องกระทำการเองโดยผู้บังคับบัญชาไม่มีส่วนรู้เห็น แหล่งข่าวจากฝ่ายผู้ก่อความไม่สงบกล่าวว่า ข้ออ้างของรัฐบาลเกี่ยวกับความอาฆาตแค้นของสองตระกูลมีมูลอยู่บ้าง แต่พวกเขาไม่เชื่อแม้แต่น้อยว่าผู้บังคับบัญชาของกลุ่มมือสังหารไม่รู้เห็น เหตุการณ์วันที่ 23 กุมภาพันธ์ที่บันนังสตา โดยเฉพาะในเมื่อการฆ่าล้างแค้นกันระหว่างสองตระกูลดำเนินต่อเนื่องมาหลายเดือนแล้ว⁵

เพื่อแสดงความไม่พอใจ ผู้ก่อความไม่สงบจึงตอบโต้ด้วยการวางระเบิดในยะลาติดต่อกันสองวัน รวมทั้งการใช้ระเบิดซุกซ่อนในรถยนต์จนเกิดเพลิงไหม้เฒ่าร้านค้าไม้วอดไปถึงหนึ่งช่วงถนนตรงใจกลางย่านธุรกิจ พลุกพล่านของเมือง ผู้ก่อความไม่สงบยังขยายการโจมตีไปถึงหาดใหญ่เพื่อ “ส่งสัญญาณเตือน” หาดใหญ่เป็นพื้นที่ที่ถือว่าอยู่นอกเขต แต่เป็นเป้าหมายเพื่อกดดันทุกครั้งทีผู้ก่อความไม่สงบมองว่าฝ่ายไทยละเมิดกติกาในพื้นที่⁶

⁵ Pathan, Don, “Ten years on from Krue Se, but no closer to truth,” Special to The Nation, Yala, Thailand, April 29, 2014. โปรดดู: <http://donpathan.blogspot.com/> สำหรับบทความเพิ่มเติมเกี่ยวกับภารกิจก่อความไม่สงบในชายแดนภาคใต้ของประเทศไทย

⁶ Pathan, Don, “Map of violence could open a path to peace in deep South,” Special to The Nation, May 24, 2014.

ก่อนการวางระเบิดในเดือนพฤษภาคม 2557 ครั้งสุดท้ายที่ผู้ก่อความไม่สงบโจมตีขนาดใหญ่คือเมื่อวันที่ 30 มีนาคม 2555 สองสัปดาห์หลังจากอดีตนายกรัฐมนตรีทักษิณ ชินวัตรที่อยู่ระหว่างการลี้ภัยได้พบปะกับผู้นำขบวนการแบ่งแยกดินแดน 16 คน ทักษิณพยายามกระตุ้นให้กระบวนการสันติภาพเริ่มต้น กระทั่งเปิดตัวในอีกหนึ่งปีต่อมาที่กรุงกัวลาลัมเปอร์ในวันที่ 28 กุมภาพันธ์ 2556 ในวันเดียวกับการระเบิดที่ขนาดใหญ่ในปี 2555 มีการวางระเบิดคาร์บอมบ์สามคันซ้อนบนถนนรวมมิตรที่เป็นย่านธุรกิจของเทศบาลนครยะลา ส่งผลให้มีผู้เสียชีวิตอย่างน้อย 13 รายและบาดเจ็บกว่า 130 ราย ทั้งกองทัพไทยและผู้ก่อความไม่สงบป่าวประกาศว่าการโจมตีทั้งหมดคือการตบหน้าทักษิณที่พยายามริเริ่มกระบวนการสันติภาพจอมปลอม⁷

ดังที่คาดกันไว้ ฝ่ายไทยหันไปใช้วิธีควบคุมจำกัดความเสียหายโดยอาศัยศูนย์อำนวยการบริหารจังหวัดชายแดนภาคใต้ (ศอ.บต.) และคณะกรรมการที่ปรึกษาการบริหารและการพัฒนาจังหวัดชายแดนภาคใต้ ออกแถลงการณ์ยืนยันว่าการสังหารเด็กชายสามคนอาจเกี่ยวข้องกับหน่วยทหารพรานที่ต้องการล้างแค้นกลุ่มผู้ก่อการในบาเจาะหลังจากสูญเสียสมาชิกในครอบครัว ทหารพรานกระทำโดยพลการเพราะเชื่อว่าพ่อของเด็กทั้งสามเป็นสมาชิกของกลุ่มก่อความไม่สงบ แน่نون คำชี้แจงว่ามีปืนกระทำการโดยไม่ได้รับคำสั่งจากเบื้องบนถูกมูลนิธิศูนย์ทนายความมุสลิมวิพากษ์วิจารณ์ว่า สมาชิกในคณะกรรมการที่ปรึกษา ศอ.บต. ด่วนสรุปเร็วเกินไป⁸

การใช้หน่วยสังหารกับผลที่ตามมา

การใช้หน่วยสังหารปลิดชีพเป้าหมายที่เป็นพลเรือนเพื่อล้างแค้นไม่ใช่เรื่องแปลกในชายแดนใต้ของประเทศไทย ประเทศไทยไม่มีนโยบายการฆ่าหมายหัวหรือลอบสังหารอย่างเป็นทางการ แต่เมื่อมีปืนกระโดดลงจากรถกระบะและเปิดฉากยิงกราดใส่ร้านน้ำชาในหมู่บ้านที่มีชาวบ้านหลายนั้งกันอยู่เต็มร้าน ทั้งคนท้องถิ่นและผู้สังเกตการณ์ภายนอกมักลงความเห็นว่า การฆ่าแบบนี้เป็นส่วนหนึ่งของการล้างแค้นระหว่างสองฝ่าย อีกทั้งเหยื่อตกเป็นเป้าหมายเพราะอีกฝ่ายต้องการส่งสัญญาณบางอย่าง กลยุทธ์แบบนี้พบเห็นได้ทั่วไปในความรุนแรงทางการเมืองของไทย ดังเช่นการวางระเบิดเมื่อไม่นานนี้ที่โรงพยาบาลพระมงกุฎเกล้าในกรุงเทพฯ ในวาระครบรอบสามปีของการรัฐประหาร โรงพยาบาลแห่งนี้เป็นโรงพยาบาลของกองทัพ จำเลยวางระเบิดในห้องวงษ์สุวรรณ ซึ่งเป็นห้องพักของคนไข้ไอพีที่ตั้งชื่อตามนามสกุลของประวิตร วงษ์สุวรรณ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหมและผู้มีอำนาจสูงสุดในการดูแลด้านความมั่นคงของประเทศไทย เช่นเดียวกับความรุนแรงจากเหตุจูงใจทางการเมืองครั้งอื่น ๆ ตอนแรกไม่มีใครอ้างความรับผิดชอบ สุดท้ายแล้ว พนักงานรัฐวิสาหกิจคนหนึ่งรับสารภาพว่าเป็นผู้กระทำการ โดยอ้างว่าทำไปเพราะความเกลียดชังที่กองทัพไทยเข้ามายุ่งเกี่ยวกับการเมืองในประเทศ แต่หลายคนเชื่อว่าต้องมีเบื้องลึกเบื้องหลังมากกว่านี้

⁷ Ibid

⁸ Pathan, Don, "Revenge killings torpedo chances for peace in South," Special to The Nation, February 19, 2014.

สำหรับเจ้าหน้าที่รัฐในพื้นที่ชายแดนภาคใต้ ความลำบากใจทุกครั้งคือวิธีจัดการกับผลพวงหลังเกิดเหตุการณ์ความรุนแรง โดยเฉพาะกรณีให้เห็นชัดเกินไปว่า ลูกน้องของตัวเองเป็นผู้กระทำความผิด ไม่ว่าจะอาชญากรรมนั้นจะร้ายแรงแค่ไหนหรือใช้วิธีการนำgangsไปเพียงไร รัฐบาลไม่เคยต้องเผชิญแรงกดดันหรือการตรวจสอบมากนัก เนื่องจากแนวคิดชาตินิยมของประชาชนไทยและความไม่แยแสที่คนไทยมีต่อชาวมลายู ปาตานี คนไทยมองว่าชาวมลายูปาตานีเป็นภัยต่อความเป็นปึกแผ่นของประเทศ ส่วนฝ่ายบีอาร์เอ็น ซึ่งเป็นกลุ่มที่บงการนักรบทั้งหมดในพื้นที่ เนื่องจากไม่มีโฆษกเป็นตัวเป็นตนที่จะมายืนยันหรือปฏิเสธความรับผิดชอบในเหตุการณ์ใดหรือนำเสนอมุมมองในด้านของตน ฝ่ายกรุงเทพจึงเป็นฝ่ายสรุปปิดคดีในเกือบทุกกรณีที่เกี่ยวข้องกับการใช้ความรุนแรงเสมอ ส่วนจะมีใครเชื่อรัฐบาลไทยหรือไม่เป็นอีกเรื่องหนึ่ง แต่สำหรับสมาชิกขององค์กรลี้ภัยบีอาร์เอ็น การใช้ความรุนแรงในการก่อความไม่สงบ ณ ขั้นตอนนั้น มันคือวิธีการสื่อสารกับฝ่ายไทยอย่างหนึ่ง ในช่วงสิบปีที่ผ่านมา บีอาร์เอ็นออกแถลงการณ์ต่อสาธารณะไม่เกินสามฉบับ แต่ในการให้สัมภาษณ์ส่วนตัว ผู้ปฏิบัติการของบีอาร์เอ็นกล่าวว่า การก่อความไม่สงบคือการสื่อสารรูปแบบหนึ่ง พวกเขายืนยันว่า จากหน่วยข่าวกรองของพวกเขาเองนั้น ฝ่ายไทยรับรู้สารที่ส่งไป ส่วนฝ่ายไทยเลือกที่จะยอมรับรู้อย่างเป็นทางการหรือไม่เป็นอีกเรื่องหนึ่ง

อันที่จริง ไม่มีมุสลิมคนใดในพื้นที่ที่เต็มไปด้วยข้อพิพาททางประวัติศาสตร์แห่งนี้เชื่อว่า นักรบแบ่งแยกดินแดนชาวมลายูคนใดกล้ายิงใส่มีสยิดหรือร้านน้ำชาในหมู่บ้านห่างไกลที่มีพวกเขาเฝ้าระวังกันเองนั่งอยู่เต็มร้านดังเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในพื้นที่นี้ตลอดช่วงสิบปีที่ผ่านมา แต่ทางการไทยเองก็ไม่สันหัดกับการกล่าวโทษคนของตัวเองเหมือนกัน โดยเฉพาะถ้าผู้กระทำความผิดมาจากสังกัดเดียวกัน ถึงแม้จะมีการยอมรับว่าการฆ่าหมายหัวผู้ต้องสงสัยว่าเป็นผู้ก่อความไม่สงบ รวมทั้งการละเมิดสิทธิมนุษยชนอย่างร้ายแรงอื่น ๆ คืออุปสรรคสำคัญต่อการริเริ่มกระบวนการสันติภาพในภาคใต้ของประเทศไทย

กรณีหนึ่งที่ยังตามหลอกหลอนฝ่ายไทยก็คือ คดีอิหม่ามยะผา กาเซ็งที่ถูกซ้อมจนเสียชีวิตต่อหน้าลูกชาย ในระหว่างถูกคุมขังเมื่อเดือนมีนาคม 2551 เกือบสิบปีให้หลัง กระบวนการทางกฎหมายก็ยังไม่ไปถึงไหน สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ (ป.ป.ช.) ต้องใช้เวลาถึง 7 ปีกว่าจะเสนอแนะให้กองทัพและอัยการศาลอาญาดำเนินคดีทางกฎหมายต่อ ร.ต.ศิริเชตต์ วาณิชบุรุษ ในข้อหาฆ่าอิหม่ามที่จังหวัดนราธิวาส ในกรณีความรุนแรงอื่น ๆ ที่กระทำต่อชาวมลายูท้องถิ่น เช่น การสังหารหมู่ที่มีสยิดบ้านไอร์ปาแยเมื่อเดือนมิถุนายน 2552 เมื่อปีระดมยิงใส่มีสยิดที่มีชาวมุสลิมอยู่ในนั้นจำนวนมาก สังหารผู้คนถึง 10 รายและบาดเจ็บอีก 12 คน อภิสสิทธิ์ เวชชาชีวะ นายกรัฐมนตรีในขณะนั้น ฉลาดพอที่จะไม่รีบด่วนสรุปกล่าวโทษนักรบแบ่งแยกดินแดน ส่วนคดีอื่น ๆ มักมีการตั้งคณะกรรมการสอบสวนการสังหารหมู่ แล้วพอเวลาผ่านไป ประชาชนก็ลืมเรื่องเหล่านี้ แต่สำหรับผู้ก่อความไม่สงบในพื้นที่ พวกเขาไม่เคยลืม⁹ กรณีอย่างอิหม่ามยะผา กาเซ็งหรือการสังหารหมู่ไอร์ปาแย ยิ่งไม่ต้องกล่าวถึงความตายของผู้ประท้วงมือเปล่าจำนวนมากในกรณีตากใบเมื่อปลายปี 2547 ยิ่งเสริมให้เรื่องเล่าแม่บทที่นำไปสู่แนวทางแบ่งแยกดินแดนของชาว

⁹ Pathan, Don, "Revenge killings torpedo chances for peace in South," Special to The Nation February 19, 2014.

มลายูมุสลิมมีความเข้มแข็งมากขึ้น ในขณะที่เดียวกันก็ตอกย้ำความเชื่อที่มีมานานแล้วว่าพวกเขาอยู่ภายใต้การปกครองของไทยไม่ได้ ยิ่งมีการละเมิดกติกาที่ไม่เป็นลายลักษณ์อักษรแบบนี้ครั้งใด ก็ยิ่งทำให้เรื่องเล่าแม่บทข้างต้นแข็งแกร่งขึ้นและยังบั่นทอนความพยายามของรัฐบาลที่จะชนะใจชาวบ้านท้องถิ่น ซึ่งรัฐบาลมองว่าเป็นกุญแจสำคัญในการต่อสู้กับนักรบแบ่งแยกดินแดน

เป็นเรื่องยากมากที่จะระบุว่ามีการใช้แก๊งมือปืน/หน่วยสังหารออกปฏิบัติการฆ่าหมายหัวอย่างเป็นทางการเป็นระบบมากน้อยแค่ไหน เนื่องจากไม่มีหน่วยงานรัฐบาลใดกล้าออกมายอมรับอย่างเป็นทางการว่ารัฐอนุมัติใช้วิธีการนี้ ดังนั้น จึงเป็นหน้าที่ของผู้สันติการณ์และนักวิเคราะห์ที่จะตัดสินว่า การฆ่าแต่ละครั้งเกี่ยวข้องกับ ความไม่สงบหรือเป็นอาชญากรรมทั่วไป งานศึกษาวิจัยทั่วโลกยังถกเถียงกัน ทั้งในแง่เห็นชอบและต่อต้าน การใช้วิธีฆ่าหมายหัว และยังไม่มี การลงความเห็นแน่ชัดว่ามันมีประสิทธิภาพแค่ไหนในการต่อต้านการก่อ ความไม่สงบ ถึงแม้ไม่มีการยอมรับอย่างเป็นทางการว่ารัฐอนุมัติใช้วิธีการฆ่าหมายหัวในชายแดนภาคใต้ของ ไทย แต่มีหลายเหตุการณ์และหลายร่องรอยที่สามารถบ่งชี้ได้ ยกตัวอย่างเช่น 12 เดือนแรกหลังจากการริเริ่ม กระบวนการสันติภาพของรัฐบาลยิ่งลักษณ์เปิดตัวในวันที่ 28 กุมภาพันธ์ 2556 ผู้เคยถูกคุมขังอย่างน้อย 10 คน ทุกคนถูกกล่าวหาว่าจับอาวุธต่อสู้กับรัฐ ทั้งหมดถูกยิงตายในลักษณะคล้ายกัน สันนิษฐานว่าเป็นฝีมือ หน่วยสังหารที่สนับสนุนรัฐบาล เหตุการณ์ครั้งนี้ทำให้องค์กรภาคประชาสังคมในพื้นที่ร้องเรียนประเด็นนี้ต่อ กงสุลมาเลเซียในจังหวัดสงขลา ด้วยความหวังว่ากัวลาลัมเปอร์จะอาศัยสถานะผู้อำนวยการความสะอาดในการ เจริญสันติภาพและช่วยยับยั้งประเด็นนี้ขึ้นมาบนโต๊ะเจรจา¹⁰ นอกจากนี้ ผู้สังเวยชีวิตความขัดแย้งคงยังไม่ลืมช่วงหกสัปดาห์ที่ตั้งแต่มิถุนายน 2555 ซึ่งความรุนแรงพุ่งสูงขึ้นอย่างผิดสังเกต โดยเริ่มต้น จากกรณีฆ่าหมายหัวอับดุลลาเต๊ะ โต๊ะเดร์ อีหม่ามอำเภอยะหา จังหวัดยะลา ซึ่งอาศัยอยู่ในตำบลปะเตและ เป็นสมาชิกของคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดยะลา ในช่วงหกสัปดาห์หลังจากนั้น เป้าหมายที่เป็น พลเรือนกลับมากอยู่ในรายการโจมตีของผู้ก่อความไม่สงบอีกครั้ง ประกอบด้วยการสังหารครูชาวพุทธสามราย วางเพลิงเผาโรงเรียนรัฐสามแห่ง ตลอดจนโจมตีเป้าหมายที่เป็นตำรวจและทหาร หน่วยสังหารตอบโต้ในวันที่ 11 ธันวาคมที่อำเภอระแงะ จังหวัดนราธิวาส เมื่อกลุ่มมือปืนกระโดดลงจากรถกระบะและยิงกราดเข้าไป ในร้านน้ำชาที่มีชาวบ้านมลายูมุสลิมนั่งอยู่เต็มร้าน จนมีผู้เสียชีวิตสี่ราย รวมทั้งทารกหญิงวัยแค่ 11 เดือน¹¹ อย่างไรก็ตาม สำหรับชายแดนภาคใต้ของไทย แม้จะมีความยุ่งยากตามมามากแค่ไหน แต่การฆ่าหมายหัว ยังเป็นองค์ประกอบสำคัญอย่างหนึ่งในความไม่สงบในภาคใต้ของประเทศไทยเสมอ

¹⁰ Pathan, Don, "Businesses keep faith in South after latest attacks," The Nation, August 5, 2013.
¹¹ Pathan, Don, "Revenge killings torpedo chances for peace in South," Special to The Nation, February 19, 2014.

SPECIAL REPORT

December 2017

กลับสู่โต๊ะเจรจา

สันติภาพจากบรรลู่ถึง : ความไม่สงบในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ของประเทศไทย
โดย ดอน ปาทาน และ เอกรินทร์ ต่วนศิริ

ตอนที่ ๒ :

กลับสู่ภาวะเจรจา

รัฐประหาร

รัฐประหารครั้งล่าสุดแตกต่างจากการรัฐประหารในปี 2549 รัฐบาลทหารไทยซึ่งเรียกตัวเองว่า คณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) ไม่ได้เอ่ยถึงการจัดการปัญหาชายแดนภาคใต้เป็นข้ออ้างในการโค่นล้มรัฐบาลที่มาจากการเลือกตั้งตามระบอบประชาธิปไตย เช่นเดียวกับการรัฐประหารครั้งก่อนๆ คณะรัฐประหารอ้างว่ายึดอำนาจเพื่อรักษาระบอบประชาธิปไตย เนื่องจากประเทศกำลังถดถาลี้กลังสู่ภาวะการเมืองที่สับสนวุ่นวายและหากกองทัพไม่แทรกแซงด้วยการรัฐประหาร ความเสียหายจะร้ายแรงเกินเยียวยา ถึงแม้กองทัพไม่มีส่วนเกี่ยวข้องในการเริ่มต้นและวางแผนกระบวนการสันติภาพที่รัฐบาลยิ่งลักษณ์ริเริ่มไว้ แต่ คสช. ก็ต้องตัดสินใจว่าจะสานต่อหรือยกเลิกโครงการนี้ ตอนที่รัฐบาลยิ่งลักษณ์ริเริ่มกระบวนการสันติภาพโดยมี กัวลาลัมเปอร์เป็นผู้อำนวยการความสะดก กองทัพทำทุกวิถีทางที่จะทำลายความน่าเชื่อถือของกระบวนการนอกจากอนุญาตให้นายวัน กาเดร์กลับเข้ามาในประเทศไทยหลังจากต้องลี้ภัยไปกว่าครึ่งศตวรรษ ยังมีการปล่อยข่าวบิดเบือนแก่ประชาคมระหว่างประเทศให้อยู่ห่างจากพื้นที่ที่มีปัญหาเพราะผู้ก่อความไม่สงบต้องการสังหารชาวตะวันตก จังหวะเวลาของการปล่อยข่าวบิดเบือนนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อสกัดขัดขวางความคืบหน้าของกระบวนการสันติภาพ เนื่องจากรัฐบาลยิ่งลักษณ์กำลังรวบรวมองค์กรแบ่งแยกดินแดนมลายูปาตานีมาเข้าร่วมกระบวนการสันติภาพได้มากขึ้นเรื่อย ๆ จากข้อมูลของแหล่งข่าวในรัฐบาล การตัดสินใจเบื้องหลังที่ทำให้ คสช. สานต่อการเจรจากับกลุ่มแบ่งแยกดินแดน สืบเนื่องจากรัฐบาลทหารมีความกังวลเกี่ยวกับภาพพจน์ของตัวเองในสายตาของนานาชาติ โดยเฉพาะการแสดงจุดยืนของ คสช. ต่อสันติภาพในพื้นที่ชายแดนภาคใต้ที่พูดภาษามลายู หลังการรัฐประหาร นายภาณุ อุทัยรัตน์ อดีตเลขาธิการศูนย์อำนวยการบริหารจังหวัดชายแดนภาคใต้ (ศอ.บต.) ได้รับการติดต่อให้มาดำรงตำแหน่งแทนนายทวี สอดส่อง ทั้งนี้แต่นายภาณุไม่ได้รับงบประมาณหรือมีเสรีภาพในการดำเนินการเหมือนนายทวี ภายใต้การบริหารของ คสช. ศอ.บต.ต้องอยู่ภายใต้สายการบังคับบัญชาของกองทัพภาคที่ 4 ทั้งในแง่งบประมาณและทิศทางนโยบายกล่าวอีกนัยหนึ่งคือ ศอ.บต. ไม่ได้รับงบประมาณจากภาครัฐโดยตรงและการดำเนินงานของ ศอ.บต. ต้องทำเฉพาะที่ได้รับมอบหมาย ทั้งนี้เพราะรัฐบาลทหารต้องการเวลาไตร่ตรองจริงจังเกี่ยวกับการริเริ่มกระบวนการสันติภาพที่กองทัพไม่มีส่วนเริ่มต้นและผลักดัน

ดังที่กล่าวแล้วข้างต้น การตัดสินใจว่าจะสานต่อการเจรจาหรือไม่ มีประเด็นหลักอยู่ที่ภาพพจน์ของคณะรัฐบาลทหารในสายตาของประชาคมระหว่างประเทศและภายในประเทศ คสช. ต้องการมีภาพว่าทำในสิ่งที่ถูกต้อง เป็นผู้สนับสนุนสันติภาพ รวมถึงการเจรจาสันติภาพด้วย แต่แนวคิดในการทำสิ่งที่ถูกต้องด้วยเหตุผลที่ผิดพลาดย่อมไม่ใช่จุดตั้งต้นที่ดีสำหรับการริเริ่มสันติภาพใด ๆ จุดยืนนี้จะย้อนกลับมาหลอกหลอนคสช. เอง เพราะในที่สุด รัฐบาลทหารจะพบว่าตัวเองตกอยู่ในสถานะที่จำต้องประนีประนอม เนื่องจากกระบวนการเจรจามีเงื่อนไขให้ต้องทำเช่นนั้น คสช. ต้องเผชิญปัญหาอีกประการคือ จะปฏิบัติต่อมาเลเซียที่มีบทบาทเป็นผู้อำนวยความสะดวกอย่างไร กรุงเทพฯเข้าใจดีว่าไม่มีคนกลางผู้ซื่อสัตย์ในกระบวนการนี้ เพราะทั้งไทย ขบวนการแบ่งแยกดินแดนมลายูปาตานีและมาเลเซีย ต่างก็เป็นผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทั้งสิ้น

ดังที่ทราบกันดีอยู่แล้ว การเปลี่ยนรัฐบาลในประเทศไทย ไม่ว่าจะตามครรลองประชาธิปไตยหรือไม่ก็ตาม ย่อมส่งผลกระทบต่อกระบวนการริเริ่มกระบวนการสันติภาพที่จะคลี่คลายความขัดแย้งในภาคใต้เสมอ การริเริ่มสันติภาพในภาคใต้ไม่เคยมีความต่อเนื่อง มีการตั้งคณะทำงานใหม่เข้ามาแทนตลอดเวลาและสมาชิกคณะทำงานก็ต้องเริ่มต้นใหม่จากศูนย์ไม่มากนักน้อย เมื่อยังลักษณะตัดสินใจผลักดันการริเริ่มสันติภาพในชายแดนภาคใต้ สิ่งที่เธอตัดสินใจเป็นอย่างแรกคือการย้ายนายสมเกียรติ บุญชู รองเลขาธิการสภาความมั่นคงแห่งชาติ (สมช.) ไปแขวนไว้ในตำแหน่งที่ไม่มีอำนาจหน้าที่ สมเกียรติมีส่วนอย่างมากในการผลักดันแผนนโยบายของ สมช. ที่เพิ่งประกาศออกมา ซึ่งรวมถึงการเสนอแนะให้รัฐบาลพิจารณาจัดตั้ง “พื้นที่ปลอดภัย” สำหรับการพูดคุยระหว่างเจ้าหน้าที่รัฐกับกลุ่มแบ่งแยกดินแดน ประเด็นที่น่าสนใจคือ สมเกียรติเป็นส่วนหนึ่งของการใช้เจ้าหน้าที่ฝ่ายพลเรือนมาแทนที่บุคลากรจากกองทัพ โดยเฉพาะในช่วงรัฐบาลนายกรัฐมนตรีสุรนันทน์ วีระพงษ์ จุลานนท์ที่ขึ้นครองอำนาจภายหลังการรัฐประหาร 2549¹²

ข้อถกเถียงว่าจะสานต่อกระบวนการสันติภาพหรือไม่กินเวลาหลายเดือน ส่วนใหญ่วนเวียนอยู่ที่ลักษณะและขอบเขตของอำนาจที่กรุงเทพฯเต็มใจจะมอบหมายให้กัวลาลัมเปอร์ในฐานะผู้อำนวยความสะดวก บ้างต้องการให้โยนการริเริ่มครั้งนี้ทิ้งไปเลย เพราะกองทัพไม่มีส่วนร่วมมาตั้งแต่เริ่มต้น เจ็ดเดือนให้หลัง เมื่อถึงเวลาที่นายกรัฐมนตรีประยุทธ์จะเดินทางไปเยือนกัวลาลัมเปอร์เพื่อแนะนำตัวเองในฐานะนายกรัฐมนตรีคนใหม่ของไทย การตัดสินใจจึงเป็นอันยุติ ประเทศไทยจะยังดำเนินการเจรจาต่อไปโดยมีมาเลเซียเป็นผู้อำนวยความสะดวก พลเอกอักษรา เกิดผล อดีตนายกรัฐมนตรีทหารบก เข้ามารับตำแหน่งประธานคณะเจรจาของรัฐบาล กรุงเทพฯยื่นข้อเรียกร้องด้วยว่า ใครก็ตามที่จะมาเจรจาด้วยต้องพิสูจน์ได้ว่ามีอำนาจควบคุมบังคับบัญชาครบในพื้นที่ ยิ่งกว่านั้น รัฐบาลทหารเพิ่มข้อเรียกร้องอีกประการให้ขบวนการแบ่งแยกดินแดนทั้งหมดต้องมีแกนกลางร่วมกัน รัฐบาลทหารเกรงว่ากระบวนการสันติภาพจะกลายเป็นสงครามน้ำลายระหว่างสองฝ่ายดังที่เคยเกิดขึ้นในช่วงริเริ่มสมัยรัฐบาลยิ่งลักษณ์ แต่ในภายหลังรัฐบาลทหารก็จะได้รับรู้ความจริงอัน

¹² Pathan, Don, "The fight over the peace process prolongs conflict," The Nation, July 4, 2012. นอกเหนือจากผลักดันแนวคิดเรื่องการพูดคุยกับฝ่ายแบ่งแยกดินแดนเข้าสู่พื้นที่สาธารณะแล้ว การแต่งตั้งและการเข้าร่วมของสมเกียรตินับเป็นหมุดหมายสะท้อนความเปลี่ยนแปลงอย่างมีนัยสำคัญของวิธีการที่กรุงเทพฯใช้จัดการความขัดแย้งชายแดนภาคใต้ การแต่งตั้งสมเกียรติช่วยปูทางให้หน่วยงานพลเรือนและบุคลากรที่ไม่ใช่ทหาร รวมทั้งตัวแทนจากภาคประชาสังคม เข้ามามีส่วนร่วมในการผลักดันและการริเริ่มกระบวนการสันติภาพมากขึ้น ในสมัยก่อน ตั้งแต่ปลายทศวรรษ 1980 จนถึงต้นทศวรรษ 1990 หน้าที่การพูดคุยกับฝ่ายแบ่งแยกดินแดนจำกัดไว้เฉพาะบุคลากรจากกองทัพเท่านั้น ลักษณะนี้เปลี่ยนแปลงไปในปลายปี 2548 เมื่อพล.อ.วิชัย ภัทวิทยกุล เลขาธิการ สมช. กับพล.ท.ไวพจน์ ศรินทร์ยา ผู้อำนวยการ สมช. ในขณะนั้น เข้าร่วมกระบวนการลี้ภัยที่ยกเลิกไปแล้วในปัจจุบัน กระบวนการลี้ภัยเป็นการริเริ่มสันติภาพที่ผลักดันโดยมหาเธร์ โมฮัมหมัด อดีตนายกรัฐมนตรีมาเลเซีย.

โหดร้ายว่า สิ่งที่ต้องการกับสิ่งที่ได้มาเป็นคนละเรื่องกันเลย สงครามน้ำลายจากฝ่ายบีอาร์เอ็นผ่านสื่อสังคมออนไลน์ เช่น Youtube ยังดำเนินต่อไป แม้จะมีความถีน้อยลง บีอาร์เอ็นไม่เพียงใช้สื่อเพื่อลดความน่าเชื่อถือของรัฐบาลทหารเท่านั้น แต่ยังโจมตีรุนแรงต่อเนื่องเข้มข้นและตรงเป้าเพื่อทำลายความน่าเชื่อถือของการริเริ่มสันติภาพที่ฝ่ายตนไม่เคยให้ความเห็นชอบ แหล่งข่าวในขบวนการบีอาร์เอ็นกล่าวหาว่า ฝ่ายไทยขาดความจริงใจและความต่อเนื่อง โดยดูจากการเปลี่ยนรัฐบาลแต่ละครั้งที่ตั้งคณะทำงานแก้ไขชายแดนภาคใต้ คณะใหม่ทุกที นี่ชี้ให้เห็นว่าฝ่ายไทยไม่จริงจังกับการคลี่คลายความขัดแย้ง บีอาร์เอ็นเข้าใจดีว่าความไม่ต่อเนื่องของการริเริ่มกระบวนการสันติภาพเป็นผลลัพธ์โดยตรงของวิกฤตการณ์ทางการเมืองในประเทศ แต่ความขัดแย้งในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ที่พูดภาษามลายูเป็นประเด็นร่วมกันของทั้งสองฝ่าย นโยบายและยุทธศาสตร์จึงเหมือนเดิมไม่มากนักน้อย นั่นคือการใช้วิธีการทางทหารผสมผสานกับโครงการและแผนงานพัฒนาสำหรับภูมิภาค อย่างไรก็ตาม แหล่งข่าวในบีอาร์เอ็นกล่าวว่า หากการเมืองไทยมีเสถียรภาพย่อมส่งผลดีต่อการริเริ่มสันติภาพปาตานีมากกว่าสภาพที่ประเทศไทยแตกเป็นสองขั้ว

ทวี สอดส่องถูกย้ายออกจากสามจังหวัดชายแดนใต้

หลังจากรัฐประหาร สิ่งที คสช. ทำเป็นอันดับแรกคือย้าย พ.ต.ท.ทวี สอดส่อง เลขาธิการศูนย์อำนวยการบริหารจังหวัดชายแดนภาคใต้ (ศอ.บต.) ออกจากตำแหน่ง ไม่มีใครประหลาดใจกับเรื่องนี้ ทวีถูกมองว่าใกล้ชิดกับอดีตนายกรัฐมนตรีทักษิณ ชินวัตรมากเกินไป ถึงแม้ทักษิณอยู่ระหว่างการลี้ภัย แต่เชื่อกันว่าเขาเป็นผู้นำโดยพฤตินัยของรัฐบาลที่มีพรรคเพื่อไทยเป็นแกนนำ และนั่นเองคือเหตุผลที่รัฐบาลทหารจำเป็นต้องย้ายเขาออกจากตำแหน่งดูแลชายแดนภาคใต้ เช่นเดียวกับคนอื่นๆ ที่เคยทำงานเกี่ยวกับปัญหาภาคใต้ อาทิ สมเกียรติ บุญชู รองเลขาธิการ สมช. เป็นต้น มันกลายเป็นธรรมเนียมอย่างหนึ่งที่ต้องย้ายตัวบุคคลกับคณะทำงานทั้งหมดหรือเกือบทั้งหมด แล้วแต่งตั้งบุคคลกับคณะทำงานที่รัฐบาลใหม่ไว้ใจเข้ามาแทน ก่อนสมัยรัฐบาลยิ่งลักษณ์ สมเกียรติกำลังทำงานกับกลุ่มก๊กหนึ่งในขบวนการพูโลภายใต้การนำของนายกัสตูรี มะโกตาที่มีฐานอยู่ในประเทศสวีเดน ซึ่งอ้างว่ามีผู้นำบีอาร์เอ็นกลุ่มหนึ่งทำงานกับเขาด้วย

ทักษิณระบุให้ทวีเป็นแกนหลักในการเยียวยาความบาดหมางระหว่างรัฐไทยกับชาวมลายูมุสลิมในสามจังหวัดชายแดนใต้ กล่าวกันว่าทวีใจกว้างและให้ชาวมลายูทุกอย่างตามต้องการ กลุ่มผู้สนับสนุนทวีในพื้นที่กล่าวว่า “ความใจกว้าง” ของทักษิณที่มีต่อภูมิภาคปาตานีคือวิธีการหนึ่งในการแสดงความซาบซึ้งต่อเจ้าบ้านชาวอาหรับในคูโบที่ให้แหล่งพักพิงแก่เขาหลังจากต้องลี้ภัย แต่กลุ่มประเทศอาหรับไม่เคยแสดงความพยายามจริงจังใด ๆ ที่จะช่วยคลี่คลายความขัดแย้ง อีกทั้งนักการทูตอาหรับก็ไม่เคยออกมาพบปะพูดคุยกับสมาชิกขององค์กรภาคประชาสังคมจากชายแดนใต้ องค์กรความร่วมมืออิสลาม (Organisation of Islamic Cooperation - OIC) ออกแถลงการณ์แสดงความกังวลเป็นครั้งคราว แต่ก็แค่นั้น การดำเนินการอะไรที่ยกระดับมากกว่าแถลงการณ์จะทำให้กรุงเทพตื่นตูมทันทีและกระทรวงการต่างประเทศคงไม่รับรองที่จะออกมา

ประณาม OIC ว่าแทรกแซงกิจการภายในหรือให้ที่พึ่งพิงแก่ศัตรูของประเทศ¹³

สิ่งที่เรียกว่า “**ความใจกว้าง**” ของทักษิณไม่มีอะไรมากกว่าการหยิบยื่นเงินให้ ไม่ว่าแก่ครอบครัวของชาวบ้านที่ถูกกองกำลังความมั่นคงไทยสังหารทิ้งโดยไม่เจตนา หรือผู้บริสุทธิ์ที่ตกเป็นลูกหลงของการยิงต่อสู้ และเจ้าของบ้านหรือทรัพย์สินที่เสียหายจากการโจมตีของผู้ก่อความไม่สงบ มันเป็นการให้เงินชดเชยเพื่อเอาชนะใจชาวบ้านและกลุ่มผู้นำชาวบ้านที่ฝ่ายไทยเห็นว่ามีความมีประโยชน์ต่อวาระของรัฐบาล ความสำเร็จของทวิอาจวัดได้ยาก แต่เขาสามารถสร้างความสัมพันธ์ที่ดีในการทำงานกับองค์กรภาคประชาสังคมและผู้นำชุมชนบางส่วน ตามคำพูดของผู้ปฏิบัติการปีอาร์เอ็น “**เจ้าอาณานิคมที่มีเมตตาก็ยังเป็นเจ้าอาณานิคมอยู่ดี**” บางกลุ่มก็เลือกรักษาระยะห่าง เช่น นักกิจกรรมหนุ่มสาวและสมาชิกหัวโบราณในสภาอุลามาอุฟาฏอนี โดยเฉพาะเมื่อทวิกลายเป็นศูนย์กลางของกระบวนการสันติภาพที่ทักษิณริเริ่มและมาเลเซียเป็นผู้อำนวยความสะดวก ซึ่งเปิดตัวที่มาเลเซียเมื่อวันที่ 28 กุมภาพันธ์ 2556 ในการให้สัมภาษณ์หลายครั้ง สมาชิกปีอาร์เอ็นกล่าวว่า ต่อให้ทวิใจกว้างสักแค่ไหน พวกเขาก็ไม่มีทางเลือกสิ่งที่ดีกว่าในปี 2547 หลังจากเหตุการณ์ปล้นปืนเมื่อวันที่ 4 มกราคม ทักษิณส่งทวิลงมาภาคใต้เพื่อสอบสวนเรื่องการปล้นปืน กระทั่งบีบให้รัฐบาลทักษิณต้องยอมรับว่ามีกรณีฆาตกรรมหลายกรณีที่เกิดขึ้นแล้วและจับอาวุธขึ้นสู้กับรัฐไทย กล่าวอีกนัยหนึ่งคือพวกเขาไม่ใช่ “**โจรกระจอก**” ดังที่ทักษิณเคยกล่าวหาอีกต่อไป การสอบสวนของทวิส่งผลให้มีการออกหมายจับครูศาสนาของโรงเรียนธรรมวิทยามูลนิธิในจังหวัดยะลาอย่างน้อย 10 คน รวมทั้งครูสอนศาสนาคนอื่น ๆ ในภาคใต้ด้วย ผู้ต้องสงสัยคนหนึ่งคือนายสะเปียง บาซอ ผู้นำทางจิตใจของสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ที่เพิ่งล่องลับไปเมื่อไม่นานนี้ สะเปียง บาซอเคยเป็นครูใหญ่ของโรงเรียนธรรมวิทยามูลนิธิและต้องหนีออกนอกประเทศในเดือนธันวาคม 2547 ในบรรดานายตำรวจที่จะได้เป็นใหญ่ภายหลังจาก พล.ต.ต.จักรทิพย์ ชัยจินดา (ยศในขณะนั้น) ถูกเหยื่อซ้อมทรมานฟ้องร้อง เขื่อยรายนี้กล่าวหาว่าลูกน้องในบังคับบัญชาของจักรทิพย์ซ้อมทรมานเขาระหว่างการสอบปากคำในเดือนกุมภาพันธ์ 2548 เหยื่อซ้อมทรมานรายนี้คือนายชูดีร์อิมัน มาละเป็นหนึ่งในลูกความของนายสมชาย นีละไพจิตร ทนายความสิทธิมนุษยชนที่ถูกบังคับให้สูญหาย ลงท้ายนายชูดีร์อิมันถูกศาลอาญาในกรุงเทพตัดสินจำคุกสองปีเมื่อเดือนสิงหาคม 2554 ด้วยข้อหาแจ้งความเท็จ ในปัจจุบัน พลตำรวจเอกจักรทิพย์ ชัยจินดาได้รับการแต่งตั้งจาก คสช. เป็นผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติ

ชาวบ้านหลายคนบอกว่า พวกเขาเชื่อว่าทวิมีเจตนาดีและเหมาะกับตำแหน่งเลขาธิการ คอ.บต. เขามักพูดบ่อย ๆ ว่า “**อยากคืนความยุติธรรมให้ประชาชนในพื้นที่**” ไม่ว่าถ้อยคำนี้จะมีความหมายว่าจะไรก็ตาม ชาวบ้านตั้งฉายาให้เขาว่า “**ซานตาคลอส**” เพราะเขาได้รับงบประมาณไม่อันรวากับได้เช็คเปล่าจากรัฐบาลให้ดำเนินการหรือใช้จ่ายอะไรก็ได้ตามที่เห็นสมควรว่าจะสร้างบรรยากาศเอื้อต่อสันติภาพ สมาชิกปีอาร์เอ็นกล่าวว่าพวกเขาไม่ลืมหรือไม่ยอมให้อภัยทวิที่ใช้ยุทธวิธีนำกองกำลังรวมทั้งบทบาทของทวิภายหลังเหตุการณ์ปล้นปืนเมื่อวันที่ 4 มกราคม 2547 ยิ่งไม่ต้องพูดถึงเรื่องที่เขาเป็นคนลงนามในคำสั่งออกหมายจับสะเปียง บาซอ ผู้นำทางจิตใจที่ได้ความเคารพนับถือที่สุดคนหนึ่งในพื้นที่ชายแดนใต้ ชาวบ้านจำนวนไม่

13 เจ้าหน้าที่รัฐที่ทำงานในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ เช่นอดีตรองเลขาธิการสมช. นายสมเกียรติบุญชู คาดว่าจะถูกแทนที่ด้วยเจ้าหน้าที่คนใหม่ที่ได้รับการไว้วางใจมากขึ้นจากรัฐบาลทหาร

น้อยรวมตัวกันมากแล้วคำอำลาที่ทำการ ศอ.บต. ในจังหวัดยะลา ส่วนคนกลุ่มอื่น ๆ โดยเฉพาะประชาชนในชุมชนฝ่ายแบ่งแยกดินแดน มองว่าทวิกำลังเล่นเกมอันตราย เพราะเขาพยายามผลักดันการริเริ่มกระบวนการสันติภาพทั้งที่ยังไม่พร้อม ทั้ง ๆ ที่ควรเริ่มต้นด้วยการแสวงหาความเห็นชอบจาก Dewan Pimpinan Parti (DPP) ที่เป็นสภาแกนนำของป็อาร์เอ็นเสียก่อน แต่กลับชิงเปิดตัวการริเริ่มสันติภาพในวันที่ 28 กุมภาพันธ์ 2556 อันที่จริง เพียงไม่นานหลังจากนั้น การริเริ่มกระบวนการสันติภาพของรัฐบาลยิ่งลักษณ์ก็กลายเป็นปาหี่ทางการเมืองเมื่อการเจรจาระหว่างคณะผู้แทนฝ่ายไทยกับกลุ่มสวปบุคคลที่สมอ้างว่าเป็นตัวแทนของป็อาร์เอ็นเริ่มต้นขึ้น¹⁴

เพียงแค่วันหลังจากการริเริ่มสันติภาพเปิดตัวอย่างเป็นทางการ กองทัพไทยก็ตัดสินใจอนุญาตให้นายวัน กาเดร์ เจ๊ะมัน อดีตผู้นำกลุ่มเบอร์ซาตุ กลับเข้ามาในประเทศไทย เบอร์ซาตุเคยเป็นองค์กรร่วมให้ขบวนการแบ่งแยกดินแดนมลายูปาตานี แต่ยุติบทบาทไปแล้วในปัจจุบัน วัน กาเดร์ประกาศวางอาวุธในการต่อสู้เพื่อเอกราชและกล่าวในที่สาธารณะว่าเขาอยากกลับมาปาตานีในฐานะเสรีชนตั้งแต่เกือบสิบปีก่อน แต่กองทัพเพิ่งอนุญาตให้เขาเข้าประเทศในจังหวัดนือพอดี เขาได้รับอนุญาตให้กลับมาเพราะกองทัพต้องการใช้เขาทำลายความน่าเชื่อถือของทวิ ซึ่งเขาก็ปฏิบัติตาม ยุทธศาสตร์ประการหนึ่งของกองทัพในการขัดขวางการริเริ่มสันติภาพของรัฐบาลยิ่งลักษณ์ก็คือ การยินยอมให้วัน กาเดร์สื่อสารต่อสาธารณะ ปล่อยให้เขาพูดโจมตีมาเลเซียและวิจารณ์การริเริ่มของยิ่งลักษณ์ทุกชนิด กระนั้นก็ตาม ดูเหมือนเขาพูดเกินขอบเขตและสอดแทรกความคิดเห็นของตนเองว่า รัฐบาลโลกตะวันตกควรเข้ามาจับมือกับคนกลางผู้ใกล้ชิด¹⁵

ความรุนแรง การวางระเบิดต้อนรับ คสช.

เพียงแค่วันหลังจากกองทัพก่อรัฐประหาร นักรบป็อาร์เอ็นในพื้นที่ที่ไม่รู้จักที่จะต้อนรับ คสช. ด้วยการวางระเบิดหลายจุดและยิงปืนปะทะกันประปราย ปฏิบัติการนี้คือการประกาศทำที่ดูแคลนต่อกลุ่มผู้นำใหม่ในกรุงเทพ มีผู้เสียชีวิตสามรายและบาดเจ็บกว่า 60 คนในช่วงสุดสัปดาห์แรกหลังการรัฐประหารเดือนพฤษภาคม 2557 เสไฟฟ้าดับกว่าตันหักโค่นจากแรงระเบิด ทำให้ไฟฟ้าดับและหลายพื้นที่ในจังหวัดปัตตานีตกอยู่ในความมืดมิด ตู้เอทีเอ็มจำนวนมากต้องปิดให้บริการเนื่องจากปัญหาขาดแคลนไฟฟ้าที่ตามมา ส่วนสถานีบริการน้ำมันต้องปิดให้บริการในวันนั้น มีผู้ได้ยินเสียงปืนปะทะกันประปรายตามสถานที่ต่างๆ อย่างน้อยสองแห่งในซานเมืองปัตตานี เรือลาดตระเวนที่จอดริมฝั่งแม่น้ำปัตตานีถูกระเบิดมือขว้างใส่ สันนิษฐานว่าเป็นฝีมือของผู้ก่อความไม่สงบ แรงระเบิดทะลวงด้านข้างของลำเรือเป็นโพรงใหญ่และมีเจ้าหน้าที่สามรายได้รับบาดเจ็บเล็กน้อย ตามข้อมูลที่ พล.ร.ต. กาญจน์ ดีอุบล โฆษกกองทัพเรือกล่าวต่อสื่อมวลชน¹⁶

คสช. ต้องตระหนักอีกครั้งเมื่อการโจมตีขยายไปถึงอำเภอเบตง จังหวัดยะลาในปลายเดือนกรกฎาคม ทำให้มีผู้เสียชีวิตสามคนและบาดเจ็บประมาณ 30 คน การโจมตีครั้งนี้เป็นการวางระเบิดที่สร้างความเสียหายอย่างหนักต่อโรงแรมแห่งหนึ่งในย่านธุรกิจของอำเภอที่คนไทยรู้จักกันดี ตลอดช่วงสิบปีก่อนหน้านี้

¹⁴ Pathan, Don, "Coup or no coup, insurgency goes on in the deep South," June 5, 2015.

¹⁵ Ibid.

¹⁶ Pathan, Don, "Bomb attacks in Thai south 'challenge' to coup leaders," Sunday, May 25, 2014

อำเภอเบตงไม่เคยได้รับความกระทบกระเทือน ถึงแม้กระแสการก่อความไม่สงบจะโหมกระหน่ำในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ก็ตาม การโจมตีเบตงเกิดขึ้นหลังจากผู้ก่อความไม่สงบขยายโรงละครแห่งความรุนแรงมาถึงอำเภอสะเดาได้เจ็ดเดือน ก่อนหน้านั้น อำเภอสะเดาในจังหวัดสงขลาต้องเผชิญกับการวางระเบิดสามลูกซ้อนภายในวันเดียว การก่อความไม่สงบในสองอำเภอนี้ทำลายความเชื่อที่มีมานานในหมู่เจ้าหน้าที่ฝ่ายความมั่นคงของไทยว่า อำเภอสะเดากับอำเภอเบตงจะไม่ได้รับผลกระทบเพราะเหตุผลสองประการ ประการแรก นครบีใช้มันเป็นเส้นทางผ่านในการเข้าออกประเทศไทยด้านทะเลอันดามัน ประการที่สองคือเหตุผลในแง่การคมนาคม กล่าวคือ มีถนนแค่มิเก้เส้นที่ตัดเข้าสู่สองอำเภอนี้ ทำให้ผู้ก่อความไม่สงบแทรกซึมเข้าไปค่อนข้างยาก แต่การโจมตีทั้งสองครั้งข้างต้นทำลายความเชื่อที่ยึดมั่นมานานของเจ้าหน้าที่ฝ่ายความมั่นคงไทย แต่ถึงแม้ผู้ก่อความไม่สงบสามารถพิสูจน์ว่า ตนมีศักยภาพที่จะขยายปฏิบัติการออกไปนอกเวทีโรงละครแห่งความรุนแรงดั้งเดิม แต่การลงมือต่อเนื่องและการคงอยู่ในอาณาเขตบุกเบิกใหม่นี้กลับเป็นเรื่องยากยิ่งกว่า¹⁷

กลุ่มแบ่งแยกดินแดนสังคมนิยมเดียนล่องหน้าก่อนการโจมตีสถานีน้ำมันสี่แห่งและร้านสะดวกซื้อ 7-11 หลายแห่งพร้อมกันในเมืองปัตตานีเมื่อเดือนพฤษภาคมปีที่แล้ว การก่อความไม่สงบที่อำเภอเบตงก็เช่นกัน มีการส่งสัญญาณเตือนล่วงหน้าบางอย่างเพื่อลดการบาดเจ็บล้มตายให้น้อยที่สุด สัญญาณเตือนมักมีขึ้นในลักษณะของระเบิดลูกเล็ก ๆ ก่อนการโจมตีที่ปัตตานี ผู้ต้องสงสัยวิ่งตรงไปหารถมอเตอร์ไซด์ที่จอดรอหลังจากจุดมอเตออร์ไซด์ซุกซ่อนระเบิดข้างปั้มน้ำมัน การเคลื่อนไหวที่ชัดเจนคล้าย ๆ กันเกิดขึ้นที่ร้านสะดวกซื้อด้วย หลังจากประสบความรุนแรงต่อเนื่องเป็น 10 ปี ชาวบ้านเริ่มรู้จักอ่านสัญญาณเหล่านี้และวิ่งหนีเอาตัวรอด¹⁸

เมื่อกองทัพควบคุมรัฐสภาที่รัฐบาลทหารเป็นผู้แต่งตั้งอย่างเบ็ดเสร็จโดยไม่มีฝ่ายค้าน เหล่านายพลก็ต้องคิดพิจารณาเอาเองว่าจะผลักดันการริเริ่มสันติภาพอย่างไร ส่วนใหญ่มีความเห็นพ้องต้องกันว่าการเจรจาควรรวบรวมทุกฝ่ายเข้ามาให้มากที่สุดเท่าที่ทำได้ แต่นี่ไม่ใช่กรณีแบบ “ยิ่งเยอะยิ่งดี” ในบริบทของปัจจุบัน ถ้ากองทัพต้องการเจรจากับกลุ่มคนที่ต้องการความไม่สงบได้ กลุ่มเดียวที่ควรเจรจาด้วยจริง ๆ ก็คือบีอาร์เอ็น แหล่งข่าวในบีอาร์เอ็นบอกว่าทางกลุ่มยังไม่รีบร้อนที่จะเข้าสู่โต๊ะเจรจาใด ๆ เป้าหมายเฉพาะหน้าของกลุ่มคือการสร้างความเข้มแข็งให้ปีกการเมืองก่อน เพื่อให้ทางกลุ่มสามารถติดต่อสัมพันธ์กับประชาคมระหว่างประเทศและสาธารณชนได้ด้วยตัวเอง แทนที่จะถูกมาเลเซียหรือประเทศไทยคอยชี้นำ แต่หากปราศจากการยอมรับอย่างเป็นทางการจากรัฐต่าง ๆ สิ่งทีบีอาร์เอ็นเรียกว่าปีกการเมืองก็เป็นได้แค่กลุ่มอาชญากรในสายตาของกรุงเทพ

นักปฏิบัติการสันติภาพเริ่มเคลื่อนไหว

การพูดคุยกับกลุ่มแบ่งแยกดินแดนไม่ใช่เรื่องใหม่สำหรับเจ้าหน้าที่รัฐไทย ถึงแม้ยังลักษณะเป็นรัฐบาลแรกที่รับรองการพูดคุยอย่างเป็นทางการ กระทั่งทำให้ประชาชนทั่วไปเกิดความหวังว่าแลเห็นสันติภาพรำไร

¹⁷ Pathan, Don, “Beliefs shaken as theatre of violence widens in South,” Special to The Nation, August 1, 2014.

¹⁸ Ibid.

คณะทำงานของยิ่งลักษณ์ผิดพลาดตรงที่คิดว่าสามารถเปิดตัวการริเริ่มโดยอาศัยคนที่มีอิทธิพลต่อผู้ก่อความไม่สงบน้อยมากอย่างฮัสซัน ตอฮิบเป็นศูนย์กลาง แล้วแค่นั้นก็เพียงพอที่จะสร้างการขับเคลื่อนได้ ฮัสซันไม่ได้รับมอบหมายอำนาจจากสภา DPP ที่เป็นแกนนำของปีอาร์เอ็น อีกทั้งไม่ได้รับการสนับสนุนจากผู้นำกลุ่มจรรยูทธิในพื้นที่ นี่คือการอธิบายว่าทำไมผู้ก่อความไม่สงบจึงไม่ร่วมมือจากการโจมตีกองกำลังความมั่นคงของไทย ยิ่งกว่านั้น เมื่อรัฐบาลทหารประกาศว่าจะเริ่มต้นพูดคุยสันติภาพอีกครั้ง กลับไม่ได้รับความสนใจจากสาธารณชนเท่าที่ควร แต่ดังที่นายทหารอาวุโสคนหนึ่งกล่าวว่า นั่นไม่ใช่เรื่องเลวร้ายมากนัก เพราะรัฐบาลเองก็ไม่ต้องทำให้ประชาชนมีความเชื่อผิด ๆ หรือกระตุ้นความคาดหวังเลื่อนลอย ซึ่งเคยเกิดขึ้นในสมัยที่นายภราดร พัฒนถาบุตร เลขาธิการสภาความมั่นคงแห่งชาติ และ พ.ต.อ.ทวีเป็นผู้ดูแลกระบวนการ ความท้าทายที่ภราดรและทวีต้องเผชิญก็คือการที่สังคมมีความคาดหวังสูงต่อการริเริ่มที่เป็นอะไรครั้ง ๆ กลาง ๆ ระหว่างเรื่องหลอกลวงกับความเชื่อมั่นที่ไม่มีอะไรรองรับ

แต่การที่สาธารณชนไม่ตื่นเต้นตาม มิใช่อุปสรรคหยุดยั้งคนกลางและนักปฏิบัติการสันติภาพทั้งในประเทศและต่างประเทศจากการมองหาหนทางเข้าไปมีที่นั่นในโต๊ะเจรจาหรือมีส่วนในกระบวนการสันติภาพ นักปฏิบัติการสันติภาพกลุ่มหนึ่งเข้าหานายฮัสซัน วีระยุคตา อดีตรัฐมนตรีต่างประเทศอินโดนีเซีย ส่วนอีกกลุ่มหนึ่งกำลังพูดคุยกับรองประธานาธิบดียูซุฟ กัลลาของอินโดนีเซีย นายสุรเกียรติ์ เสถียรไทย อดีตรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศของไทย ออกมากล่าวต่อสาธารณะว่า อินโดนีเซียควรเป็นคนกลางอีกฝ่ายร่วมกับมาเลเซียในกระบวนการสันติภาพชายแดนใต้ เขาเคยขอคำแนะนำจากสถานวิจัยความขัดแย้งและความหลากหลายทางวัฒนธรรมภาคใต้ (CSCD) จากมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี สุรเกียรติ์ในฐานะประธาน Asian Peace and Reconciliation Council (APRC) สุรเกียรติ์อาจพยายามสนับสนุนการดึงทุกฝ่ายเข้ามาร่วมพูดคุย แต่หากการริเริ่มสันติภาพตลอด 10 ปีที่ผ่านมาบออะไรเราบ้าง นั่นก็คือ ฝ่ายที่ยอมเข้ามาเป็นคนกลางนั้นก็เพราะมีส่วนได้ส่วนเสียในเรื่องอาณาเขตอย่างมาก¹⁹ ขบวนการแบ่งแยกดินแดนที่ก่อตั้งมานานบางกลุ่มก็เริ่มเคลื่อนไหวเช่นกัน ภาพถ่ายของอากิโกะ โฮริบะจากมูลนิธิ Sasakawa Peace Foundation และนายฮัสหมัด สมบูรณ์ บัวหลวง นักวิชาการชาวมลายูปาตานีผู้ลี้ภัย พบปะเต็มกาแฟกับตัวแทนชาวมลายูปาตานีที่ลี้ภัยในยุโรปแพร่ไปทั่วสื่อสังคมออนไลน์ ทำให้ทั้งคู่สังเกตการณ์และผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเล็กคิ้วด้วยความประหลาดใจ ถึงที่สุดแล้ว การปรากฏตัวในที่สาธารณะของผู้เล่นที่มีศักยภาพมักเกิดขึ้นจากการคิดคำนวณมาแล้วระดับหนึ่ง ในช่วงเดียวกันเรายังเห็นการกลับมาปรากฏตัวของนายแวฮามัด แวยูซุฟ ประธานสภาที่ปรึกษาชาวมลายูปาตานี ซึ่งครั้งหนึ่งเคยเป็นกลไกด้านนิติบัญญัติขององค์กรร่วมแบ่งแยกดินแดนเบอร์ซาตูที่ยุติบทบาทไปแล้ว เขาประกาศเอกราชปาตานีผ่านวิดีโอที่เผยแพร่ใน Youtube อย่างหน้าตาเฉย ปาตานีในที่นี้หมายถึงดินแดนทางประวัติศาสตร์ของชาวมลายูที่ครอบคลุมสามจังหวัดที่พูดภาษามลายูในชายแดนใต้ของไทย **“ปะฮามัดแค่ลองหยั่งเชิง”** คือคำพูดของนายทหารอาวุโสไทย เขาแนะนำว่าสาธารณชนไม่ควรปฏิบัติกริยาใด ๆ ต่อคำประกาศเอกราชนี้²⁰

¹⁹ Pathan, Don, "One ingredient still missing in Prayut's recipe for peace in South," Special to The Nation, November 29, 2014.

²⁰ Ibid. โปรดดูเพิ่มเติมเกี่ยวกับแถลงการณ์ของสภาที่ปรึกษาชาวมลายูปาตานีได้ที่: <https://www.youtube.com/watch?v=xaiK1v0GI80>.

เข้มข้นและคิดคำนวณ: การก่อความไม่สงบในชายแดนใต้

การโจมตีของผู้ก่อความไม่สงบยังคงดำเนินต่อเนื่องไม่ลดราวาศอกต่อไปอีกหลายเดือนในสามจังหวัดชายแดนใต้ หลังจากประจักษ์ชัดแล้วว่า คสช. เชิญมาเลเซียสานต่อบทบาทผู้อำนวยการความสะอาดอย่างเป็นทางการและคณะรัฐมนตรีในกรุงเทพฯ กำลังปรับท่าทีเกี่ยวกับการเจรจากับฝ่ายกบฏในเดือนพฤษภาคม 2558 อำเภอมือเงาะเขตตากอยู่ในภาวะปั่นป่วนติดต่อกันถึงสามวัน เริ่มต้นจากระเบิดขนาดเล็ก 24 ลูกระเบิดขึ้นทั่วทั้งเมืองในเวลาแค่สองชั่วโมง โครงข่ายความมั่นคงเข้ามาคุมสถานการณ์ทันทีหรืออย่างน้อยก็ดูเหมือนอย่างนั้น แต่ไม่สามารถป้องกันไม่ให้เกิดระเบิดอีกสี่ลูกในเช้าวันต่อมา พลตรีปราการ ชลยุทธ แม่ทัพภาคที่ 4 ออกหน้าปกป้องมาตรการความมั่นคงที่เข้ามาคุมพื้นที่ในตอนเย็นวันพฤหัสบดีที่จังหวัดยะลาโดยอ้างว่า ระเบิดที่เกิดขึ้นหลังจากนั้นเป็นระเบิดที่วางไว้ตั้งแต่ยังไม่เกิดระเบิดต่อเนื่อง พลตรีปราการยังกล่าวด้วยว่า ระเบิดเหล่านี้ถูกจุดในระยะไกล เป็นไปได้ว่าใช้โทรศัพท์เคลื่อนที่เป็นตัวจุดระเบิด การวางระเบิดติดต่อกันเพื่อสร้างความอับอายให้กลไกความมั่นคงของไทยยังต่อเนื่องมาจากเหตุการณ์คาร์บอมบ์ในวันที่ 10 เมษายนบนเกาะสมุย อันเป็นแหล่งท่องเที่ยว มีหลักฐานชี้ชัดว่าต้นตอของระเบิดมาจากสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ทว่าภายในเวลาแค่ไม่กี่ชั่วโมงหลังจากการระเบิดที่เกาะสมุย โฆษกของรัฐบาลทหาร กระทรวงกลาโหมและกองทัพไทยพร้อมใจกันออกมายืนยันว่า คาร์บอมบ์เกาะสมุยไม่เกี่ยวข้องกับความไม่สงบในภาคใต้ นายประวิตร วงษ์สุวรรณ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม กล่าวต่อผู้สื่อข่าวในกรุงเทพฯ ว่า ระเบิดมีแต่ลูกเล็ก ๆ และดูเหมือนผู้ก่อความผิดตั้งใจก่อความมากกว่ามุ่งหมายชีวิตคน เจ้าหน้าที่ยืนยันว่ามีกระสุนดาวกระจายบรรจุอยู่ในลูกระเบิดและรถยนต์คันนั้นจอดห่างจากพื้นที่ที่มีผู้คนหนาแน่น

แหล่งข่าวในรัฐบาลไทยและขบวนการบีอาร์เอ็นกล่าวว่า คาร์บอมบ์เกาะสมุยเกี่ยวข้องกับความขัดแย้งในภาคใต้ของประเทศไทยทุกประการ การวางระเบิดที่เกาะสมุยกับการวางระเบิดต่อเนื่องสามวันในยะลา คือสารอันแข็งแกร่งราวถึงฝ่ายไทยเพื่อสื่อความไม่พอใจต่อวัฒนธรรมลอยนวลพันผิดในหมู่กองกำลังความมั่นคงมันเป็นการเตือนประเทศไทยกับมาเลเซียด้วยว่า ขบวนการแบ่งแยกดินแดนบีอาร์เอ็นซึ่งควบคุมนักก่อความไม่สงบส่วนใหญ่ในพื้นที่ไม่สนับสนุนมาราปาตานีที่ทำตัวเป็นแกนกลางให้ขบวนการมลายูปาตานีอื่น ๆ (ยกเว้นบีอาร์เอ็น) มาร่วมกันวางยุทธศาสตร์ก่อนพบปะกับคณะทูตคุยเพื่อสันติสุขฝ่ายไทยซึ่งนำโดยพลเอกอัศวิน การวางระเบิดที่เกาะสมุย รวมทั้งการให้ข่าวสารบิดเบือนหลังจากนั้น เป็นประเด็นที่จะกลับมาหลอกหลอนกลไกความมั่นคงฝ่ายไทยในอีกหนึ่งปีให้หลัง เมื่อมีการค้นพบว่า รถยนต์ที่ใช้ชุกซ่อนระเบิดโจมตีด้านตำรวจ-ทหารเกาะหม้อแกงในอำเภอหนองจิก จังหวัดปัตตานี เป็นรถยนต์คันเดียวกันที่นักรบใช้ขนส่งผู้ปฏิบัติการไปเกาะสมุยเพื่อวางระเบิดในเดือนเมษายน 2558²¹

มาราปาตานีกับคำถามถึงความชอบธรรม

ในวันที่ 21 เมษายน 2558 ดาโต๊ะ อาหมัด ซัมซามิน ฮาซิม ผู้อำนวยการความสะอาดที่ได้รับแต่งตั้งจาก

²¹ Pathan, Don, Deep South peace efforts hit another dead end, May 22, 2015. ข้อมูลเกี่ยวกับรถยนต์คันเดียวกันที่ใช้ในเกาะสมุยกับคาร์บอมบ์เกาะหม้อแกงได้มาจากเจ้าหน้าที่ความมั่นคงของไทยที่ให้สัมภาษณ์โดยขอสงวนชื่อเป็นความลับ.

มาเลเซีย จัดประชุมพบปะกับตัวแทนกลุ่มแบ่งแยกดินแดนหกกลุ่ม ผู้ที่อ้างตัวว่าเป็นตัวแทนจากฝ่ายปีอาร์เอ็นคืออ่าวัง ญาบัต และผู้ช่วยคือโตะอิหม่ามฮาเล็ง ผู้เข้าร่วมประชุมคนอื่น ๆ ประกอบด้วยตัวแทนจากกลุ่มแบ่งแยกดินแดนสามกลุ่ม กล่าวคือ องค์การปลดปล่อยสหปาตานี (พูโล) Gerakan Mujahidin Islam Patani (GMIP) และ Barisan Islam Pembebasan Patani (BIPP) ทั้งหมดกล่าวถึงความตั้งใจที่จะใช้มาราปาตานีเป็นแกนกลางในการรวบรวมกลุ่มต่าง ๆ และผลักดันกระบวนการสันติภาพให้ก้าวไปข้างหน้า แต่ปัญหาของมาราปาตานีก็คือ แกนนำปีอาร์เอ็นและนักรบในพื้นที่ไม่ยอมรับว่าอ่าวัง ญาบัตเป็นตัวแทนปีอาร์เอ็นและนักรบของขบวนการ ชัมซุดดิน ชาน หนึ่งในสามคนที่อ้างตัวเองเป็นประธานขององค์การปลดปล่อยสหปาตานี (พูโล) ก็ตัดสินใจที่จะไม่เข้าร่วมกระบวนการจนกว่าจะมีความคืบหน้าอย่างอื่น ทั้งนี้อาจเนื่องจากพิจารณาแล้วว่าหากปราศจากปีอาร์เอ็น การขับเคลื่อนกระบวนการสันติภาพไปข้างหน้าย่อมเป็นไปได้ยากยิ่ง

นอกจากไม่ได้รับการยอมรับจากนักรบในพื้นที่และสภาองค์กรนำ DPP แล้ว มาราปาตานีและสมาชิกที่อ้างว่าเป็นตัวแทนของปีอาร์เอ็นยังต้องเผชิญกับเสียงคัดค้านอย่างแข็งกร้าวจากนายกรัฐมนตรี ประยุทธ์ จันทร์โอชา ประยุทธ์ตัดสินใจล้มเลิกแนวคิดที่จะยอมรับมาราปาตานีในฐานะองค์กรอย่างเป็นทางการระหว่างการประชุมกับคณะพูดคุยเพื่อสันติสุขของพลเอกอภิษฐาในเดือนพฤษภาคม 2558 แหล่งข่าวในรัฐบาลยืนยันว่า ประยุทธ์ต้องการพูดคุย “สันติสุข” แต่เขาไม่พร้อมที่จะรับรองสถานะของมาราปาตานี เพราะเกรงว่านั่นเท่ากับ “สร้างความเป็นสถาบัน” ให้องค์กรนี้ ซึ่งอาจเปิดทางให้ประเด็นปัญหาชายแดนใต้กลายเป็น “ประเด็นนานาชาติ” อื่นๆ เนื่องจากในปีนั้นมาเลเซียเป็นประธานกลุ่มอาเซียน ข้าราชการกระทรวงต่างประเทศของไทยบางคนเกรงว่า ผู้อำนวยการความสะอาดของการพูดคุยอาจผลักดันให้ความขัดแย้งในชายแดนภาคใต้ของไทยกลายเป็นส่วนหนึ่งในวาระของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ อันที่จริง ไม่มีข้อบ่งชี้ใดๆ ว่า กัวลาลัมเปอร์พยายามผลักดันความขัดแย้งนี้ให้เป็น “ประเด็นนานาชาติ” มาเลเซียก็เช่นเดียวกับประเทศไทย กล่าวคือมีจุดยืนต่อการจัดการปัญหาที่ยึดมั่นในเรื่องอาณาเขตและไม่ยอมให้รัฐบาลต่างชาติและคนกลางจากประเทศตะวันตกเข้ามาเป็นกรรมการของกระบวนการสันติภาพ ในเมื่อความขัดแย้งนี้เกิดขึ้นตรงพรมแดนพอดี มาเลเซียจึงมองตัวเองเป็นผู้มีส่วนได้ส่วนเสียฝ่ายหนึ่งในกระบวนการนี้²²

สำหรับผู้ยู่ในฝ่ายความมั่นคงและผู้สังเกตการณ์กระบวนการสันติภาพนี้อย่างใกล้ชิด การที่ปีอาร์เอ็นไม่เข้าร่วมการพูดคุยสันติภาพภายใต้ร่มเงามาราปาตานีไม่ใช่เรื่องน่าประหลาดใจเลย สัญญานั้นเห็นชัดราวกับเขียนแปะไว้บนกำแพงมาตั้งแต่เดือนกันยายน 2557 เมื่ออุสตาซแวสือแม สุเต็น วัย 67 ปี ซึ่งตอนนั้นรักษาการเป็นเลขาธิการสภา DPP ของปีอาร์เอ็น ถูกยิงเสียชีวิตที่อำเภอปะนาเระ มีรายงานข่าวว่า พ.ต.อ.ปัญญาวัฒน์ ชุมแสง ผกก.สภ.ปะนาเระ กล่าวว่า อุสตาซแวสือแมซึ่งรถจักรยานยนต์กลับบ้านตามลำพัง หลังจากประกอบพิธีละหมาดที่มัสยิด จากนั้นมีชายสองคนขี่มอเตอร์ไซด์ตามมาด้านหลังและประกบยิงหลายนัดเข้าที่ศีรษะด้วยปืนพก ทำให้อุสตาซเสียชีวิตทันที พ.ต.อ.ปัญญาวัฒน์บอกว่าสาเหตุของการยิงสังหารไม่

²² Pathan, Don, "Bangkok lacks THE WILL to make peace in deep South," The Nation, June 27, 2015.

ทราบแน่ชัด รวมทั้งแรงจูงใจด้วย ทั้งฝั่งไทยและปีอาร์เอ็นยืนยันว่าไม่ได้เป็นผู้สังฆา ทั้งฝ่ายไทยและปีอาร์เอ็นยืนยันว่าตนไม่มีส่วนรู้เห็น

อุสตาซแวสือแมทำหน้าที่เลขาธิการสภาองค์กรภรรษา DPP ของปีอาร์เอ็นมาตั้งแต่ต้นปี 2553 เขาทำหน้าที่แทนนายรอมลี อูตริสินธุ์ ที่เสียชีวิตในมาเลเซียเมื่อเดือนกุมภาพันธ์ 2553 กองทัพไทยให้ความช่วยเหลือในการนำศพของนายรอมลีกลับมาทำพิธีฝังที่จังหวัดนราธิวาส แวสือแมถูกปลดออกจากตำแหน่งหลังจากรัฐบาลยิ่งลักษณ์ริเริ่มกระบวนการสันติภาพในวันที่ 28 กุมภาพันธ์ 2556 ได้ไม่นาน ผู้นำสูงสุดของปีอาร์เอ็นรู้สึกว่าการแวสือแมเริ่มคิดไม่ซื่อเมื่อเขาสนับสนุนการริเริ่มกระบวนการสันติภาพของยิ่งลักษณ์ แหล่งข่าวในขบวนการบอกว่าเขาได้รับการติดต่อจากดาโต๊ะซัมซามินและอ่าวัง ญาบัต ซึ่งอ้างตัวเป็นประธานของปีอาร์เอ็นมาราปาตานีที่เข้าร่วมโต๊ะเจรจาสันติภาพกับรัฐบาลยิ่งลักษณ์ อ่าวัง ญาบัตมอบหมายให้แวสือแมช่วยเกลี้ยกล่อมนักรบในพื้นที่ให้หันมาสนับสนุนบทบาทของมาราปาตานีในการพูดคุยสันติภาพ แรงจูงใจและผู้กระทำความผิดเบื้องหลังการสังหารอุสตาซยังคงเป็นปริศนา เรื่องเดียวที่ชัดเจนก็คือ หลังจากการตายของแวสือแม การริเริ่มสันติภาพก็คลอนแคลนยิ่งกว่าเดิม สำหรับคนที่เชื่อว่าฝ่ายไทยสังฆาเขาเพราะเขาเป็นแค่ผู้ประสานงานที่หมดประโยชน์แล้ว การที่เขาถูกลอบสังหารยิ่งตอกย้ำความเชื่อว่าการสานเสวนากับเจ้าหน้าที่รัฐฝ่ายไทยเป็นเรื่องไร้ใจไม่ได้ นอกจากนี้จะมีฝ่ายที่สามที่เป็นกลางมาคอยกำกับกระบวนการ สำหรับคนที่คิดว่าเป็นฝีมือของปีอาร์เอ็น ความตายของเขายิ่งตอกย้ำความเชื่อว่าการย้ายข้างมีราคาสูงเท่าชีวิต²³

คำเตือนเชิงกร้าวต่อหน่วยความมั่นคงท้องถิ่นและกองกำลังกึ่งทหารของรัฐบาล

กลางเดือนกรกฎาคม 2557 ผู้ก่อความไม่สงบประมาณ 40 คนโจมตีป้อม/จุดตรวจขนาดค่อนข้างใหญ่ของตำรวจที่สี่แยกหลักของอำเภอทุ่งยางแดงในจังหวัดปัตตานี เป็นชนวนให้มีการยิงปะทะกันอย่างรุนแรง นักรบกลุ่มย่อยสามกลุ่มโอบล้อมโจมตีจุดตรวจจากสามทิศทาง รัฐต้องส่งกำลังเสริมทางเฮลิคอปเตอร์ เนื่องจากนักรบดัดดันทิ้งวางขวานทุกสายที่ตรงเข้าสี่แยกและเตรียมพร้อมสกัดกำลังเสริม การโจมตีครั้งนี้ผิดจากทุกครั้ง ปรกติแล้วนักรบมักถอยก่อนที่กำลังเสริมจะมาถึง ชาวบ้านเล่าว่ากระสุนปลิวว่อนทุกทิศทาง รุกกระสุนบนกำแพงตึกข้างฝั่งตรงข้ามถนนที่นักรบใช้ซุ่มซ่อนตัวมีร่องรอยเห็นชัดทีเดียว ดังที่เกิดขึ้นทุกครั้งหลังเหตุโจมตี ตำรวจท้องที่บุกไปโรงเรียนปอเนาะที่อยู่ใกล้ที่สุด โรงเรียนปอเนาะคือโรงเรียนกินนอนสอนศาสนาอิสลามตามประเพณีดั้งเดิมในท้องถิ่น ตำรวจควบคุมตัวนักเรียนกลุ่มหนึ่งและกล่าวกันว่ามีการทำร้ายร่างกายด้วย ไม่นานหลังจากนั้น ในวันที่ 12 ตุลาคม ผู้ปฏิบัติการปีอาร์เอ็นก็วางเพลิงเผาโรงเรียนรัฐบาลห้าแห่งในอำเภอทุ่งยางแดงและอีกแห่งในอำเภอมายอ เพื่อแสดงความไม่พอใจที่เจ้าหน้าที่รัฐไทยทำร้ายนักเรียนปอเนาะ กองทัพอ้างว่าการวางเพลิงที่เกิดขึ้นเป็นการตอบโต้ที่รัฐบาลจับกุมบุคคลสำคัญของผู้ก่อความไม่สงบเมื่อเร็ว ๆ นี้ แต่ไม่มีการระบุชื่อว่าเป็นใครบ้าง

หลังจากกองกำลังฝ่ายความมั่นคงของไทยต้องเสียหน้าจากเหตุปะทะครั้งนี้ มีความพยายามที่จะจำกัด

²³ Pathan, Don, "Deep South peace efforts hit another dead end," May 22, 2015. ดอน ปาธานสัมภาษณ์ผู้นำและผู้ปฏิบัติการของปีอาร์เอ็นในพื้นที่และในต่างประเทศเกี่ยวกับบทบาทและการเสียชีวิตของอุสตาซแวสือแม สุเด็น.

ความเสียหาย “ทุ่งยางแดงโมเดล” จึงเกิดขึ้น ทุ่งยางแดงโมเดลแตกต่างอย่างไรจากความพยายามก่อนหน้านี้
นี่ที่จะถ่ายโอนงานด้านความมั่นคงให้ชาวบ้านท้องถิ่นทำแทน หรือการพยายามตั้งหน่วยติดอาวุธที่เป็นชาว
บ้านกับเจ้าหน้าที่ความมั่นคงท้องถิ่นอันประกอบด้วยผู้ใหญ่บ้าน กำนันและอาสาสมัครรักษาดินแดนให้เข้า
มามีส่วนร่วมในการรักษาความมั่นคง เป็นเรื่องที่ต้องคาดเดากันเอง ทุ่งยางแดงโมเดลมีความคล้ายคลึง
อย่างยิ่งกับตัวแบบที่เรียกว่า “เพนตากอน2” ที่คิดค้นขึ้นหลังจากผู้ก่อความไม่สงบบนหลังรถกระบะยิงทหาร
ลาดตระเวนที่ซึ่รถจักรยานยนต์เสียชีวิต 4 นายที่อำเภอมาบอง จังหวัดปัตตานีในเดือนกรกฎาคม 2555 ทหาร
ทั้งสี่นายถูกยิงในระยะประชิด ก่อร่างจรวดจับภาพเหตุการณ์ได้และมีการเผยแพร่ทั่วสื่อสังคมออนไลน์
รัฐบาลยิ่งลักษณ์พยายามสร้างภาพว่าคุณสถานการณ์ได้ ดังนั้นจึงมีการยกย้ายถ่ายเทหน่วยทหารตำรวจ
หน่วยงานต่าง ๆ และบุคลากรเพื่อสร้าง “เพนตากอน2” ขึ้น แนนอน กลุ่มผู้วางนโยบายก็พูดคล้าย ๆ กันแบบ
เดิมว่าจะยกระดับการประสานงานระหว่างหน่วยงานความมั่นคงต่าง ๆ ให้กระชับมากขึ้น²⁴

แต่คงเป็นการเข้าใจผิดแน่ ๆ ถ้ากล่าวว่ทุ่งยางแดงโมเดลประสบความสำเร็จ เพียงหนึ่งปีหลังจากการ
ยิงกันอย่างโหดร้ายที่ทุ่งยางแดง ในเดือนสิงหาคม 2558 ที่บ้านปูแล อำเภอยะหา จังหวัดยะลา กลุ่มผู้ก่อ
ความไม่สงบจำนวนประมาณ 30 คนบุกโจมตีฐานปฏิบัติการเล็ก ๆ ของอาสาสมัครชุดคุ้มครองตำบล (ชคต.)
จนมีผู้ได้รับบาดเจ็บ 18 คน บาดเจ็บสาหัส 6 คน หลังจากมีการยิงปะทะและขว้างระเบิดใส่ยาวนานเกือบ 30
นาที ชาวบ้านแถวนั้นแล้วว่ามันไม่ค่อยเหมือนการยิงต่อสู้เท่าไรนัก เพราะ ชคต. ถ้าไม่วิ่งหนีไปก็นอนคว่ำหน้า
หลบกับพื้นในกระท่อมไม้ไผ่ที่พวกเขาใช้หลบซ่อน รุกะสุนและความเสียหายจากลูกระเบิด M79 บ่งบอกว่า
มันเป็นการโจมตีฝ่ายเดียว นักรบแบ่งแยกดินแดนซึ่งเป็นที่รัฐบาลแจกให้อาสาสมัครไปได้ 7 กระบอก อย่างไร
ก็ตาม ชาวบ้านในพื้นที่แสดงความประหลาดใจที่ผู้ก่อความไม่สงบชววมลายูมุสลิมบุกโจมตี ชคต. ตาม
ยุทธศาสตร์ทุ่งยางแดงโมเดล กองทัพไทยทำความเข้าใจกับเจ้าหน้าที่รัฐในหมู่บ้านว่า พวกเขาจะ
แก๊ง “เอาหูไปนาเอาตาไปไร่” แบบเดิมไม่ได้แล้ว และถ้ายังอยากรับเบี้ยเลี้ยงจากรัฐบาลต่อไป ก็ต้องเสี่ยง
ชีวิตในฐานะส่วนหนึ่งของกลไกความมั่นคงของรัฐ ส่วนผู้ก่อความไม่สงบก็เตือน ชคต. กับเจ้าหน้าที่ท้องถิ่น
ในสายบังคับบัญชาของกระทรวงมหาดไทย (ผู้ใหญ่บ้านและกำนัน) ว่า ถ้าขึ้นพวกเขาติดอาวุธต่อสู้กับ
ผู้ก่อความไม่สงบ ก็ต้องตกเป็นเป้าการโจมตีเช่นกัน แต่การโจมตี ชคต. กับฐานปฏิบัติการกลับมีน้อยครั้งมาก
เพราะสมาชิกของหน่วยติดอาวุธภายใต้กระทรวงมหาดไทยนี้เป็นแค่ชาวบ้านในสายตาของผู้ก่อความไม่สงบ
ชววมลายูมุสลิม ชคต. มักถูกเรียกตัวมาเพื่อรักษาความปลอดภัยให้ข้าราชการกระทรวง และผู้ก่อความไม่
สงบแทบไม่เคยมุ่งโจมตีพวกเขา เพราะลักษณะงานของ ชคต. เป็นแค่การรักษาความปลอดภัยธรรมดาทั่วไป
ไม่ใช่ปฏิบัติการทางทหาร การโจมตีฐานปฏิบัติการ ชคต. ในอำเภอยะหาไม่ได้มุ่งเอาชีวิต แต่เป็นแค่การตัก
เตือนอย่างแข็งกร้าวต่อรัฐบาลไทยและชาวบ้านท้องถิ่นว่า ถ้ากล้าติดอาวุธสู้กับขบวนการ ผู้ก่อความไม่สงบ
ก็กล้าเอาชีวิตพวกเขาเหมือนกัน²⁵

²⁴ When security forces can't be trusted, The Nation, Editorial, Oct 31, 2014. โปรดอ่านเพิ่มเติม: “Army sets up Thung Yang Daeng defensive model to counter arson attack,” South Watch - Thai PBS, October 13, 2014.

²⁵ Pathan, Don, “Insurgents focus ire on local defence volunteers”, The Nation, Aug. 4, 2015.

แต่คำเตือนไม่ได้จำกัดเฉพาะหน่วยรักษาความปลอดภัยที่ว่าจ้างชาวมลายูมุสลิมท้องถิ่น ผู้ก่อความไม่สงบส่งสัญญาณให้กองกำลังชาวพุทธรับรู้ถึงอันตรายของการจับอาวุธสู้เช่นกัน ในวันที่ 12 พฤศจิกายน 2558 ระเบิดประกอบเองอาณาภาพรุนแรงระเบิดขึ้นตรงบ้อมจุดตรวจที่ตั้งขึ้นเพื่อปกป้องชุดรักษาความปลอดภัยหมู่บ้านหรือที่เรียกกันว่า ชรบ. ที่บ้านโคกขี้เหล็ก จังหวัดปัตตานี ส่งผลให้ ชรบ. สี่คนเสียชีวิต จุดเกิดเหตุและอีกห้าคนได้รับบาดเจ็บ แรงระเบิดทำลายอาคารชั่วคราวและส่งคลื่นความตระหนกไปทั่วภูมิภาค สำหรับผู้สังเกตการณ์ภายนอกที่ไม่รู้ต้นตออีกหลายส่วนมากมัก รายละเอียดของเหตุการณ์ก็ดูปรกติธรรมดา กล่าวคือ ผู้ก่อความไม่สงบชาวมลายูมุสลิมสังหารกองกำลังชาวพุทธด้วยระเบิดที่ซ่อนอยู่ในอาคารจุดตรวจชั่วคราวของ ชรบ. แต่สำหรับเจ้าหน้าที่รัฐและผู้สังเกตการณ์ด้านความขัดแย้งชายแดนใต้ เหตุการณ์วันที่ 12 พฤศจิกายนไม่ใช่การโจมตีธรรมดา มันมุ่งเป้าที่ชุดรักษาความปลอดภัยหมู่บ้าน ซึ่งปรกติแล้วผู้ก่อความไม่สงบจะไม่ยุ่งด้วยเพราะถือว่าพวกเขาไม่ค่อยเป็นภัยคุกคามต่อผู้ก่อความไม่สงบ

ชรบ. ได้รับอาวุธปืนและรับการฝึกอบรมวิธีใช้อาวุธตามคำสั่งของกระทรวงมหาดไทย ชรบ. จะไม่ลาดตระเวนพื้นบริเวณหมู่บ้านและมารวมพลกันในตอนเย็นเพียงเพื่อทำหน้าที่ยาม แต่ละหน่วยได้รับงบประมาณจำกัดจำเขี่ย แคพอซื้อกาแฟกับเครื่องดื่มอื่น ๆ มาตุนไว้เดือนต่อเดือนเพื่อให้การเฝ้าเวรยามกลางคืนไม่ทรมานเกินไปนัก ผู้สังเกตการณ์ในพื้นที่ ทั้งฝ่ายมุสลิมและฝ่ายพุทธ ต่างไม่ผลิผลามที่จะลงความเห็นเกี่ยวกับการโจมตีในวันที่ 12 พฤศจิกายน ถึงแม้มีความเห็นพ้องต้องกันเบื้องต้นว่า เหตุการณ์นี้ตั้งใจให้เป็น “**สารแซ็งกร้าว**” จากผู้ก่อความไม่สงบว่า กองกำลังชาวบ้านจะต้องจ่ายราคาสูงหากวางตัวเกินบทบาทเดิม ๆ ที่ไม่เป็นภัยคุกคาม กล่าวอีกนัยหนึ่ง เหตุการณ์วันที่ 12 พฤศจิกายนคือการโจมตีโดยตรงต่อยุทธศาสตร์ทุ้งยางแดงโมเดลของกองทัพ ซึ่งมีแผนการต่อเนื่องที่จะถ่ายโอนความรับผิดชอบด้านความมั่นคงให้แก่ชาวบ้านผ่าน ชรบ. ผู้ใหญ่บ้านและอาสาสมัครติดดินแดน กลไกทั้งหมดนี้อยู่ภายใต้สายการบังคับบัญชาของกระทรวงมหาดไทย²⁶

ยึดทรัพย์โรงเรียนปอเนาะอิสลามศึกษา

ตามแนวทางแบบตาต่อตาฟันต่อฟันที่ประเทศไทยชอบปฏิบัติมานาน เจ้าหน้าที่รัฐตัดสินใจสั่งสอนบทเรียนให้ชาวมลายูปาตานีด้วยการบีบโรงเรียนปอเนาะด้วยวิธีการทางกฎหมาย เจ้าหน้าที่รัฐไม่ต้องใช้อาวุธใด ๆ ในการยึดที่ดิน 14 ไร่ของโรงเรียนอิสลามศึกษาที่บ้านท่าด่าน จังหวัดปัตตานีให้ตกเป็นทรัพย์สินของรัฐ ด้วยข้อกล่าวหาว่าสถานที่นี้ถูกใช้เป็นค่ายฝึกอบรมของผู้ก่อความไม่สงบแบ่งแยกดินแดน ศาลไทยใช้กฎหมายต่อต้านการฟอกเงินและตัดสินว่า รัฐมีสิทธิยึดที่ดินของโรงเรียนอิสลามศึกษาเนื่องจากมีพยานสองปากยืนยันว่า มีการใช้โรงเรียนนี้สนับสนุนกิจกรรมก่อความไม่สงบ โรงเรียนแห่งนี้เป็นของครอบครัวอับดุลเลาะแวมะนอหรือชาวบ้านเรียกกันว่าเปาะชูเลาะ เขาเป็นโต๊ะครูที่ถูกรัฐบาลไทยกล่าวหาว่าเป็นผู้นำปีกสายทหารของปีอาร์เอ็น โรงเรียนปอเนาะ (หรือปนโตะก์ ในภาษามลายูกลาง) คือโรงเรียนประจำตามประเพณีดั้งเดิม

²⁶ Pathan, Don, “Bomb exposes fatal flaw in far South security plan,” The Nation, Nov. 26, 2015. ชุมชนทั้งในและรอบบ้านโคกขี้เหล็กมีทั้งชาวมุสลิมกับชาวพุทธปะปนกัน ชาวพุทธมีจำนวนมากกว่าเล็กน้อย บ้อมที่ถูกวางระเบิดในวันที่ 12 พฤศจิกายนเป็นสถานที่ที่กลุ่มอาสาสมัครชาวพุทธกลุ่มหนึ่งมารวมตัวกันในตอนเย็น หน่วย ชรบ. อีกชุดหนึ่งซึ่งเป็นคนมุสลิมล้วนตั้งห่างไปแค่กิโลเมตรเดียว ถึงแม้คนทั้งสองกลุ่มจะยังคงหมาดหมาดกัน แต่ชาวมุสลิมในท้องถิ่นนั้นกล่าวว่า เหตุการณ์วันที่ 12 พฤศจิกายนก่อให้เกิดความแตกแยกเชิงจิตวิทยาระหว่างสองฝ่าย ทั้งนี้เพราะการโจมตีมุ่งกลุ่มชาวพุทธเพียงกลุ่มเดียว.

เด็กผู้ชายมุสลิมเกือบทุกคนจะถูกส่งมาอยู่ปอเนาะเพื่อเรียนศาสนาอิสลามและความหมายของการเป็นชาวมลายู แต่ละปอเนาะมีครูใหญ่ที่เรียกว่าโต๊ะครู ชุมชนหมู่บ้านจะให้ความเคารพนับถือโต๊ะครูอย่างสูง ในทางประวัติศาสตร์ สถาบันปอเนาะที่ดำรงอยู่มาช้านานช่วยหล่อหลอมปาดานี้ให้เป็นอู่อารยธรรมอิสลามในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ แม้กระทั่งทุกวันนี้ บรรยากาศอันน่าเลื่อมใสและการศึกษาศาสนาอิสลามในโรงเรียนปอเนาะก็ยังดึงดูดนักเรียนมาจากทั่วทั้งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ โรงเรียนญิฮาดวิทยาคือโรงเรียนประจำหนึ่งในหลายร้อยโรงเรียนดั้งเดิมที่เป็นจุดหมายของภูมิภาคที่เต็มไปด้วยข้อพิพาททางประวัติศาสตร์แห่งนี้ เป้าชูละลาหลบหนีการจับกุมออกจากภาคใต้ของประเทศไทยไปตั้งแต่ปี 2548 โรงเรียนญิฮาดวิทยาเคยถูกสั่งปิดในเดือนพฤษภาคม 2548 ตลอด 10 ปีที่ผ่านมา ทางกรไทยจับตามดูโรงเรียนแห่งนี้อย่างใกล้ชิด เรียกตัวผู้เข้าออกมาสอบปากคำอยู่เนือง ๆ

การตั้งข้อกล่าวหาแก่ปอเนาะญิฮาดวิทยาได้สร้างความกังวลใจแก่ชุมชนมุสลิมในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ คำนิยามของรัฐเกี่ยวกับ “การสนับสนุนการก่อความไม่สงบ” ค่อนข้างคลุมเครือในบริบทของการก่อความไม่สงบในปัตตานี เพราะการรวมตัวทางสังคมหรือการประชุมเกือบทุกรูปแบบในพื้นที่สามารถเอื้อให้เกิดการพูดคุยเกี่ยวกับการแยกตัวเป็นเอกราชได้ หัวข้อนี้เกี่ยวข้องกับร้อยกลายเป็นวาทกรรมสาธารณะในชายแดนภาคใต้ มันจึงไม่เป็นธรรมและเป็นไปไม่ได้ที่จะแยกสถาบันใดสถาบันหนึ่งออกมาเป็นจำเลย ยกตัวอย่างเช่นกรณีของผู้ต้องสงสัยว่าเป็นผู้ก่อความไม่สงบ 19 รายถูกวิสามัญฆาตกรรมที่ร้านอาหารแห่งหนึ่งในอำเภอสะบ้าย้อย จังหวัดสงขลา ระหว่างการกวาดล้างพร้อมกันหลายจุดในวันที่ 28 เมษายน 2548 ทั้งหมดเป็นสมาชิกทีมฟุตบอลท้องถิ่นและมาจากคนละโรงเรียนกัน หากทีมฟุตบอลสามารถเป็นเวทีประชุมให้นักรบแบ่งแยกดินแดนมารวมตัวกัน ถ้าเช่นนั้นการรวมตัวทางสังคมทุกประเภทก็เป็นได้ทั้งสิ้น หากสมาชิกของการประชุม นั้น ๆ มีความเชื่อร่วมกันในแม่บททางวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ของปาดานี้ว่าเป็นมาตุภูมิที่ถูกรัฐไทยครอบครองอย่างไม่ชอบธรรม

กองทัพกับเจ้าหน้าที่ความมั่นคงไทยยืนยันว่า พวกเขาพยายามติดต่อกับเป้าชูละลาให้สนับสนุนการเจรจาสันติภาพที่มาเลเซียเป็นผู้อำนวยความสะดวก แต่ความคืบหน้าเป็นไปอย่างเชื่องช้า พวกเขาพยายามหนุนให้ครอบครัวอุทธรณ์คำพิพากษาของศาล แต่ความพยายามนี้ก็ไร้ผลเช่นกัน นักกิจกรรมในท้องถิ่นกล่าวว่า การยึดที่ดินของโรงเรียนปอเนาะยังเป็นผลดีต่อฝ่ายแบ่งแยกดินแดน เพราะมันตอกย้ำความขัดแย้งระหว่างรัฐบาลกับชาวบ้านปัตตานีมากขึ้น ทั้งๆ ที่รัฐบาลต้องการเอาชนะใจชาวบ้านเหล่านี้ บางคนก็วิตกกังวลว่าคำตัดสินนี้จะกลายเป็นบรรทัดฐานอันไม่พึงปรารถนาที่อาจทำให้เกิดการริบทรัพย์ยึดที่ดินของโรงเรียนปอเนาะและสถาบันท้องถิ่นอื่น ๆ ด้วยข้อหาพัวพันกับกิจกรรมของการก่อความไม่สงบ²⁷

ทำลายความน่าเชื่อถือของพื้นที่ปลอดภัย

หลังจากมีรายงานข่าวในสื่อไทยท้องถิ่นอ้างว่า ประเทศไทยกับมาราปาดานี้ตกลงกันกำหนดให้อำเภอเจาะไอร้อง จังหวัดนราธิวาสอยู่ภายใต้โครงการนำร่องพื้นที่ปลอดภัย ผู้ก่อความไม่สงบในพื้นที่ไม่ร้องที่จะ

²⁷ Pathan, Don, “Southern insurgency: Islamic schools next in firing line?”, The Nation, December 29, 2015.

ทำลายความน่าเชื่อถือที่ประกาศว่าเป็นความก้าวหน้าของการริเริ่มสันติภาพที่ล้มลุกคลุกคลานมาตั้งแต่วันที่หนึ่ง นักรบประมาณ 35 คนบุกยึดโรงพยาบาลประจำอำเภอและใช้โรงพยาบาลเป็นฐานโจมตีฐานของทหารพรานที่อยู่ติดกัน แนวคิดเบื้องหลังปฏิบัติการคือการทำลายความน่าเชื่อถือของโครงการพื้นที่ปลอดภัย รวมทั้งเดือนฝ้ายไทยกับมาราปาตานีว่า ปีอาร์เอ็นต่างหากคือผู้สร้างความรุนแรงในพื้นที่ กลุ่มนักรบป้องกันไม่ให้คนไข้กับบุคลากรทางการแพทย์ตกอยู่ในจุดที่อาจโดนลูกหลงระหว่างพวกเขาถล่มยิงใส่ทหารพราน มีกล้องวงจรปิดติดอยู่ทั่วไปหมด แต่นั่นไม่ใช่ข้อสรุปเพราะนักรบตั้งใจแสดงให้กล้องจับภาพไว้มากกว่าจะสร้างความเสียหายจริงจังก่อฐานปฏิบัติการของทหารพราน ในขณะที่มาราปาตานีตระหนกอย่างยิ่งกับปฏิบัติการที่นักรบมลายูปาตานีละเมิดพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ของโรงพยาบาล ซึ่งถือว่าล้ำเส้นอย่างยิ่งในบรรทัดฐานสมัยใหม่ ส่วนฝ่ายไทยรีบออกมาประณามเหตุการณ์ครั้งนี้ ซึ่งการโจมตีโรงพยาบาลเป็นการละเมิดหลักมนุษยธรรมอย่างร้ายแรง นักรบเหล่านี้จึงควรถูกประณามอย่างถึงที่สุด แต่คณะบุคลากรทางการแพทย์ ทั้งมุสลิมและพุทธ กลับหยุดความรุนแรงจากเจ้าหน้าที่ความมั่นคงฝ่ายไทยโดยบอกสี่ว่านักรบ “เป็นห่วง” ความปลอดภัยของพวกเขาและคอยดูแลไม่ให้คนไข้และบุคลากรทางการแพทย์โดนลูกหลง

กรณีโรงพยาบาลอำเภอเจาะไอร้องไม่ใช่ครั้งแรกที่ผู้ก่อความไม่สงบปฏิบัติการในพื้นที่ของสถานพยาบาล ในเดือนพฤษภาคม 2558 ประชาชนสามคนบาดเจ็บสาหัสเมื่อนักรบแบ่งแยกดินแดนจุดชนวนระเบิดในลานจอดรถของโรงพยาบาลโคกโพธิ์ จังหวัดปัตตานี สร้างความเสียหายแก่รถยนต์อย่างน้อย 50 คัน แหล่งข่าวจากกลุ่มแบ่งแยกดินแดนกล่าวว่า กองทัพไทยพยายามสร้างภาพให้พวกเขาเป็นปีศาจมาตลอดด้วยการอ้างหลักมนุษยธรรม แต่กลับมองข้ามข้อเท็จจริงที่ฝ่ายไทยเองมักใช้กลยุทธ์ที่น่ากังขาในการจัดการความขัดแย้งที่ดำรงมากกว่าสิบปีในภาคใต้ที่พูดภาษามลายู กองทัพไทยถูกวิพากษ์วิจารณ์มาตลอดเรื่องการตั้งด่านในพื้นที่วัดและโรงเรียน ซึ่งเท่ากับทำให้พระและนักเรียนตกอยู่ในวิถีกระสุน การตัดสินใจเช่นนี้ไม่เพียงละเมิดหลักมนุษยธรรมระหว่างประเทศ แต่ทำไปโดยไม่เคยปรึกษาชาวบ้านด้วย การโจมตีโรงเรียนกับวัดเคยเกิดขึ้นเป็นประจำเมื่อราวสิบปีก่อน แต่เดี๋ยวนี้เกิดขึ้นบ่อยครั้งและมักเป็นการตอบโต้ต่อกรณีที่ฝ่ายไทยกระทำการ “ล้ำเส้น” และหรือละเมิดกฎการปะทะที่ไม่ได้เขียนไว้เป็นลายลักษณ์อักษรก่อน²⁸

การโจมตีเจ็ดจังหวัดภาคใต้ตอนบน

เช่นเดียวกับการโจมตีครั้งอื่นๆ ภายในหรือภายนอกพื้นที่พูดภาษามลายู ปีอาร์เอ็นไม่ได้อ้างความรับผิดชอบ แต่นั่นเป็นเรื่องดีในสายตาของกลุ่มผู้นาระดับชาติฝ่ายไทย อย่างน้อยที่สุด มันก็ช่วยให้พวกเขาไม่ต้องลำบากใจในการตอบคำถามสังคมที่อาจเป็นประเด็นขึ้นมาที่ผ่านมา เจ้าหน้าที่ฝ่ายไทยอ้างความดีความชอบในการ “จำกัดวง” ความรุนแรงไว้เฉพาะในพื้นที่ที่มีปัญหา ทว่าการกระทำโจมตีเมื่อวันที่ 11-12 สิงหาคม 2559 ในเจ็ดจังหวัดของภาคใต้ตอนบนทำให้ทุกคนถึงกับพูดไม่ออก กลุ่มผู้นาระดับชาติไม่กล้าชี้นิ้วโทษใคร แต่คณะสืบสวนของรัฐบาลกล่าวว่า ปีอาร์เอ็นอยู่เบื้องหลังการโจมตีครั้งนี้

²⁸ Pathan, Don, "Outrage over hospital raid reveals military hypocrisy," The Nation, March 18, 2016. บทสัมภาษณ์เพิ่มเติมในประเด็นนี้มาจากการสัมภาษณ์ระหว่างอน ปาทานกับผู้นำกลุ่มแบ่งแยกดินแดนที่ลี้ภัยออกนอกประเทศ.

บางทีนี้อาจเป็นครั้งแรกที่กรุงเทพฯรู้สึกถึงภัยคุกคามอย่างแท้จริง ความคิดว่าความขัดแย้งที่มีมา ยาวนานในภูมิภาคพุดกาชามลายุเริ่มไม่จำกัดวงอยู่แค่ชายแดนใต้เป็นสิ่งที่กรุงเทพฯต้องปฏิเสธให้ได้ การ ยอมรับต่อสาธารณชนถึงความยุ่งยากอีกมากมายที่ต้องทำเพื่อรักษาความมั่นใจของสังคม รัฐบาลทหาร ปิดปากเงียบต่อสาธารณชนว่ากลุ่มใดอยู่เบื้องหลัง ถึงแม้หลักฐานต่าง ๆ ที่ไปที่ชายแดนใต้ก็ตาม คลิปจาก กล้องวงจรปิดที่ผู้ต้องสงสัยขึ้นลงรถประจำทางและรถตู้ในเจ็ดจังหวัดและในสามจังหวัดชายแดนใต้บ่งชี้ว่า ผู้กระทำความผิดมาจากไหนหรือพวกเขาเลือกหนีไปกบดานที่ไหนก่อนหายตัวไปอย่างไรร่องรอย การโจมตี ติดต่อกันสองวันสังหารประชาชนไปสี่คนและบาดเจ็บอีก 35 คน อีกทั้งทำให้การพูดคุยสันติสุขระหว่างรัฐบาล กับมาราปาตานีตกเป็นที่จับตาในแง่ลบและกระบวนการริเริ่มสันติภาพเองก็ถูกตั้งคำถามว่ามีคุณประโยชน์ จริงหรือไม่²⁹

ดังคาด ฝ่ายไทยเพิ่มระดับการรักษาความมั่นคงทั่วทั้งภาคใต้ ทั้งตอนบนและตอนล่าง ฝ่ายผู้ก่อความ ไม่สงบตอกย้ำความไร้ประสิทธิภาพของกลไกความมั่นคงของรัฐไทยด้วยการวางระเบิดคาร์บอมบ์ครั้งใหญ่ หน้าโรงแรมที่ได้รับความนิยมอย่างโรงแรมเซาเทิร์นวิวในจังหวัดปัตตานี การวางระเบิดครั้งนี้เกิดขึ้นในตอน เย็นวันที่ 23 สิงหาคมและห่างจากเหตุการณ์ระเบิดภาคใต้ตอนบนไม่นานนัก ผู้ต้องสงสัยบรรจระเบิดขนาด 80 กิโลกรัมสองลูกไว้ในรถพยาบาลที่ขโมยมาและจอดทิ้งไว้ด้านหน้าโรงแรม แรงระเบิดทำลายเข้าไปถึงห้อง ล็อบบี้ของโรงแรม ทำให้กระจกแตกทั้งในโรงแรมและร้านค้ารอบข้าง รถยนต์และมอเตอร์ไซค์ที่จอดบริเวณ นั้นได้รับความเสียหายอย่างหนักและส่งคลื่นความตระหนกไปทั่วประเทศ ซึ่งยังไม่ทันตั้งตัวจากเหตุการณ์ ระเบิดติดต่อกันในเจ็ดจังหวัดภาคใต้ตอนบน เช่นเคย กลุ่มผู้วางนโยบายในกรุงเทพฯยืนยันว่าการวางระเบิด ในเย็นวันอังคารที่ปัตตานีไม่เกี่ยวข้องกับการวางระเบิดเมื่อสองสัปดาห์ก่อน³⁰

การล้อมจับเยาวชนมลายูปาตานีในกรุงเทพฯ

นักศึกษาชาวมลายูมุสลิมกว่า 100 คนจากชายแดนใต้ที่เข้ามาศึกษาในกรุงเทพฯถูกตำรวจนครบาล กวาดจับและนำไปคุมขังภายใต้ปฏิบัติการปราบปรามที่ดูเหมือนเป็นการข่มขู่รังควานมากกว่าการค้นหา ตัวผู้ต้องสงสัยวางแผนคาร์บอมบ์ในเมือง นักศึกษาบางคนถูกคุมขังไว้สองวัน ส่วนบางคนถึงเจ็ดวัน พันเอกวินธัย สุวารี โฆษกคณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) แถลงต่อสื่อมวลชนในวันที่ 18 ตุลาคม 2559 ว่า การกวาดจับนักศึกษาชาวมลายูปาตานีในกรุงเทพฯเป็นผลจากการระบุตัวผู้ต้องหาห้ารายที่ทางการบอก ว่าเชื่อมโยงกับความไม่สงบในชายแดนใต้ อย่างไรก็ตาม ทั้งห้าคนนี้ไม่ใช่นักศึกษาหรือเป็นส่วนหนึ่งของ ขบวนการเยาวชน ผู้นำเยาวชนเล่าว่าเจ้าหน้าที่รัฐใช้ท่าทีที่ละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์อย่างมากในการ สอบปากคำและค้นตัวพวกเขา ความคลุมเครือของปฏิบัติการครั้งนี้ทำให้องค์กรประชาสังคมท้องถิ่นและ สหพันธ์นิสิตนักศึกษานักเรียนและเยาวชนปาตานี (Permas) ซึ่งเป็นขบวนการทางการเมืองที่มีนักศึกษามลายู ปาตานีเป็นแกนนำ ออกแถลงการณ์เรียกร้องต่อสหประชาชาติและประชาคมระหว่างประเทศให้ติดตาม

²⁹ Pathan, Don, "Thai bomb probe underlines divide in insurgency groups," Anadolu News, August 23, 2016.

³⁰ Pathan, Don, "Triple bomb blasts in Pattani leave authorities more confused," The Nation, August 25, 2016.

สถานการณ์ในพื้นที่อย่างใกล้ชิด Permas กล่าวว่าพวกเขา **“มีความกังวลอย่างยิ่งต่อนโยบายดังกล่าว เนื่องจากมีความเสี่ยงที่จะทำให้ชาวปาตานีตกเป็นเป้าของการใช้ความรุนแรงในสถานการณ์ทางการเมืองที่เปราะบางของรัฐไทย”** Permas เรียกร้องให้สหประชาชาติติดตามตรวจสอบการบังคับใช้กฎหมายในประเทศไทยและขอให้คณะมนตรีความมั่นคงแห่งสหประชาชาติเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการสันติภาพเพื่อ **“รับประกันความปลอดภัยของประชาชนและนำมาซึ่งสันติภาพที่ยั่งยืนในภูมิภาคนี้”** นายสุไฮมี ดุละสะ สมาชิกอาวุโสของสถาบันปาตานีและอดีตเลขาธิการของ Permas กล่าวว่า เขาเชื่อว่าการกวาดจับในกรุงเทพฯ ครั้งนี้เป็นเรื่องการเมือง เขากล่าวว่า **“ชาวมลายูในปาตานีเป็นประชาชนกลุ่มเดียวที่ยังเคลื่อนไหวทางการเมืองในขณะนี้ แตกต่างจากกลุ่มกิจกรรมทางการเมืองในส่วนอื่นของประเทศไทย”** แหล่งข่าวในรัฐบาลไทยบอกว่า การโจมตีเจ็ดจังหวัดภาคใต้ตอนบนสร้างความแตกตื่นให้ฝ่ายความมั่นคงและบีบให้พวกเขาหันมาใช้มาตรการรุนแรง เช่น การกวาดจับเยาวชนมลายูปาตานีในกรุงเทพฯ ตามแหล่งข่าวของทางการไทย สิ่งที่ทำให้ตำรวจกรุงเทพฯ วิตกก็คือรายงานข่าวกรองเกี่ยวกับรถถังฮอนดาสีดำที่เห็นบนกล้องวงจรปิดระหว่างปฏิบัติการเดือนสิงหาคม แต่ไม่มีใครเห็นว่ารถคันนี้หายไปไหนหลังจากนั้น ตำรวจสันนิษฐานว่ารถคันนี้ถูกขับขึ้นมากลางเมือง เรื่องที่ทำให้เจ้าหน้าที่ฝ่ายความมั่นคงไม่พอใจยิ่งขึ้นก็คือ ช่วงเวลานั้นใกล้วันครบรอบเหตุการณ์สังหารหมู่ตากใบ เป็นโศกนาฏกรรมที่สังเวชชีตชาวมุสลิมไม่มีอาวุธถึง 85 คน ที่มาร่วมประท้วงการจับกุมชุด ชรบ. ที่ตำรวจกล่าวหาว่าจงใจนำอาวุธที่รัฐบาลมอบให้ไปให้แก่ผู้ก่อความไม่สงบ ในบรรดาประชาชน 85 รายที่เสียชีวิตในวันที่ 25 ตุลาคม 2547 มีถึง 75 ราย ที่ตายจากการขาดอากาศหายใจหลังจากถูกทหารโยนซ้อนทับกันในท้ายรถบรรทุกของทหาร ส่วนอีก 7 คนถูกยิงเสียชีวิต ณ สถานที่ประท้วง บางคนเชื่อว่าผู้ก่อความไม่สงบอาจรำลึกวันครบรอบเหตุการณ์ตากใบในปี 2559 ด้วยคาร์บอมบ์ในกรุงเทพฯ โดยใช้รถฮอนดาสีดำคันนั้น ไม่มีคำอธิบายชัดเจนว่าทำไมเจ้าหน้าที่ฝ่ายความมั่นคงบางคนถึงสรุปเช่นนั้นแทนที่จะกังวลถึงการตอบโต้ที่อาจเกิดขึ้น ในท้ายที่สุด ความกังวลข้างต้นก็ปรากฏว่าไม่มีมูล เยาวชนมลายูปาตานีกล่าวว่าเนื่องจากความแตกต่างในทัศนคติทางการเมือง เจ้าหน้าที่รัฐไทยจึงมักมองว่าพวกเขาเป็นตัวปัญหาและคอยจับตาสอดส่อง บางหน่วยงานถึงกับตั้งหน่วยข่าวกรองขึ้นมาสร้างเรื่องใส่ร้ายทำลายความน่าเชื่อถือของนักกิจกรรมเหล่านี้ผ่านทางสื่อสังคมออนไลน์ ในขณะที่ฝ่ายอื่นๆ โดยเฉพาะกลุ่มคนที่ทำงานด้านสิทธิมนุษยชนและการเจรจาลับกับฝ่ายกบฏ พยายามใช้พวกเขาเป็นตัวกลาง แต่ตามคำพูดของนักกิจกรรมเยาวชนเหล่านี้ ที่แน่ ๆ ก็คือพวกเขาไม่มีวันยอมขายวิญญาณให้ทางการไทยผู้นำเยาวชนกล่าวเสมอว่า สิทธิในการกำหนดชะตากรรมตัวเองและศักยภาพที่จะกำหนดวิถีทางของตัวเองคือกุญแจสู่สันติภาพ³¹

ดังที่คาดไว้ การล้อมจับเยาวชนมลายูปาตานีราว 100 คนในกรุงเทพฯ กระตุ้นการตอบโต้อย่างดุเดือดจากปีอาร์เอ็นในพื้นที่ ขบวนการปีอาร์เอ็นส่งคำเตือนแข็งกร้าวถึงประเทศไทยด้วยระเบิดที่แฝงชายอาหารตอนเย็นในย่านการค้าของปัตตานีเมื่อวันที่ 24 ตุลาคม ทำให้ประชาชนเสียชีวิตหนึ่งรายและบาดเจ็บอีก

³¹Pathan, Don, “Global response needed to arrest of Thai Muslim youth Junta’s detention of 100,” Anadolu News, October 30, 2016. โปรดดูเพิ่มเติม: “Concern about car bombs in Bangkok,” The Nation, November 6, 2016. บทบรรณาธิการไม่เอ่ยถึงการวิเคราะห์ของตำรวจไทยและให้ความสนใจเชิงกล่าวหาว่าปีอาร์เอ็นมุ่งเป้าคนตะวันตกในกรุงเทพฯ.

18 คน การโจมตีแผงขายอาหารครั้งนี้เกิดขึ้นเพียงหกสัปดาห์หลังจากเหตุการณ์มอเตอริไซค์ซุกระเบิดสังหารพ่อกับลูกสาวหน้าโรงเรียนประถมในอำเภอตากใบ จังหวัดนราธิวาส ระเบิดระเบิดขึ้นหลังจากโรงเรียนเปิดแล้วประมาณครึ่งชั่วโมง เป้าหมายที่แท้จริง คือหน่วยตำรวจลาดตระเวน แต่พ่อกับลูกสาวคู่นี้ถูกลูกหลงแทน เหตุการณ์นี้ทำให้องค์กรสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศไม่พอใจเป็นอย่างมาก บางองค์กร เช่น Human Rights Watch (HRW) ที่มีสำนักงานใหญ่อยู่ในนิวยอร์ก ถึงกับเสนอแนะให้สหประชาชาติพิจารณาว่าควรปะป้ายป้ายอาร์เอ็นเป็น “องค์กรก่อการร้าย” HRW ให้เหตุผลว่า ถึงแม้พ่อลูกมุสลิมคู่นี้ไม่ใช่เป้าหมายการโจมตีก็จริง แต่ผู้ปฏิบัติการป้ายอาร์เอ็นก็ไม่ควรโจมตีใกล้บริเวณโรงเรียน³²

การเสียชีวิตของสะเป็ง บาซอ

คนจำนวนมากมองสะเป็งเป็นผู้นำจิตใจของชาวมุสลิมในพื้นที่ปาตานี เขาถูกกล่าวหาจากทักษิณที่เป็นนายกรัฐมนตรีในตอนนี้ว่าต้องการเป็นผู้นำของการประกาศเอกราชปาตานี หลังจากรู้ว่าถูกออกหมายจับ สะเป็งจึงหนีออกจากประเทศในเดือนธันวาคม 2548 ผู้ลงนามในหมายจับสะเป็งคือ พ.ต.อ. ทวี สอดส่อง ซึ่งเป็นแกนหลักที่ทักษิณแต่งตั้งเพื่อแก้ปัญหาชายแดนภาคใต้ ข้าราชการอาวุโสที่พิจารณาหมายจับกล่าวว่า หลักฐานที่กล่าวหาสะเป็งอ่อนมากและสงสัยว่าคงเป็นเพราะทักษิณมองความขัดแย้งเป็นแค่เรื่องตัวบุคคล สะเป็งตกเป็นเป้าได้ง่ายเพราะนักศึกษาที่จบจากโรงเรียนของเขาเข้าร่วมขบวนการก่อความไม่สงบหลายคน เรื่องย่อนแย้งก็คืออีกทศวรรษให้หลัง ทวีกลับได้รับแต่งตั้งเป็นบุคคลสำคัญในการริเริ่มสันติภาพของรัฐบาลยิ่งลักษณ์ที่เปิดตัวเมื่อวันที่ 28 กุมภาพันธ์ 2556 ซึ่งมีความพยายามร่วมกันจากหลายฝ่ายที่จะดึงสะเป็งเข้ามาช่วย การที่กรุงเทพฯ ขอความช่วยเหลือจากสะเป็งสะท้อนว่ารัฐไทยเริ่มตระหนักแล้วว่าตนไม่ได้ต่อสู้กับคนหนุ่มสาวติดอาวุธเท่านั้น แต่กำลังต่อสู้กับเรื่องเล่าแม่บทด้านวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ที่แตกต่างออกไปอย่างสิ้นเชิง เรื่องเล่าแม่บทดังกล่าวสร้างขบวนการนักรบแบ่งแยกดินแดนต่อเนื่องมาหลายระลอก พวกเขามีความต้องการที่จะแยกบ้านเกิดเมืองนอนของตนออกจากรัฐไทยเพื่อก่อตั้งเป็นประเทศของชาวมลายูมุสลิม นี่เป็นเรื่องเล่าแม่บทที่สะเป็งเปรียบเสมือนเป็นตัวแทน ตามทัศนะของเจ้าหน้าที่รัฐไทย ในเมื่อความขัดแย้งเป็นเรื่องของเรื่องเล่าแม่บทที่คละกัน มันจึงมีเหตุผลที่รัฐควรเจรจากับผู้นำจิตใจของประชาชน เจ้าหน้าที่รัฐเริ่มรับทราบเกี่ยวกับความเชื่อตรงของสะเป็ง รวมทั้งข้อเสียด้านความเคร่งครัดศาสนา จึงหันมาขอความช่วยเหลือจากเขาเพื่อยุติความขัดแย้ง เจ้าหน้าที่รัฐไทยเห็นว่าสะเป็งคือโอกาสที่จะสื่อสารกับชาวมลายูปาตานี แต่กรุงเทพฯ ยังไม่มีความชัดเจนว่าตัวเองต้องการสื่อสารอะไรหรือเต็มใจจะมอบสิทธิอะไรบ้างให้แก่ชาวมลายูปาตานี

ความพยายามที่จะชักจูงผู้นำจิตใจมาร่วมโต๊ะเจรจาสงบความล้มเหลว เพราะตามคำกล่าวของผู้คนที่รู้จักเขาดี สะเป็งไม่ได้มองว่าความขัดแย้งนี้เป็นเรื่องเกี่ยวกับตัวเขา แต่เป็นเรื่องของประชาชนชาวปาตานี ยิ่งกว่านั้น เขาระแวงว่าฝ่ายไทยคงไม่เต็มใจให้สิทธิใด ๆ แก่ชาวมลายูมุสลิมเลย รวมทั้งไม่เข้าใจ

³² Pathan, Don, "Information war far from fair in Thailand's south," Anadolu Agency, December 11, 2016.

สาเหตุที่เป็นรากเหง้าและความเจ็บปวดของประชาชนในภูมิภาคนี้ กล่าวกันว่าเขาสามารถสร้างข้อตกลงที่เป็นผลประโยชน์ให้ตัวเองก็ได้ แต่เขาเลือกที่จะไม่ทำ กลุ่มผู้นำการแบ่งแยกดินแดนที่ลี้ภัยไปกล่าวว่าจะแบ่งแบกรับไว้มากเกินไปและไม่ยอมทรยศ อาเตีฟ โซะโก นักกิจกรรมหนุ่มที่จบการศึกษาจากโรงเรียนธรรมวิทยากล่าวว่า ไม่มีผู้นำคนใดในภูมิภาคปาตานีที่ได้รับความเคารพนับถือและยกย่องสรรเสริญเทียบเท่าสะแปอิง ผู้คนที่รู้จักสะแปอิงกล่าวว่าเขาเป็นคนไม่เห็นแก่ตัวที่สุดที่เคยเจอมา เขาเป็นคนที่ให้ความสำคัญต่อความต้องการและศักดิ์ศรีของชุมชนมากกว่าของตัวเองเสมอ และนั่นคือเหตุผลที่เขาไม่ยอมสร้างข้อตกลงกับฝ่ายไทยระหว่างการลี้ภัยนานหลายปี

“เขาเป็นคนไม่มีเบื้องหน้าเบื้องหลัง ปฏิบัติตามสิ่งที่เทศนา ธรรมอำนาจเช่นนี้เป็นสิ่งที่หาได้ยากยิ่งในปัจจุบัน” อาเตีฟกล่าว และย้อนรำลึกถึงสมัยก่อนที่สะแปอิงมักเดินเก็บขยะรอบโรงเรียนเพื่อเป็นตัวอย่งที่ดีให้นักเรียนเห็น นักเรียนทุกคนรักเคารพเขาอย่างยิ่ง บางคนถึงกับมองว่าการถูกเขาตีเป็นการให้พรที่จะช่วยให้ตนเดินบนเส้นทางที่ถูกต้องในชีวิต พ่อแม่ชื่นชมระเบียบวินัยที่เคร่งครัดของเขาว่าเป็นเครื่องคุ้มครองให้ลูกหลานของตนไม่ออกนอกถิ่นออกไปกับสังคมที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วจนลดทอนคุณค่าตามประเพณีที่สืบทอดมายาวนานของชุมชนแห่งนี้ ตามคำบอกเล่าของคณาจารย์ประจำโรงเรียนธรรมวิทยาสะแปอิงชอบตระเวนดูตามร้านขายเบียร์และสถานที่ซ่องสุมของวัยรุ่นเพื่อตรวจดูว่ามีนักเรียนของตนอยู่ที่นั่นบ้างหรือเปล่า นักเรียนคนไหนถูกเขาจับได้ก็ไม่เว้นที่จะโดนตีและทำโทษอย่างเจ็บปวด แม้กระทั่งหลังจากเขาไม่อยู่แล้ว ชาวบ้านก็ยังพูดถึง ความน่าเลื่อมใสของโต๊ะครูผู้เคร่งศาสนาดูเหมือนไม่เคยเสื่อมคลาย ผู้สังเกตการณ์บางคนเปรียบเทียบบทบาทของเขาท่ามกลางความขัดแย้งในภูมิภาคนี้โดยเรียกเขาว่า **“โยดา”** อาจารย์เจโดผู้มีปัญญาและทรงพลังในภาพยนตร์เรื่อง **“Star Wars”** ของจอร์จ ลูคัส นักรบหนุ่มบางคนถึงขนาดเชื่อว่าเขามีพลังอำนาจล่องหนหายตัวหรือญาณหยั่งรู้³³ นักรบเหล่านี้พูดเหมือนสะแปอิงไม่เคยลี้ภัยไปไหน สำหรับคนจำนวนมาก เขาไม่เคยหายไปไหนจริง ๆ เขาอยู่ในความคิดจิตใจของคนเหล่านี้เสมอ แต่หลังจากเขาถูกทักษิณสร้างภาพชั่วร้ายจนต้องลี้ภัยและถูกใส่ความว่าเป็นบุคคลกระหายอำนาจและทะเยอทะยานอยากเป็นผู้นำการปลดปล่อยปาตานี จึงยากที่เจ้าหน้าที่ฝ่ายการเมืองหรือฝ่ายความมั่นคงจะปฏิบัติต่อเขาอย่างละมุนละม่อม แรงกดดันที่ต้องการยุติความขัดแย้งมีสูงเกินไปและผู้นำไทยไม่ยอมมีภาพว่าอ่อนแอ แต่เมื่อข่าวคราวเกี่ยวกับการเสียชีวิตของสะแปอิงไปถึงกรุงเทพฯ นายกรัฐมนตรีประยุทธ์ จันทร์โอชาแสดงความเสียใจต่อครอบครัวของเขาทันที ดูเหมือนการแสดงความไว้อาลัยไม่เคยสายเกินการณ์ ทวีปเยี่ยมบ้านของเขาที่ปัตตานีเพื่อแสดงความเสียใจต่อครอบครัว ประยุทธ์ถึงกับสั่งให้กองทัพช่วยเหลือในการส่งร่างสะแปอิงจากรัฐตรังกานูในมาเลเซียกลับมายังจังหวัดยะลา ครอบครัวของรอมลี อูตรสินธุ์ก็ได้รับการปฏิบัติคล้าย ๆ กันเมื่อเขาเสียชีวิตในมาเลเซียเมื่อปี 2553 ทั้ง ๆ ที่รอมลีถูกมองว่าเป็นหนึ่งในผู้ก่อตั้งปีอาร์เอ็น

“เป็นไปได้ที่ [ประยุทธ์] อยากให้คนไทย รัฐไทยและรัฐบาลไทยดูเป็นคนผิมน้อยลง เพราะฝ่ายไทยเป็นคนบีบให้เขาออกไปลี้ภัย” เป็นคำอธิบายของนวลน้อย ธรรมเสถียร ผู้ผลิตสารคดีที่คร่ำหวอดและ

³³ ความเชื่อของชาวบ้าน เช่น การล่องหนหายตัวหรือรักษาโรคด้วยความศรัทธา เป็นความเชื่อที่มีร่วมกันในหมู่ชาวมุสลิมในชายแดนภาคใต้ ซึ่งประวัติศาสตร์อิสลามตามจารีตนิยมสืบทอดกันมาตั้งแต่สมัยก่อนอิสลาม

อดีตผู้สื่อข่าวบีบีซีของลอนดอน นवलน้อยมีผลงานจำนวนมากเกี่ยวกับความขัดแย้งในชายแดนใต้ “พวกเขา [รัฐบาลไทย] ดูเปราะบาง ไม่มีเหตุผล ฉะนั้นสงสัยว่าเขา [ประยุทธ์] ทำไปเพื่อครอบครัวของ สะเปียงจริง ๆ หรือทำเพื่อตัวเองและรัฐบาลกันแน่ บางทีเขาอาจทำไปเพื่อยกระดับตัวเองในสายตาของชาวมลายูให้ดีขึ้นสักเล็กน้อย” เธอเสริมท้าย

ส่วนเจ้าหน้าที่ฝ่ายความมั่นคงของไทยกล่าวว่า การคลี่คลายความขัดแย้งในภูมิภาคนี้ยิ่งยากขึ้นเมื่อไม่มีสะเปียง เพราะสะเปียงสามารถแสดงบทบาทสำคัญในการผลักดันข้อตกลงระหว่างรัฐไทยกับชาวมลายู ในปาดานี แหล่งข่าวในบีอาร์เอ็นเผยว่า พวกเขาอาศัยต่อการจากไปของสะเปียงอย่างยิ่ง แต่การต่อสู้กับกองกำลังความมั่นคงของไทยจะยังดำเนินต่อไปจนกว่าจะบรรลุเป้าหมาย เอกရာยังคงเป็นเป้าหมายประการหนึ่ง แต่แหล่งข่าวเพิ่มเติมว่า พวกเขาเต็มใจที่จะเจรจากับฝ่ายไทยหากมีเงื่อนไขที่ต้อง กล่าวคือ มีรัฐบาลจากต่างประเทศเข้ามาสังเกตการณ์การเจรจาเพื่อสร้างหลักประกันว่าการเจรจาต่อรองเป็นไปตามแนวทางปฏิบัติแบบสากลที่ดีที่สุด³⁴

กราฟความรุนแรงพุ่งสูงขึ้นในเดือนเมษายนและคาร์บอมบ์ที่ปักซีในเดือนพฤษภาคม 2560

ผู้ต้องสงสัยสองรายว่าเป็นผู้ก่อความไม่สงบแบ่งแยกดินแดน คือนายอิสมาแอ หามะ วัย 28 ปี กับนายอาเซ็ง อูเซ็ง วัย 30 ปีถูกทหารพรานวิสามันญชาตกรรมในวันที่ 29 มีนาคม ทหารพรานอ้างว่าตนยิงป้องกันตัวเองระหว่างขับรถไล่ล่า แต่หลานสาววัย 15 ปีของผู้ต้องสงสัยคนหนึ่งที่อยู่ในเหตุการณ์เล่าเรื่องราวคนละอย่าง เธอเล่าว่าหลังจากถูกเจ้าหน้าที่สะกดรอยตามมาเป็นระยะทางหนึ่ง ทั้งสองก็ถูกเรียกลงจากรถชายหนุ่มทั้งสองลงจากรถตามคำสั่งของเจ้าหน้าที่ความมั่นคงและถูกพาตัวเดินออกไป ไม่กี่อึดใจต่อมา เธอก็ได้ยินเสียงปืน หลังจากนั้นภายในวันเดียวกัน ภาพของผู้ตายสองคนอยู่ห่างจากรถประมาณ 50 เมตร ซึ่งจอดอยู่ข้างทางลูกรังในอำเภอรีอเสาะ จังหวัดนราธิวาส ก็เผยแพร่ออกไปทางอินเทอร์เน็ต ข้างศพทั้งสองมีปืนไรเฟิล M16 กับปืนสั้น 9 มม. วางอยู่ สารที่สื่อจากภาครัฐก็คือ คนทั้งสองเป็นผู้ก่อความไม่สงบและมีอาวุธสื่อสังคมออนไลน์ในชายแดนภาคใต้วิพากษ์วิจารณ์อย่างหนักหลายวัน ทั้งตอบโต้และตั้งคำถามต่อคำอธิบายของเจ้าหน้าที่ความมั่นคง แต่ถึงที่สุดแล้ว เสียงคัดค้านที่มีน้ำหนักที่สุดมาจากหลานสาววัย 15 ปี และเช่นเคย ไม่มีความเห็นอกเห็นใจจากสังคมไทยส่วนใหญ่ โดยเฉพาะเมื่อตำรวจบอกว่าทั้งสองอาจเกี่ยวโยงกับการฆ่าผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านชาวพุทธกับสมาชิกในครอบครัวสามคนขณะกำลังเดินทางกลับบ้านมาตามถนนลูกรังในอำเภอรีอเสาะจังหวัดนราธิวาสเมื่อวันที่ 2 มีนาคม หนึ่งในผู้ตายเป็นเด็กชายวัย 8 ขวบ ตำรวจเก็บปลอกกระสุนจากปืนกล M16 และ AK47 และปืนสั้น 9 มม. ในที่เกิดเหตุได้เป็นจำนวนมาก คาดว่าการระดมยิงจากคนร้ายทำให้รถกระบะที่บรรทุกร่างเหยื่อทั้งสี่ไถลออกนอกถนนและพุ่งชนต้นไม้ ตำรวจไม่ได้ตัดประเด็นความบาดเจ็บส่วนบุคคลออกไป แต่วิธีการโจมตีทำให้การบ่งชี้ทั้งหมดพุ่งตรงไปที่ผู้ก่อความไม่สงบ นักរបแบ่งแยกดินแดนกล่าวว่าบางครั้งความผิดพลาดก็เกิดขึ้น นั่นหมายถึงพลเรือนผู้บริสุทธิ์ถูกกลืนเสียชีวิตในการ

³⁴ Pathan, Don, "Beacon for peace in far South is extinguished," The Nation, January 18, 2017.

ยิงปะทะ แต่ความผิดพลาดไม่ใช่อย่างเดียวกับความจงใจ พวกเขายืนยันเช่นนั้น นักบรรยายยอมรับว่าความเสียหายที่ไม่ได้ตั้งใจนี้เป็นส่วนหนึ่งของการถกเถียงภายในขบวนการมานานมากและปฏิเสธข้อกล่าวหาว่าพวกเขามุ่งเป้าพลเรือนผู้ไม่รู้อิโหนอิเห่น ซึ่งบางครั้งโชคร้ายตกอยู่ท่ามกลางการยิงปะทะหรือปฏิบัติการพหุดี นักบรรยายกล่าวด้วยว่าตนไม่พอใจที่องค์กรภาคประชาสังคมและผู้นำชุมชนด่วนสรุปตามคำอธิบายของรัฐบาลทั้งที่ยังไม่ทันพิจารณาข้อเท็จจริงที่มีอยู่ให้ถี่ถ้วนก่อน พวกเขากล่าวว่า ความตายของพ่อลูกชาวมุสลิมใกล้โรงเรียนที่อำเภอตากใบในเดือนกันยายน 2559 จากแรงระเบิดที่วางไว้ข้างถนน ซึ่งมุ่งเป้าหน่วยตำรวจลาดตระเวนคือกรณีตัวอย่างของการมองข้ามเรื่องเจตนาแต่มุ่งเน้นที่ความผิดพลาดเพียงอย่างเดียว

อย่างไรก็ตาม การวิสามัญฆาตกรรมชายหนุ่มทั้งสองในอำเภอหรือเสาะเมื่อวันที่ 29 มีนาคมกระตุ้นให้เกิดการลี้ภัยครั้งใหญ่ วันต่อมาคือในวันที่ 30 มีนาคม ผู้ก่อความไม่สงบห้าคนนั่งท้ายรถกระบะแล่นตรงเข้าหาสถานีตำรวจภูธรอำเภอระแงะ จังหวัดนราธิวาสและเปิดฉากยิงใส่กลุ่มเจ้าหน้าที่ตำรวจที่กำลังตั้งแถวรวมพลเพื่อเริ่มงานวันใหม่ ตำรวจเสียชีวิตหนึ่งนายและบาดเจ็บอีกห้าราย สี่วันหลังจากนั้น ผู้ก่อความไม่สงบประมาณ 30 คนบุกด่านตรวจในอำเภอกรงปินัง จังหวัดยะลา ทำร้ายเจ้าหน้าที่ตำรวจบาดเจ็บอย่างน้อย 12 คน และพ้อพันที่ยังคืนวันที่ 6 เมษายน ผู้ก่อความไม่สงบก็วางระเบิดและวางเพลิงพร้อมกันหลายสิบแห่งทำลายเสาไฟฟ้าและทำให้เกิดไฟดับขยายกว้างไปทั่วพื้นที่³⁵

ในเดือนเมษายนนั่นเอง เราได้เห็นปีอาร์เอ็นเริ่มออกมาเรียกร้องการเจรจากับกรุงเทพและเตื่อนรัฐบาลว่า กระบวนการสันติภาพที่มีความหมายต้องสอดคล้องกับบรรทัดฐานระหว่างประเทศ หมายถึงต้องมี“คนกลางผู้ไกล่เกลี่ย” ที่เป็นกลางจริง ๆ มาอำนวยความสะดวก **“การพูดคุยต้องเกิดจากความต้องการของทั้งสองฝ่ายที่เกี่ยวข้องในความขัดแย้งและจะต้องสมัครใจที่จะหาทางออก ร่วมกัน”** ปีอาร์เอ็นกล่าวในแถลงการณ์ เมื่อขอให้ขยายความคำว่า **“สองฝ่าย”** ผู้ปฏิบัติการปีอาร์เอ็นคนหนึ่งตอบว่า **“รัฐบาลไทยกับปีอาร์เอ็น”** ไม่ใช่มาราปาตานี องค์กรที่รวบรวมกลุ่มแบ่งแยกดินแดนมลายูมุสลิมซึ่งเจรจากับรัฐบาลมาตั้งแต่ปี 2558 ในการพูดคุยสันติสุขอย่างไม่เป็นทางการโดยมีมาเลเซียเป็นผู้อำนวยความสะดวก

ไม่มีกฎการปะทะที่กำหนดผ่านเนื้อหาที่ตกลงกันด้วยลายลักษณ์อักษรระหว่างคู่ขัดแย้งสองฝ่าย ในแง่นี้ การตีความ **“การละเมิด”** หรือ **“การฆ่าโดยชอบธรรม”** จึงแล้วแต่ใครเป็นผู้ตีความ แหล่งข่าวในขบวนการแบ่งแยกดินแดนกล่าวว่า พวกเขายอมรับได้หากนักรบฝ่ายตนถูกสังหารในการยิงปะทะกับกองกำลังความมั่นคงของรัฐบาลบนเวทีโรงละครแห่งความรุนแรงตามปรกติ เช่น ในสนามรบหรือในบริบทที่กลายเป็นสนามรบ แต่พวกเขายอมรับไม่ได้กับการฆ่าหมายหัวผู้ต้องสงสัย ดังนั้น การลี้ภัยครั้งใหญ่ดุเดือดจึงเกิดขึ้นตามมาหลังจากมีการวิสามัญฆาตกรรมชาวมลายูสองคนเมื่อวันที่ 29 มีนาคม ถึงแม้ผู้ก่อความไม่สงบอ้างเหตุผลสนับสนุนการฆ่าหมายหัวคนที่เป็นสายให้หน่วยงานความมั่นคงของไทย แต่พวกเขากลับยืนยันกรานว่า รัฐบาลไม่สามารถใช้ข้ออ้างและตรรกะแบบเดียวกันมาตัดตอนและวิสามัญฆาตกรรมใครก็ได้ที่รัฐบาลคิดว่าเกี่ยวข้องกับนักรบแบ่งแยกดินแดน ทั้งนี้เพราะชาวมลายูมุสลิมทุกคนในชายแดนภาคใต้ต้องรู้จักใครสักคนใน

³⁵ “Tragic realities being turned into propaganda in far South,” The Nation, March 18, 2017. โปรดดูเพิ่มเติม: “Thai Deep South: BRN Takes Aim at Peace Talks,” BenarNews, April 11, 2017.

ขบวนการแบ่งแยกดินแดน ผู้ปฏิบัติการภาคสนามอาวุธคนหนึ่งของปีอาร์เอ็นอธิบายว่า การกล่าวหาใครสักคนว่า “เกี้ยวโยง” ก็เป็นการก่อความไม่สงบคือวิธีการง่ายที่สุดในการหาเหตุผลมาอ้างและไม่มีทางปฏิเสธ กล่าวอีกนัยหนึ่งคือ ถ้าอิสมาแอและอาแซ็งถูกวิสามัญฆาตกรรมได้ ทุกคนก็ถูกวิสามัญฆาตกรรมได้หมด³⁶

เป็นเวลาหลายสัปดาห์ที่ฝ่ายไทยตกอยู่ในภาวะอ้ำอึ้ง ทั้งเพราะการโจมตีอย่างรุนแรงและแฉงการณ์ของปีอาร์เอ็นก่อให้เกิดความสนใจใคร่รู้อย่างมาก รัฐบาลไม่รู้ว่าอะไรจะเกิดขึ้นนอกเหนือจากคำกล่าวเป็นทางการที่ใช้จนติดปาก แต่แล้วก็เกิดเหตุการณ์คาร์บอมบ์ที่ห้างซูเปอร์มาร์เก็ตบิกซีในปัตตานีเมื่อวันที่ 9 มีนาคม 2560 ถึงแม้รัฐบาลไม่รับรองที่จะออกมากล่าวประณามนักรบแบ่งแยกดินแดน แต่เจ้าหน้าที่ที่ติดตามสถานการณ์อย่างใกล้ชิดพากันงันงันสืบสนว่าทำไมปีอาร์เอ็นหรือนักรบในท้องถิ่นฝ่ายใดก็ตามจึงโจมตีได้ ประชาชนที่พวกเขาเองอ้างว่าจะ “ปลดปล่อย” สำหรับเจ้าหน้าที่ที่เข้าไปสืบสวนเหตุการณ์นี้ พวกเขาไม่ตัดทิ้งแรงจูงใจอะไรเลยในช่วงสองสามวันแรกหลังการระเบิด ความที่อยากได้เปรียบในเชิงจริยธรรม โฆษกของรัฐบาลจึงแล้งมองข้ามรายละเอียดอย่างมักง่ายและด่วนสรุปว่านักรบอยากไล่เก็บแค้นศพที่ตนสังหาร ฝ่ายรัฐนั้นยื่นข้อเท็จจริงที่มีประชาชนกว่า 50 คน บาดเจ็บจากแรงระเบิด ถึงแม้ไม่มีใครเสียชีวิตก็ตาม แต่การมองข้ามรายละเอียดเหล่านี้เท่ากับทำลายการวิเคราะห์และความน่าเชื่อถือของตนเอง ประการสำคัญที่สุดคือ มีระเบิดลูกเล็กที่สื่อท้องถิ่นเรียกว่า “ประทัดยักษ์” ที่ระเบิดขึ้นก่อนประมาณ 20 นาที บางคนเรียกว่า “ระเบิดซ่อน” กล่าวคือกลยุทธ์ที่ใช้ระเบิดลูกเล็กล่อเจ้าหน้าที่มายังสถานที่เกิดเหตุก่อนที่นักรบจะกดชนวนระเบิดลูกที่สองที่ใหญ่กว่าลูกแรกมาก กลยุทธ์แบบนี้ใช้กันในช่วงปีแรก ๆ ของการก่อความไม่สงบที่เริ่มต้นตั้งแต่เดือนมกราคม 2547 แต่เจ้าหน้าที่ไทยเริ่มรู้ทันอย่างรวดเร็วและใช้อุปกรณ์ไฮเทคสกัดสัญญาณโทรศัพท์มือถือในขณะส่งเจ้าหน้าที่กู้ระเบิดเก็บกวาดพื้นที่ ฝ่ายข่าวกรองของกองทัพและแหล่งข่าวฝ่ายกบฏต่างพูดตรงกันว่า “ประทัดยักษ์” ลูกแรกมุ่งหมายให้เป็นคำเตือนล่วงหน้า

เช่นเดียวกับการก่อความไม่สงบก่อนหน้านี้ เช่น การโจมตีหลายจุดพร้อมกันในปฏิบัติการเดือนพฤษภาคม 2557 เป้าหมายการโจมตีมีทั้งสถานีบริการน้ำมันสี่แห่ง ร้านสะดวกซื้อ 7-11 หลายร้าน ตู้เอทีเอ็ม รวมถึงคาร์บอมบ์ลูกใหญ่ในอำเภอเบตงเมื่อเดือนกรกฎาคมของปีเดียวกัน ผู้ก่อความไม่สงบใช้การเตือนแบบนี้เพื่อลดจำนวนผู้บาดเจ็บล้มตายให้น้อยที่สุด สำหรับกรณีเบตง เช่น การวางคาร์บอมบ์บิกซี คำเตือนล่วงหน้ามาในลักษณะของระเบิดลูกเล็กที่ถูกจุดระเบิดก่อนหลายนาที ส่วนการวางระเบิดที่สถานีบริการน้ำมันและร้านสะดวกซื้อ ในสถานีบริการน้ำมันทั้งสี่แห่งจะมีคนเห็นนักรบจอตระจกักรยานยนต์ซุกซ่อนระเบิดถัดจากปั้มน้ำมันและวิ่งหนีไปที่รถมอเตอร์ไซด์ที่จอดรออยู่ หลังจากอยู่ท่ามกลางความรุนแรงต่อเนื่องมาเป็น 10 ปี ชาวบ้านเดาได้ทันทีที่กำลังจะเกิดอะไรขึ้น³⁷ เรื่องนี้อธิบายว่าทำไมเด็กปั้มน้ำมันจึงวิ่งหนีทันเหมือนกัน ส่วนการวางระเบิดบิกซีในเดือนมีนาคม 2560 ระเบิดลูกย่อมกว่าหรือประทัดยักษ์คือคำเตือนล่วงหน้า เมื่อประชาชนเห็นรถกระบะจอดทิ้งไว้หน้าประตูทางเข้าห้างและเห็นคนขับวิ่งหนีไปขึ้นรถมอเตอร์ไซด์ ประชาชน

³⁶ “Thai Deep South: BRN Takes Aim at Peace Talks,” BenarNews, April 11, 2017. โปรดดูเพิ่มเติม: “Bomb kills father and daughter at school in Thailand’s troubled south,” Reuters, September 6, 2016.

³⁷ Pathan, Don, “Beliefs shaken as theatre of violence widens in South,” The Nation, August 1, 2014.

ก็ถอยหนีทันท่วงที ถ้าถอยห่างมากพอก็จะไม่เสียชีวิต ปัญหาคือประชาชนไม่สามารถถอยห่างมากพอที่จะไม่ได้รับบาดเจ็บ กระนั้นก็ตาม เจ้าหน้าที่รัฐก็ได้เป็นพระเอกออกสื่อในวันนั้น

ความยืดหยุ่นของโครงสร้างการบังคับบัญชาและควบคุมของปีอาร์เอ็นหมายความว่า แต่ละหน่วยจรรยาธรมีเสรีภาพในการตัดสินใจว่าจะโจมตีเป้าหมายอะไร เมื่อมีพื้นที่ให้เคลื่อนไหวกโดยอิสระระดับหนึ่งเช่นนี้ก็ย่อมมีแนวโน้มที่จะขยายความเข้มข้นและยกระดับความรุนแรง แหล่งข่าวในปีอาร์เอ็นกล่าวว่า การโจมตีเดือนเมษายนมีเป้าหมายที่จะทำลายความน่าเชื่อถือของการพูดคุยสันติสุขที่ดำเนินอยู่ระหว่างรัฐบาลกับมาราปาตานีด้วย หัวข้อสำคัญของการพูดคุยในช่วงสองปีที่ผ่านมาคือ **“พื้นที่ปลอดภัย”** ในประเด็นข้างต้นที่ได้รับการเรียกร้องจากกลุ่มคณะทำงานวาระผู้หญิงชายแดนใต้ (PAOW)

ห้างซูเปอร์มาร์เก็ตที่มีอยู่แค่แห่งเดียวในพื้นที่จึงเป็นเป้าหมายดีเยี่ยม เพราะมันเป็นตัวแทนของพื้นที่สาธารณะที่รัฐควรมีหน้าที่ดูแลความปลอดภัยให้ ความท้าทายสำหรับฝ่ายผู้ก่อความไม่สงบก็คือการโจมตีสถานที่แบบนี้โดยไม่ลงเอยด้วยการบาดเจ็บล้มตายของประชาชนจำนวนมาก

ข้อเรียกร้องของปีอาร์เอ็นไม่ได้รับการรับฟัง

ในเดือนเมษายน 2560 ปีอาร์เอ็นออกแถลงการณ์ยื่นข้อเรียกร้องที่จะเจรจาสันติภาพกับรัฐบาลไทย ข้อเรียกร้องดังกล่าวไม่มีอะไรใหม่ ปีอาร์เอ็นเคยออกแถลงการณ์เรียกร้องแบบนี้มาแล้วเมื่อการพูดคุยสันติภาพเริ่มขึ้นเมื่อต้นปี 2556 ในตอนนั้น เป้าหมายของข้อเรียกร้องคือการสกัดขัดขวางกระบวนการ เพราะผู้นำขบวนการรู้สึกว่าการริเริ่มครั้งนั้นเป็นการยัดเยียดให้ฝ่ายตน แต่ในแถลงการณ์ครั้งใหม่ เจตนาคือการมานั่งโต๊ะพูดคุยกับตัวแทนฝ่ายไทยจริง ๆ อย่างไรก็ตาม ปีอาร์เอ็นจะยังไม่ยอมเจรจาจนกว่าคณะเจรจากับสมาชิกปีกการเมืองของตนได้รับการฝึกอบรมอย่างเหมาะสมและทำความเข้าใจกับประเด็นและหัวข้อสำคัญเป็นอย่างดีก่อน เช่น บรรทัดฐานระหว่างประเทศ กฎการปะทะ กฎหมายและหลักเกณฑ์ด้านมนุษยธรรม ฯลฯ ประการสำคัญที่สุดคือ ปีอาร์เอ็นไม่ต้องการรู้สึกว่าคุณต้องมานั่งโต๊ะเจรจากายใต้แรงกดดัน

เจ้าหน้าที่รัฐในพื้นที่กล่าวว่า พวกเขาตอบรับความเคลื่อนไหวนี้ในทางที่ดี เพราะนี่อาจเป็นครั้งแรกที่คณะเจรจากรัฐไทยจะได้นั่งคุยกับกลุ่มคนที่มีอำนาจบังคับบัญชาและควบคุมนักรบในพื้นที่จริง ๆ เสียที่แต่ประเด็นนี้เป็นประเด็นทางการเมือง จึงต้องขึ้นกับการตัดสินใจของกลุ่มผู้วางนโยบายในกรุงเทพฯ เรื่องที่น่าวิตกอีกประการคือจะเกิดอะไรขึ้นกับมาราปาตานีหากสภาองค์กรนำ DPP ของปีอาร์เอ็นมาเข้าร่วมกระบวนการพูดคุย แหล่งข่าวฝ่ายไทยกล่าวว่าคณะเจรจาก่อนที่อ้างว่าเป็นตัวแทนของปีอาร์เอ็นภายใต้ร่มธงของมาราปาตานี (อาวัง ญาบัต, สุกรี ฮารีและอาหมัด ซูโว) ยินดีอย่างยิ่งถ้าปีอาร์เอ็นดีพีพีจะมาเข้าร่วม เพราะนี่จะช่วยให้พวกเขาพ้นจากการถูกตีตราเป็น **“คนทรยศ”** ขององค์กร คนอื่น ๆ ในมาราปาตานีมีความกังวลว่าบทบาทและสถานะของตนอาจถูกลดทอนลงหาก DPP เข้ามาร่วมคณะด้วย แต่ตลอดเวลากว่าสองปีหลังจากมาราปาตานีปรากฏตัวขึ้นในกัวลาลัมเปอร์ คำถามว่าสภา DPP ของปีอาร์เอ็นสนับสนุนการพูดคุยหรือไม่ รวมทั้งประเด็นของพื้นที่ปลอดภัย กล่าวคือ ข้อตกลงให้มีการหยุดยิงในเขตอำเภอที่ระบุไว้ ก็ยังเป็นเรื่อง

ถกเถียงกันโดยบีอาร์เอ็นไม่มีท่าทีที่จะเปลี่ยนใจ ด้วยความอึดอัดต่อวงจรความรุนแรงที่เกิดขึ้นไม่จบสิ้น เนื่องจากบีอาร์เอ็นมีแนวโน้มที่จะทำลายความก้าวหน้าใด ๆ ก็ตามที่มาราปาตานีกับคณะเจรจาฝ่ายไทยพยายามผลักดันร่วมกัน ทำให้พลเอกอุดมเดช สีสิบตรี รัฐมนตรีกระทรวงกลาโหม ออกมาแถลงต่อสาธารณะว่า เขาคิดว่าผู้เข้าร่วมการเจรจาไม่ใช่ “คนที่ถูกต้อง” ถึงแม้คำแถลงนี้ไม่ได้ขยายผลจนกลายเป็นสงครามน้ำลายโดยตรงระหว่างเขากับพลเอกอัศวรา เกิดผล หัวหน้าคณะผู้แทนฝ่ายไทยและประธานการพูดคุยสันติสุข แต่เจ้าหน้าที่รัฐบาลฝ่ายไทยก็ยอมรับว่า เรื่องนี้ทำให้ฝ่ายไทยเสียหน้าและหวังว่านี่จะเป็นการสะกิดให้กลุ่มผู้วางนโยบายในกรุงเทพฯ หัดคิดนอกกรอบบ้าง³⁸

การปล้น(รถ)ขบวนเจรจาสันติภาพ

ตามแหล่งข่าวทั้งฝ่ายไทยและฝ่ายกบฏ ระหว่างเดือนมิถุนายนจนถึงตุลาคม 2560 ดาโต๊ะ อาหมัด ซัมซามิน ฮาซิม ผู้แทนจากมาเลเซียซึ่งทำหน้าที่คนกลางให้กระบวนการสันติภาพในชายแดนภาคใต้ของไทย เขาพบปะกับสมาชิกสภา DPP ของบีอาร์เอ็นอย่างน้อยสามครั้งเพื่อเกลี้ยกล่อมให้เข้าร่วมกับมาราปาตานีในการพูดคุยกับรัฐบาลไทย นี่ไม่ใช่ครั้งแรกที่มีการพยายามชักชวนกลุ่มก่อความไม่สงบที่มีอิทธิพลสูงสุดต่อปฏิบัติการในภาคใต้ แต่ในครั้งนี้ ซัมซามินมีเหตุผลที่จะคาดหวังในเชิงบวก อย่างน้อยเขาก็คิดเช่นนั้น ตามแหล่งข่าวฝ่ายไทย ซัมซามินได้รับคำตอบว่า DPP “ขอคิดดูก่อน” ซัมซามินได้รับคำมั่นจากบีอาร์เอ็นด้วยว่า ขบวนการจะไม่ทำลายการริเริ่มเรื่องพื้นที่ปลอดภัยหรือการหยุดยิงที่จำกัดเฉพาะบริเวณที่ตกลงกันในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ แหล่งข่าวกล่าวว่าประเด็นพื้นที่ปลอดภัยเป็นเรื่องที่หารือกันในการประชุมวันที่ 8-10 สิงหาคม ระหว่างมาราปาตานีกับคณะพูดคุยฝ่ายไทยในกรุงกัวลาลัมเปอร์

แต่ในวันที่ 16 สิงหาคม เพียงไม่ถึงหนึ่งสัปดาห์หลังจากที่ประชุมได้ข้อสรุปซึ่งน่าจะก่อให้เกิดบรรยากาศที่ดี นักรบหนุ่มเจ็ดคนก็ขโมยรถกระบะหลายคันและจับตัวประกันจากบริษัทตัวแทนขายรถมือสองในจังหวัดสงขลา แผนการของพวกเขาที่จะดัดแปลงพาหนะเหล่านี้เป็นคาร์บอมบ์ล้มเหลวลงหลังจากตัวประกันสี่คนพยายามหลบหนี ตัวประกันสองคนถูกยิง คนหนึ่งเสียชีวิตในโรงพยาบาล และผู้รอดชีวิตที่เหลือแจ้งความให้เจ้าหน้าที่ทราบ ทั้งภูมิภาคออกคำเตือนเฝ้าระวังในระดับสูง นักรบกลุ่มนั้นยกเลิกปฏิบัติการนี้ในท้ายที่สุด มีรถกระบะแค่สองคันจากทั้งหมดเจ็ดคันที่นำมาใช้เป็นคาร์บอมบ์ ตามรายงานระบุว่านักรบคนหนึ่งตายจากการยิงต่อสู้กับตำรวจไทย

ผู้บัญชาการทหารบก พลเอกเฉลิมชัย สิทธิสาท ไม่พอใจอย่างยิ่งต่อความอู้อ้อครั้งนี้ รวมถึงการเจรจาที่ดูเหมือนไม่มีความก้าวหน้า เขาจึงกล่าวว่านักรบทั้งเจ็ดถูกบงการจากนายอับดุลเลาะห์ แวมะนอ คำพูดนี้เท่ากับตอกใส่หน้าคนที่เจ้าหน้าที่ฝ่ายไทยจำนวนมากเชื่อว่าเป็นหนึ่งในสมาชิกอาวุโสสูงสุดของบีอาร์เอ็นและเป็นคนที่คอยคัดค้านการเข้าร่วมกับมาราปาตานีเพื่อเจรจาพูดคุยกับฝ่ายไทย แหล่งข่าวในขบวนการบอกว่า ปฏิบัติการขโมยรถครั้งนี้ ถึงแม้อาจดูอู้อ้อ แต่ก็เป็นส่วนหนึ่งของแผนปฏิบัติการตามปกติ

³⁸ Pathan, Don, “BRN holds all the weapons – and the keys to peace,” The Nation, April 14, 2017. See also: Pathan, Don, “Thai Deep South: BRN Takes Aim at Peace Talks,” BenarNews, April 11, 2017.

และไม่เกี่ยวข้องอะไรเลยกับประเด็นเรื่องพื้นที่ปลอดภัยที่พูดถึงกันมากแต่ยังไม่มียุทธศาสตร์ชัดเจน แหล่งข่าวในขบวนการยืนยันด้วยว่า สายการบังคับบัญชาของปีอาร์เอ็นเป็นไปอย่างหลวม ๆ มากและการตัดสินใจปฏิบัติการโจมตีอยู่ที่ระดับท้องถิ่น ยิ่งกว่านั้น เนื่องจากความไม่ลงรอยกันอย่างรุนแรงระหว่างสมาชิกมาราปาตานีกับนักรบปีอาร์เอ็นในพื้นที่ จึงน่าจะคาดเดาได้ล่วงหน้าแล้วว่า กลุ่มย่อยบางกลุ่มในพื้นที่อาจตัดสินใจทำลายความน่าเชื่อถือของพื้นที่ปลอดภัยเสียเอง³⁹

เจ้าหน้าที่ไทยกล่าวหามาราปาตานีว่าเตะถ่วงกระบวนการเพราะต้องการให้รัฐบาลรับรองความคุ้มกันทางกฎหมายให้แก่สุกรี ฮารีและอาหมัด ซูโว ทั้งสองหนีออกจากประเทศไทยในปี 2550 หลังจากได้ประกันตัวภายใต้รัฐบาลทหารในขณะนั้น พวกเขากลับมาปรากฏตัวอีกครั้งในฐานะสมาชิกมาราปาตานีเมื่อคณะตัวแทนขององค์กรนี้เปิดตัวในเดือนสิงหาคม 2558 ตามแหล่งข่าวของเจ้าหน้าที่ฝ่ายไทย มาราปาตานีต้องการส่งอาหมัดกับสุกรีกลับเข้ามาในภาคใต้เพื่อสังเกตการณ์โครงการพื้นที่ปลอดภัย แต่แหล่งข่าวในรัฐบาลบอกว่ากระทรวงยุติธรรมของไทยคัดค้านเรื่องนี้อย่างแข็งขัน ด้วยเกรงว่าจะกลายเป็นเยี่ยงอย่างอันไม่พึงประสงค์ ไม่มีเหตุผลชัดเจนว่าเหตุใดมาราปาตานีจึงไม่เสนอตัวแทนคนอื่นที่ไม่มีคดีความทางกฎหมายติดตัวให้เข้ามาสังเกตการณ์การหยุดยิงในพื้นที่ปลอดภัยแทน แนนอน มาราปาตานีปฏิเสธข้อกล่าวหาจากกรุงเทพฯ องค์กรร่วมของตนไม่พร้อมที่จะผลักดันโครงการพื้นที่ปลอดภัย นายอาบูฮาฟิซ อัลฮากิม โฆษกของมาราปาตานีกล่าวว่า ***“ในขั้นนี้ รายละเอียดปลีกย่อยของปัญหาบางประการที่เกี่ยวข้องกับพื้นที่ปลอดภัยยังไม่ได้รับการแก้ไขอย่างน่าพอใจ โดยเฉพาะจากฝ่ายไทย จำเป็นต้องมีการหารือเพิ่มเติมและสร้างความกระจ่างกว่านี้”*** ดังนั้น การนำพื้นที่ปลอดภัยมาใช้จึงต้องล่าช้าไปเล็กน้อย⁴⁰

เรื่องที่สร้างความไม่พอใจให้ฝ่ายไทยกับผู้อำนวยความสะดวกชาวมาเลเซียไม่ใช่ประเด็นที่ DPP ไม่ยอมเข้าร่วมกับมาราปาตานีและมีส่วนร่วมในการเจรจากับกรุงเทพฯ โดยตรง แต่เป็นเรื่องที่กลุ่มปีอาร์เอ็นยืนยันกรานว่า พวกเขาต้องเป็นคนตัดสินใจว่าใครควรมีส่วนร่วมและการเจรจาควรจัดขึ้นที่ไหน ปีอาร์เอ็นอ้างว่า เพราะตนเป็นผู้ควบคุมนักรบในพื้นที่ จึงควรเป็นผู้ตัดสินใจว่าใครเข้าร่วมโต๊ะเจรจาบ้าง ยิ่งกว่านั้น ปีอาร์เอ็นและเจ้าหน้าที่ไทยบอกว่า การพูดคุยในอนาคตควรจัดนอกมาเลเซียโดยมีสมาชิกประชาคมระหว่างประเทศเข้ามามีส่วนร่วมสังเกตกระบวนการ ปีอาร์เอ็นบอกว่าพวกเขาต้องการการฝึกอบรมที่เหมาะสมเกี่ยวกับบรรทัดฐานระหว่างประเทศและหลักการด้านมนุษยธรรมก่อนเข้าร่วมการเจรจากับรัฐบาลกรุงเทพฯ โดยตรง พวกเขาเสริมว่าการตัดสินใจขึ้นอยู่กับกรุงเทพฯ และจะไม่มีมีการเปลี่ยนแปลงใหญ่ ๆ ในเชิงนโยบายและยุทธศาสตร์ใด ๆ จนกว่าจะถึงตอนนั้น⁴¹

³⁹ Pathan, Don, “Deep South Peace Talks: Car-Jacked?”, BenarNews, September 5, 2017. การสัมภาษณ์ระหว่างดอน ปาทานกับเจ้าหน้าที่รัฐบาลไทยในพื้นที่ปาตานีและในกรุงเทพฯ ตั้งแต่วันที่ 1 มิถุนายน-ตุลาคม 2560.

⁴⁰ Mara Patani rejects allegation it's not ready for safety zones,” New Straits Time (Bernama), September 18, 2017.

⁴¹ การสัมภาษณ์ระหว่างดอน ปาทานกับตัวแทนของปีอาร์เอ็น รวมทั้งเจ้าหน้าที่รัฐบาลไทยในพื้นที่ปาตานีและในกรุงเทพฯ ระหว่างเดือนมิถุนายน-ตุลาคม 2560.

SPECIAL REPORT

December 2017

นโยบายวิพากษ์

สันติภาพยากบรรลุถึง : ความไม่สงบในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ของประเทศไทย
โดย ดอน ปาทาน และ เอกรินทร์ ช้วนศิริ

ตอนที่ ๓ :

นโยบายวิพากษ์

โครงการพาคณกลับบ้าน

มันไม่เชิงเป็นการยอมรับความล้มเหลวทางนโยบาย แต่กองทัพไทยตัดสินใจทบทวนตรวจสอบภูมิหลังของประชาชนราว 4,000 คนที่ถูกบังคับให้เข้าโครงการอบรมและปรับทัศนคติหลังจากเหตุการณ์คาร์บอมบ์บีทซี อันที่จริง กองทัพอากาศที่ 4 หวังว่าโครงการที่เรียกว่า “พาคณกลับบ้าน” จะเป็นผลงานสร้างภาพพจน์เป็นการประชาสัมพันธ์ต่อสาธารณะว่าพวกกำลังชนะใจและเปลี่ยนความคิดของชาวบ้าน แต่ความกระตือรือร้นของกองทัพที่จะสร้างภาพว่าเป็นองค์กรที่มีความเมตตากลับไม่ค่อยมีใครค่อยทำตาม โดยเฉพาะชาวบ้านที่ถูกเกลี้ยกล่อมให้เชื่อว่าถ้าเข้าร่วมโครงการนี้ รายชื่อของเขาจะถูกถอดออกจากบัญชีดำของทางการในประเทศไทย ดูเหมือนแทบทุกหน่วยงานด้านความมั่นคงและข่าวกรองจะมีรายชื่อผู้ต้องสงสัยหรือบัญชีดำของตัวเอง แต่เนื่องจากกองทัพเป็นแหล่งอำนาจสำคัญที่สุด จึงเข้าใจได้ว่าพวกเขาชอบเรียกร้องความสนใจได้มากที่สุด

ตามแหล่งข่าวจากฝ่ายแบ่งแยกดินแดน ผู้เข้าร่วมโครงการพาคณกลับบ้านประกอบด้วยผู้ก่อความไม่สงบแต่ไม่กี่คน นอกจากนั้นส่วนใหญ่เป็นคนหนุ่มในท้องถิ่นที่เจ้าหน้าที่สงสัยว่าเห็นอกเห็นใจผู้ก่อความไม่สงบ เป้าหมายของโครงการคือสร้างภาพพจน์ที่ดีให้กองทัพ สร้างความชอบธรรมให้กิจกรรมและงบประมาณของกองทัพในพื้นที่ที่มีเหตุวุ่นวายนี้ ผู้เข้าร่วมที่มากกว่า 4,000 คนน่าจะเป็นดัชนีบ่งชี้ที่ดี เป็นผลงานที่รอดต่อคนภายนอกได้ กลุ่มแกนนำปีอาร์เอ็นกล่าวว่า พวกเขาไม่วิตกเรื่องที่นักรบบางคนอยากล้างมือจากขบวนการ เพราะขบวนการไม่จำเป็นต้องมีคนจำนวนมาก อย่างน้อยก็ไม่จำเป็นสำหรับการต่อสู้ในขั้นตอนนี้ในการทำ “สงครามนอกแบบ” สิ่งสำคัญคือความสามารถของขบวนการในการชี้หน้าเรื่องเล่าแม่บทและแสดงให้เห็นว่าขบวนการสามารถเป็นภัยคุกคามต่อกลไกความมั่นคงของรัฐ

แค่การประชาสัมพันธ์สร้างภาพ?

กลุ่มแบ่งแยกดินแดนและชุมชนท้องถิ่นกล่าวว่า พวกเขาดูออกว่าโครงการนี้เป็นการโฆษณาชวนเชื่อของกองทัพ แต่ตัดสินใจปล่อยมันไปเนื่องจากเห็นใจความเป็นอยู่ของชาวบ้าน รวมทั้งปล่อยให้เป็นเรื่องของแต่ละบุคคลและแต่ละครอบครัวตัดสินใจกันเองว่าจะเข้าร่วมหรือไม่ยุ่งเกี่ยวกับโครงการที่กองทัพจัดขึ้น

ผู้ก่อความไม่สงบกล่าวว่าพวกเขาไม่แยแสการสร้างภาพของโครงการนี้ อย่างไรก็ตาม ย้อนกลับไปเมื่อเดือน ธันวาคม 2554 มีเหตุการณ์ครั้งหนึ่งที่ฝ่ายผู้ก่อความไม่สงบตัดสินใจว่าหมดความอดทนแล้ว ครั้งนั้นมีการส่ง ที่มีมือสังหารสี่คนไปฆ่านายมุกตา กิละ หัวหน้าพรรคประชาชนธรรม พรรคการเมืองเล็ก ๆ ในสามจังหวัดชายแดนใต้ที่ไม่ค่อยมีใครรู้จัก สาเหตุเพราะเขาให้ความร่วมมือกับกองทัพ ฝ่ายผู้ก่อความไม่สงบสังหารนายมุกตาได้ โดยบุกยิงในระยะประชิดต่อหน้าผู้คนจำนวนมากในอำเภอระแงะ จังหวัดนราธิวาส ขณะที่มือสังหารกำลังหลบหนี นักรบสองในสี่คนถูกหน่วยรักษาความปลอดภัยที่ท้องถิ่นยิงเสียชีวิต ส่วนอีกสองคนหนีไปได้ ตามข้อมูลจากเจ้าหน้าที่อาวุโสในกองทัพ มุกตา กำลังช่วยกองทัพภาคที่ 4 ในการเกลี้ยกล่อมครอบครัวของผู้ต้องสงสัยว่าเป็นผู้ก่อความไม่สงบให้ยอมมอบตัวเพื่อแลกกับการรับโทษเบาลงหรือยกเลิกคดีความไปเลยขึ้นอยู่กับเงื่อนไขของแต่ละคน⁴²

ในทัศนะของ ดร.ชาคารี อาบูซา ศาสตราจารย์มหาวิทยาลัย National War College ในวอชิงตันดีซี ผู้เชี่ยวชาญด้านความมั่นคงที่ติดตามสถานการณ์ชายแดนภาคใต้ของประเทศไทย กล่าวว่าโครงการพาคนกลับบ้านของกองทัพเป็นนโยบายที่ควรตั้งข้อกังขา **“รัฐบาลอ้างว่ามีอดีตผู้ก่อความไม่สงบถึง 4,448 คน ผ่านโครงการนี้ แต่ไม่เคยมีการประเมินที่น่าเชื่อถือว่าขบวนการก่อความไม่สงบมีขนาดใหญ่ถึงขั้นนั้น เห็นได้ชัดว่ารัฐบาลไทยกวาดต้อนผู้ชายทุกคนที่เข้าข่ายให้มาร่วมโครงการ การทำเช่นนี้มีผลน้อยมากต่อระดับความรุนแรงและสุดท้ายรัฐบาลตัดสินใจยุติโครงการเนื่องจากพอผู้เข้าร่วมโครงการออกไป ก็ไปกระทำความผิดอยู่ดี”** ดร.อาบูซากล่าว⁴³

อันที่จริง แนวคิดการแบ่งแยกดินแดนเป็นอุดมการณ์ที่ยังรากลึกในหมู่ชาวมลายูในภูมิภาคที่เต็มไปด้วยข้อพิพาททางประวัติศาสตร์แห่งนี้ ดังนั้นจึงทำให้ผู้ชายชาวมลายูมุสลิมทุกคนที่นี้เป็นผู้ต้องสงสัยหรือเป็นผู้ให้การสนับสนุนในสายตาของเจ้าหน้าที่ไปเสียหมด ในแง่นี้ กองทัพภาคที่ 4 มีตัวเลือกมากมายเพราะ **“ผู้ต้องสงสัย”** มีจำนวนมหาศาล รัฐบาลไทยยังคงยืนยันว่าโครงการพาคนกลับบ้านประสบความสำเร็จ แต่ไม่เคยนำเสนอเกณฑ์วัดไม่ว่าในเชิงคุณภาพหรือปริมาณมาสนับสนุนคำกล่าวอ้างนั้น นาน ๆ ครั้งเจ้าหน้าที่รัฐก็จัดงานสวนสนามให้กลุ่มคนที่อ้างว่าเป็นอดีตนักรบกับเจ้าหน้าที่มาร่วมพลังแสดงความสามัคคีด้วยการโอบกอดและจับมือกันเพื่อสร้างภาพต่อสาธารณชน แต่ตามหมู่บ้านห่างไกล ยังไม่มีสัญญาณบ่งบอกว่าการสนับสนุนหน่วยจรรยาที่ท้องถิ่นจะลดน้อยถอยลง อันที่จริง ในบางพื้นที่ ชาวบ้านผลัดเวรกันทำอาหารเลี้ยงกลุ่มผู้ก่อความไม่สงบที่มาฝึกอบรมการรบขั้นพื้นฐานในค่ายชั่วคราวที่ตั้งอยู่บริเวณนั้น ในบางกรณี ชาวบ้านให้ที่หลบภัยแก่ผู้ก่อความไม่สงบที่กำลังหลบหนี รัฐบาลปรับปรุงการข่าวของตนเองมากขึ้นในช่วงหลายปีที่ผ่านมา ทำให้สมาชิกกลุ่มจรรยาต้องย้ายที่ตั้งบ่อย ๆ บางครั้งต้องหลบไปอีกจังหวัดหนึ่ง นี่มักหมายถึงการต้องแยกห่างจากสมาชิกในครอบครัวของตน สำหรับบางคนอาจทนกับชีวิตแบบนี้ไม่ไหว ดังนั้น จึงตัดสินใจยอมมอบตัวต่อทางการ การตัดสินใจเลิกชีวิตนักรบและหวนกลับมาดำเนินชีวิตแบบพลเรือนไม่ใช่เรื่องยาก

⁴² Party leader, 2 suspected insurgents killed in Narathiwat,” The Nation, December 16, 2011. ตอน ปาทานสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่ข่าวกรองของกองทัพและเจ้าหน้าที่ทหารระดับอาวุโสเกี่ยวกับเหตุการณ์ดังกล่าว, ตุลาคม-พฤศจิกายน 2560.

⁴³Abuza, Zachary, “No End in Sight for Thailand’s Deadly Southern Insurgency,” The Diplomat, July 18, 2017.

แต่ต้องเสียงดวงกับเจ้าหน้าที่รัฐไทย การตัดสินใจเช่นนี้ไม่ถือเป็นการทรยศตราบที่ผู้นำกลุ่มและนักรบที่ ต้องการออกจากกลุ่มทำความเข้าใจกันได้ ตามมาด้วยการสาบานว่าจะไม่เปิดเผยตัวตนของเพื่อนร่วมกลุ่ม ที่ยังเคลื่อนไหวอยู่ สำหรับฝ่ายไทยนั้น ความท้าทายอยู่ที่การหาสมดุลระหว่างการประชาสัมพันธ์สร้างภาพลักษณ์โดยอาศัยการมอบตัวของผู้ก่อความไม่สงบกับการรีดข่าวจากเขา สำหรับผู้ก่อความไม่สงบที่ยอม มอบตัวและเข้าร่วมโครงการพาคณกลับบ้าน เป้าหมายคือการให้ข้อมูลที่ไม่มากเกินไป อย่างน้อยก็ไม่ถึงขั้น ที่มันจะกลับมาหลอกหลอนเขา อนึ่ง การละเมิดคำสาบานอาจลงเอยด้วยการล้างแค้นถึงชีวิต

ความสำคัญของโครงการ

สำหรับชาวบ้านจำนวนมาก รายชื่อคือใบอนุญาตชนิดหนึ่งให้เจ้าหน้าที่ความมั่นคงทำอะไรก็ได้ต่อผู้ ต้องสงสัยโดยแทบไม่ต้องคำนึงถึงกระบวนการที่ถูกต้องและสิทธิในอิสรภาพส่วนบุคคล ชาวบ้านที่เชื่อ ว่าชายหนุ่มเกือบทุกคนในภูมิภาคนี้ต้องมีชื่อติดบัญชีดำของหน่วยงานสักแห่ง ทำให้เรื่องรายชื่อค่อนข้างไร้ความหมาย แต่ในมุมมองของพ่อแม่ผู้ต้องสงสัย โครงการพาคณกลับบ้านคือโอกาสที่จะลบชื่อลูกชายออกจากบัญชีดำและกลับมาดำเนินชีวิตตามปกติไม่มากนักน้อย ในทัศนะของเจ้าหน้าที่ความมั่นคงจำนวนมาก โครงการพาคณกลับบ้านเป็นส่วนหนึ่งของยุทธศาสตร์ระยะยาวที่หวังว่าชาวบ้านจะเริ่มเบื่อหน่ายความรุนแรง แล้วหันหลังให้บ็อร์เ็นกับนักรบ ดังที่กล่าวแล้วข้างต้น เรื่องนี้ยังไม่เกิดขึ้นและไม่มีสัญญาณใดบ่งชี้ว่าช่องว่างความไว้วางใจจะหว่างชาวมลายูกับรัฐไทยจะลดน้อยลง เช่นเดียวกับการริเริ่มสันติภาพอื่น ๆ โครงการนี้ยังเป็นแค่ความหวังเลื่อนลอยเท่านั้น

“คณะรัฐมนตรีส่วนหน้า” เพื่อแก้ปัญหาชายแดนใต้

ในเดือนตุลาคม 2559 รัฐบาลเห็นชอบกับการแต่งตั้ง “คณะรัฐมนตรีส่วนหน้า” ที่มีสมาชิก 13 คน โดยมอบหมายให้ทำหน้าที่ประเมินนโยบายและยุทธศาสตร์สำหรับชายแดนภาคใต้ นายกรัฐมนตรีประยุทธ์ จันทร์โอชา กล่าวว่าคณะทำงานที่แต่งตั้งใหม่นี้จะไม่ทำงานซ้ำซ้อนกับสองหน่วยงานสำคัญที่มีอยู่แล้ว กล่าวคือ กองอำนวยการรักษาความมั่นคงภายในราชอาณาจักร (กอ.รมน.) และศูนย์อำนวยการบริหารจังหวัดชายแดนภาคใต้ (ศอ.บต.) ประธานกรรม. ส่วนหน้าคือพล.อ.อุดมเดช สีตบุตร รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงกลาโหม ส่วนสมาชิกอีก 12 คนในคณะเป็นนายพลเกษียณทั้งสิ้น ยกเว้นแค่คนเดียวที่ไม่ใช่ นายทหารทุกคนเคยรับราชการในชายแดนภาคใต้มาก่อนในฐานะผู้บัญชาการหรือรองผู้บัญชาการกองทัพอากาศที่ 4 นอกจากการประเมินสถานการณ์แล้ว กรรม. ส่วนหน้ายังมีหน้าที่กำกับดูแลการให้เงินอุดหนุนโครงการพิเศษสำหรับพื้นที่ที่มีความไม่สงบ โครงการพิเศษเหล่านี้ไม่ใช่โครงการของกระทรวงตามสายงานที่ได้รับงบประมาณประจำปีโดยตรงจากกระทรวงการคลัง

คงไม่มีใครกล้าพูดว่าการตั้ง กรรม. ส่วนหน้าเป็นเรื่องน่าตื่นเต้น จริงอยู่ ถึงแม้แนวคิดเบื้องต้นหลังการตั้ง กรรม. ส่วนหน้ามีลักษณะทางการเมืองและคาดหมายให้ดำเนินงานในระดับนโยบาย แต่ไม่มีวาระที่มีเนื้อหา

สาระจริง ๆ ออกมาจากคณะรัฐมนตรีชุดเล็กนี้ ในที่สุด มันเป็นแค่การแบ่งงานกันทำระหว่างรัฐบาลทหารกับ ผู้บัญชาการเกษียณอายุ ซึ่งดูเหมือนไม่มีคุณูปการอะไรจะมอบให้มากนักในแง่ของการเปลี่ยนแปลงหรือการ เสนอแนะนโยบาย แต่กล่าวกันตามตรงแล้ว การตัดสินใจเชิงนโยบายสำหรับชายแดนภาคใต้มาจากกรุงเทพฯ เสมอ แน่นนอน ในสายตาของกลุ่มผู้วางนโยบาย ประเด็นเรื่องความมั่นคงมาเป็นอันดับหนึ่ง การพัฒนาไม่เคย เป็นไปเพื่อการพัฒนาเอง ชาวบ้านกล่าวว่า การขาดการพัฒนาไม่เคยเป็นเหตุผลหลักที่ทำให้ชาวมลายูมุสลิม จับอาวุธขึ้นสู้มาตั้งแต่แรก แน่นนอน การพัฒนาที่ผลักดันอย่างมีประสิทธิภาพและจริงใจสามารถเป็นส่วนหนึ่ง ของการคลี่คลายปัญหา แต่มันไม่มีทางได้ผลตราบที่ยังไม่มีการแก้ไขปัญหานั้นไปพร้อมกัน การเปลี่ยน สถานภาพทางสังคม ความยุติธรรมและความเท่าเทียมคือหัวใจสำคัญเท่ากันหมด

การถ่ายโอนหน้าที่ด้านความมั่นคงให้เจ้าหน้าที่ท้องถิ่น

ตอนกลางดึกในเดือนกันยายน 2558 ผู้ก่อความไม่สงบประมาณ 30 คนบุกเข้าโจมตีฐานปฏิบัติการ ของอาสาสมัครชุดคุ้มครองตำบล (ชคต.) ในอำเภอยะหา จังหวัดยะลา ทำให้ชาวบ้านที่มารับจ้างเป็นอาสา สมัครบาดเจ็บ 18 ราย หลังจากถูกโจมตีด้วยอาวุธปืนและระเบิดมีอนานเกือบ 30 นาที ภูกระสุนกับความเสียหายจากระเบิดมือ M79 ซึ่งให้เห็นว่ามันเป็นการโจมตีฝ่ายเดียว เจ้าหน้าที่กล่าวว่าฝ่ายนี้กรบชิงอาวุธปืนที่ รัฐบาลแจกให้อาสาสมัครไปได้เจ็ดกระบอก ชาวบ้านในท้องที่แสดงความประหลาดใจที่ผู้ก่อความไม่สงบ เปิดฉากโจมตี ชคต. ชาวบ้านคิดด้วยตรรกะเรียบง่าย นั่นคือ ชคต.เป็นส่วนหนึ่งของชุมชนท้องถิ่น เรื่องนี้ น่า จะมีความหมายในสายตาของผู้ก่อความไม่สงบชาวมลายูมุสลิมบ้าง ตรรกะนี้มีหลักฐานสนับสนุนจากจำนวน การปะทะอย่างรุนแรงระหว่างผู้ก่อความไม่สงบกับ อส. (ชคต., ชรบ.) ที่มีตัวเลขต่ำมากมาตั้งแต่เดือนมกราคม 2547 แต่การโจมตีที่อำเภอยะหาไม่ได้มุ่งเอาชีวิต เป้าหมายคือการส่งคำเตือนเชิงกร้าวต่อกลไกความมั่นคง ว่า igrbไม่ล้มเลิกที่จะฆ่า อส. หรือเจ้าหน้าที่ที่ได้รับเลือกตั้งในท้องถิ่น หากพวกเขากล้าติดอาวุธต่อสู้กับ ขบวนการ มีการส่งสารคล้าย ๆ กันให้หน่วยงานความมั่นคงของรัฐบาลในเดือนพฤศจิกายน 2558 ที่บ้าน โคกขี้เหล็ก จังหวัดปัตตานี เมื่อระเบิดประกอบเองอำนาจทำลายล้างสูงที่ซ่อนในป้อมจุดตรวจถูกจุดระเบิด สังหารอาสาสมัครสี่รายและบาดเจ็บอีกห้าราย ป้อมจุดตรวจที่มียางรถยนต์ใช้แล้วกองล้อมรอบสร้างขึ้นเพื่อ ปกป้องด่านแห่งนี้จากผู้บุกรุก มันเป็นสถานที่ที่อาสาสมัครชุดรักษาหมู่บ้าน (ชรบ.) จะมารวมตัวกันในตอน ค่ำก่อนออกไปเดินลาดตระเวนเพื่อรักษาความปลอดภัยในบริเวณหมู่บ้าน สำหรับผู้สังเกตการณ์ภายนอก รายละเอียดของเหตุการณ์ครั้งนี้ดูเหมือนเป็นเรื่องปรกติธรรมดา กล่าวคือ ผู้ก่อความไม่สงบชาวมลายูมุสลิม สังหารกองกำลังติดอาวุธชาวพุทธด้วยระเบิดที่ซ่อนไว้ในเพิงชั่วคราวที่ใช้เป็นป้อมยาม แต่สำหรับเจ้าหน้าที่ รัฐบาลและผู้สังเกตการณ์ที่คร่ำหวอดในความขัดแย้งชายแดนภาคใต้ เหตุการณ์วันที่ 12 พฤศจิกายน 2558 ไม่ใช่ การโจมตีตามปรกติธรรมดาแน่ๆ มันเป็นการโจมตีที่มุ่งเป้ากลุ่มอาสาสมัครชุดรักษาหมู่บ้าน ซึ่งปรกติผู้ก่อ ความไม่สงบจะไม่ยุ่งด้วยเพราะถือว่าพวกเขาเป็นภัยคุกคามน้อยหรือไม่เป็นภัยใด ๆ เลยต่อผู้ก่อความไม่สงบ⁴⁴

⁴⁴ Pathan, Don, "Insurgents focus ire on local defence volunteers," The Nation, August 4, 2015; Don Patha, "Transfer of defence responsibilities is pushing local residents further into the line of fire," November 26, 2015.

การถ่ายโอนความรับผิดชอบด้านความมั่นคงไปให้เจ้าหน้าที่ระดับท้องถิ่นคือสิ่งที่กองทัพไทยกำลังทำอย่างต่อนื่อง ในขณะที่ชาวบ้านถูกเกณฑ์มาเข้าร่วมหน่วยทหารพรานที่อยู่ภายใต้การบังคับบัญชาโดยตรงของกองทัพ ในอีกแนวทางหนึ่งที่แยกต่างหากออกไป กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ตลอดจนผู้ช่วยและสมาชิกอาสาสมัครดินแดน ซึ่งทั้งหมดนี้อยู่ภายใต้สายการบังคับบัญชาของกระทรวงมหาดไทย ก็กำลังได้รับมอบหมายให้ปฏิบัติหน้าที่ด้านความมั่นคงที่หมิ่นเหม่ต่ออันตรายยิ่งขึ้น หน้าที่หลายประการที่ถูกมอบหมายให้ทำมีอาทิ การลาดตระเวนพื้นที่ที่มีความเสี่ยงเคียงข้างทหารประจำการและทหารพราน ดังนั้นจึงเท่ากับผลักพวกเขาออกไปอยู่ในแนวกระสุนของนักรบแบ่งแยกดินแดน ถึงแม้บทบาทของพวกเขาในโครงการความมั่นคงโดยรวมเด่นชัดกว่าแต่ก่อนมาก แต่จนถึงเดี๋ยวนี้ เจ้าหน้าที่ท้องถิ่นสังกัดกระทรวงมหาดไทยส่วนใหญ่ไม่ค่อยถูกผู้ก่อความไม่สงบบรรณตรวจที่พวกเขาไม่เข้าไปข้องเกี่ยวกับกิจกรรมรวบรวมข่าวกรองเพื่อส่งต่อให้กองกำลังของรัฐบาล

ผู้เชี่ยวชาญด้านความมั่นคงชายแดนได้ระดับแนวหน้าคนหนึ่งตั้งข้อสงสัยว่า อาสาสมัครในภูมิภาคและในท้องถิ่นเหล่านี้พร้อมแล้วหรือที่จะแบกรับความโหดร้ายของการปราบปรามความไม่สงบ **“คำยืนยันของรัฐบาลว่าตอนนี้พวกเขาทำได้เพราะความรุนแรงลดลงเป็นการใช้ถ้อยคำบิดเบือน ถ้าเราพิจารณาดูอัตราความรุนแรงต่อเดือน ผู้ก่อความไม่สงบสามารถทำให้มันเพิ่มสูงขึ้นได้ตามใจชอบ”** ดร. ซาคารี อาบูซากล่าว เขาเป็นศาสตราจารย์ประจำมหาวิทยาลัย National War College ในวอชิงตันดีซี และติดตามสถานการณ์ของชายแดนภาคใต้มานาน **“มีความวิตกกังวลอย่างมากเกี่ยวกับกรณีที่ทหารพรานมักจะเมิดสิทธิมนุษยชน ทหารพรานมีวินัยน้อยกว่าและได้รับการฝึกอบรมน้อยมาก พวกเขาคิดแต่การหวังผลระยะสั้นมากกว่าผลที่ตามมาในระยะยาวจากปฏิบัติการของตัวเอง”** ดร.อาบูซาเสริม⁴⁵

⁴⁵ Pathan, Don, " Thai military and insurgents change tack in southern provinces," Nikkei Asian Review, August 15, 2016.

The background of the entire page is a photograph of a sunset or sunrise. The sky is filled with horizontal, wispy clouds in shades of deep red, orange, and purple. In the foreground, there is a dark, silhouetted landscape. On the left, a large, rounded hill or mound is visible. In the distance, on the right side, a mosque is silhouetted against the bright horizon. The mosque has a central dome and several tall, thin minarets. Some of the minarets are illuminated from within, appearing as bright vertical lines. The overall mood is serene and contemplative.

SPECIAL REPORT
2017

PATANI
FORUM

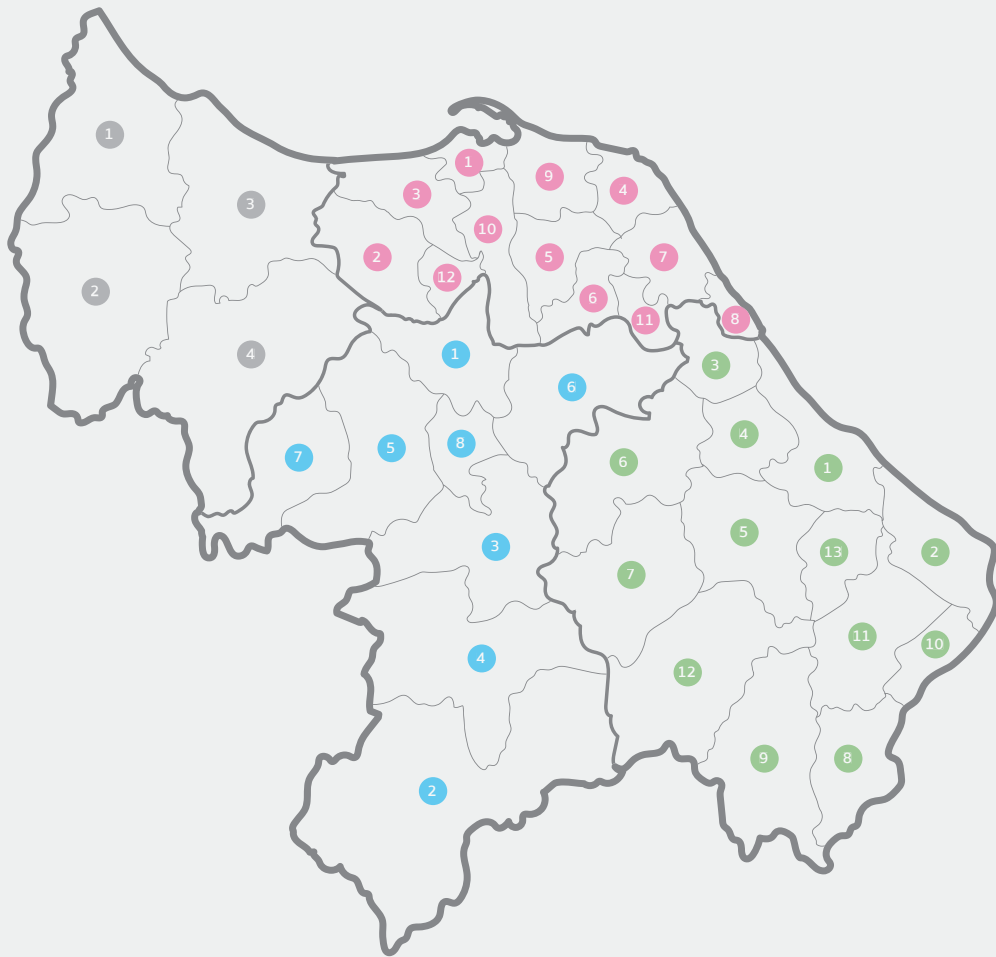
Elusive Peace : Insurgency in Thailand's Far South

สันติภาพยากบรรลุถึง : ความไม่สงบในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ของประเทศไทย

By Don Pathan and Ekkarin Tuansiri

Content

Executive Summary	60
Acknowledgement	65
Introduction	56
SECTION I: EXPANDING THE THEATRE OF VIOLENCE	69
Between fighting and talking	70
Murder in Bacho	71
The use of death squads and the consequences	73
SECTION II: BACK TO THE TABLE	77
The coup	78
Thawee removed from the far South	80
Violence and bomb attacks greet NCPO	82
Peace practitioners making a move	83
Intense and calculating: Attacks in the far South	84
MARA Patani and the question of legitimacy	85
Stern warning to local security details and government militias	87
Squeezing Ponoh Jihad Withaya	89
Discrediting safety zone	90
Attacks on the seven provinces in the upper South	91
Rounding up Patani Malay youth in Bangkok	92
The passing of Sapae-ing Basor	93
The spike in April and the Big C car-bomb in May 2017	95
BRN demands fall on deaf ears	98
Car-jacking the peace talk	99
SECTION III: POLICY REVIEW	103
Bring People Home Project	104
A public relation stunt?	104
Significance of the black list	106
Forward Cabinet for the far South	106
Outsourcing security duties to local officials	107

จังหวัดปัตตานี

1. อำเภอเมืองปัตตานี
2. อำเภอโคกโพธิ์
3. อำเภอหนองจิก
4. อำเภอปะนาเระ
5. อำเภอมายอ
6. อำเภอทุ่งยางแดง
7. อำเภอสายบุรี
8. อำเภอไม้แก่น
9. อำเภอยะหริ่ง
10. อำเภอยะรัง
11. อำเภอกะพ้อ
12. อำเภอแม่ลาน

จังหวัดยะลา

1. อำเภอเมืองยะลา
2. อำเภอเบตง
3. อำเภอนันนิงสตา
4. อำเภอธารโต
5. อำเภอยะหา
6. อำเภอรามัน
7. อำเภอกาบัง
8. อำเภอกงปี่นัง

จังหวัดนราธิวาส

1. อำเภอเมืองนราธิวาส
2. อำเภอตากใบ
3. อำเภอบาเจาะ
4. อำเภอช้างอ
5. อำเภอระแงะ
6. อำเภอริโอเสาะ
7. อำเภอศรีสาคร
8. อำเภอแว้ง
9. อำเภอสุคิริน
10. อำเภอสุโหงโโก-ลก
11. อำเภอสุโหงปาดี
12. อำเภอจะแนะ
13. อำเภอเจาะไอร้อง

จังหวัดสงขลา

1. อำเภอจะนะ
2. อำเภอนาทวี
3. อำเภอเทพา
4. อำเภอสะบ้าย้อย

Executive Summary:

The ruling National Council for Peace and Order (NCPO) inherited a mess of a challenge as they decided to continue with the peace initiative with the Patani Malay separatists that was initiated by the government of Yingluck Shinawatra, the administration that they had ousted from power in May 2014. The Yingluck administration had kept the military in the dark during the planning and inception process of the peace initiative, launched in Kuala Lumpur on February 28, 2013.

When it was time to sit down with the separatists, Yingluck appointed her trusted bureaucrats to the negotiating table, thus, further alienating the military.

The same treatment was given to the Barisan Revolusi Nasional (BRN), the one long-standing separatist movement that controls virtually all militants on the ground. They were also kept in the dark and caught off-guard when the process was formally launched. Hasan Taib was designated as the “liaison” by Thailand and Malaysia. Hasan was assigned to convince all other long-standing separatist groups, especially members of the secretive BRN ruling council, the Dewan Pimpinan Parti (DPP), to come to the negotiating table. By the end of 2013, when it was clear that the BRN would not give in for the demands to join the talks, Hasan decided to throw in the towel and went incommunicado. This coincided with “**Shutdown Bangkok**” -- massive street protests by anti-Shinawatra forces, which forced the Yingluck government to go on retreat. The protest also set the stage for a coup in May 2014. As a result, conflict resolution efforts for Thailand’s far South had to be shelved until the ruling junta had decided how to handle an initiative that they did not start in the first place and a conflict that they could not ignore.

After nearly seven months of deliberation, Prime Minister Prayut Chan-o-cha went to Kuala Lumpur to meet his Malaysian counterpart Najib Razak and formally requested Kuala Lumpur to continue their role as the facilitator of the talks. The NCPO demanded that the new phase of talks had to be inclusive, suggesting that all the long-standing separatist groups needed to come together under one common platform. Moreover, the junta also wanted to establish that they were talking to the right people, and therefore the participants at the talks had to demonstrate their ability to command-and-control the militant separatists on the ground. NCPO’s immediate goal was to reduce violence in the conflict-ridden South. Unfortunately, the generals were not interested in making concessions or addressing the historical grievances of

Patani Malays. Their primary aim was to get the “real guys” to the table and then take it from there. Thai officials working on the conflict in the far South said the junta was concerned with its own legacy and did not want to be remembered as the people who “gave away Patani”, thus, the unwillingness to make any meaningful move during their time in office. What this translates to in real terms is that the NCPO will do their utmost to deny the Patani Malay separatist movements any legitimacy. This includes not formally recognising MARA Patani, the umbrella organisation made up of a number of long standing separatist movements, except the BRN, that has been negotiating with the Bangkok government. Instead, MARA Patani is referred to as “Party B” in Thai official documents. In the perspective of the Thai generals, the mere fact that the Thai government is even willing to meet MARA Patani is all the acknowledgement they will get.

Similar to the Yingluck peace initiative, the military government of General Prayut Chan-ocha faced the same problem. The lack of an honest broker or mediator in the process and the disconnect between the rebel groups at the table and the armed militants on the ground, posed serious problems for the talks. However, Bangkok does not feel that the process needs an honest broker. Although Malaysia was asked to facilitate the talks, policy planners in Bangkok view their southern neighbour as a stakeholder with strategic interest in the conflict due to the geographical proximity and the fact that most of the MARA Patani leaders reside in the country. These factors would ease the communication and inquiries between Malaysia and Thailand. In other words, Thailand’s southernmost provinces is Malaysia’s backyard, thus the conflict is unavoidable a security concern for the Malaysian government because of the possible spread of violence to their side of the border and the risk of their citizens getting involved in helping fellow Malay Muslims on the Thai side of the border. However, engaging three stakeholders at the peace table with no neutral mediator has proven to be a disastrous endeavor.

MARA Patani, was introduced to the public at a press conference in Kuala Lumpur, in August 2015. It was presented as a platform for the separatists to advance their case but the focus of attention was instead on two young Islamic religious teachers who announced themselves under the BRN banner. But BRN leadership and their militants on the ground made it clear on several occasions that their organisation was not part of the dialogue process.

Over the past three years, NCPO, like all the previous governments, continued with the two-pronged strategy - military and development - thinking that this was enough to win the hearts and minds of the local villagers who the authorities perceived to be the main supporters of the BRN militants, as well as the people who legitimized the struggle of the militants'. Projects such as "Bring People Back Home", a half-baked public relations exercise billed as an amnesty programme, was carried out but with no visible results in terms of changing the course of violence. Deep mistrust between local Malay Muslims and the Thai state continues unabated. Gradually, the junta began to pull out regular army troops from the region and replace them with locally hired, poorly trained Paramilitary Rangers, who form part of the military's security grid in the restive region. Under the so-called Thung Yang Daeng model, the Army explored the idea of outsourcing security operations to locally hired officials, such as kamnan, village chiefs and members of the Defence Volunteers Corps -- all of whom technically fall under the Ministry of Interior's line of command. Local Army commanders accused these village-based local officials of turning a blind eye to insurgents' activities. But forcing them to put their lives on the line by going on foot patrols with regular soldiers has not produced the kind of outcome the army has been hoping for. Publicly, the military paid lip service to the idea that counter-insurgency works are political in nature, not military. But in terms of implementation, the Thai military's work in this realm has been extremely superficial. As a result mistrust between the local Malay Muslims and the state agencies, particularly the security forces, remained as high as ever. The problem is that the efforts to enhance the legitimacy of the state has been monopolized by the military. Unfortunately, the armed forces do not see this as a problem as they often equate good intention as policy. Furthermore, efforts to create an impression that there is a civilian oversight in the conduct of the military in the far South often failed, as seen with the establishment of the forward Cabinet, which is led by Deputy Defence Minister Gen. Udomdej Saithibutr. All except one of this 13-strong body was stacked with retired generals, all of whom had served in the far South.

In April 2017, BRN reissued their demands for talks with Bangkok. Direct talks with Thai government must be mediated by members of the international community to ensure that the process is in line with international best practices. Similar demands were made in 2013, shortly

after the Yingluck initiative was launched. But the intention then was to derail the process, according to sources in the movement. This time around, the aim was to engage in direct talks with the Bangkok government. But the talks will only come about if and when the BRN and its political wing is ready and prepared. This mean capacity building for their negotiators, hopefully by members of the international community. But without Bangkok's blessing, any assistance and training provided to the BRN could be seen as interference in Thailand's domestic affairs.

Thai soldiers on the ground welcomed the BRN's announcement as they had pretty much lost hope in the current dialogue with MARA Patani. They acknowledged that it would be good to establish a channel of communication with people who can actually control the combatants. Bangkok did not rule out direct talks but suggested that such a request should go through Malaysia, the designated facilitator. Out of concern that the BRN was being too assertive, Bangkok, Kuala Lumpur and certain groups in the MARA Patani reiterated the principle of “**inclusivity**”, something that was stressed by the junta when they decided to resume with the talks. Thai officials from other relevant ministries involved in the conflict resolution, however, indicated that they had no problem renouncing MARA Patani if it means getting BRN, the people in control of the insurgents on the ground, to the table. Privately, policy makers in Bangkok said they were concerned that a second track (with BRN) would undermine the existing one (with MARA Patani), in which both countries have already invested a great deal of resources. Various sections in the Thai government tasked with resolving the long standing conflict said they have no qualm about abandoning MARA Patani if that would get the real BRN to the table. But giving into BRN's demands means internationalizing the peace process. The NCPO, on the hand, is in no mood to engage the world's community on matters deemed domestic.

Acknowledgement

This report was written by Don Pathan, the Director of Patani Forum's Foreign Relations and Ekkarin Tuansiri, Director of the Patani Forum and a lecturer at the Prince of Songkhla University Pattani Campus. The Australian Department of Foreign Affairs and Trade (DFAT) funded the publication of this report, as well as a series of Counter Violent Extremism (CVE) workshops on several locations in Thailand throughout 2017, which generated ideas and wisdom on ways to further push peace initiatives in Thailand's far South. It is hoped that the conversations from the CVE workshop and on the nature of the conflict in the Muslim-majority South will continue. This report would not have been possible without the support from Patani Forum staff members (Abdulloh Mad-adam, Nurimah Beraheng and Arichah Kaikaew) and local/national researchers, academics, gender and civil rights activists, civil society organisations leaders, Thai, Malaysian government officials and members of the international community, artists, writers, national and international non-government organisations, and members of various Patani Malay separatist organisations on the ground and living abroad. Special thanks goes to Rose McGovern, a US-based development and conflict resolution professional for her thoughts and suggestions to our reports and our organisation over the years and Firdaus Abdulsomad, a Sweden-based researcher whose suggestions and editing made this report possible.

Introduction:

Elusive Peace in Patani: Insurgency in Thailand's Far South is Patani Forum's third Special Report, a series of publications that examines various peace initiatives between the government of Thailand and the Patani Malay separatist movements. The first in this series, *Negotiating a Peaceful Coexistence Between the Malays of Patani and the Thai State*, Patani Forum examined the numerous peace initiatives from 2005 to 2012 and explained why these initiatives, most of which were secretive in nature, failed to generate traction to pave the way for a formal negotiation. But just months after the first Special Report was published, the Thai government announced publicly in Kuala Lumpur, Malaysia, on February 28, 2013, that it was entering into peace talks with Patani Malay separatist movements. The significance of this was that this marked the first time in history that a Bangkok government went public with its intention. Needless to say, it caught everyone by surprise given the fact that “talks” between Thai representatives, mainly military personnel, and Patani Malay separatist groups, were secretly carried out in various Southeast Asian cities and various capitals in the Middle East in the 1980s and 1990s. While the domestic and international community welcomed the stated commitment to resolve this longstanding conflict between the Malays of Patani and the Thai state through political dialogue, Patani Forum concluded that the initiative was not properly prepared. The initiative neglected the interest of the people in this historically contested region and focused only on the political needs and desires of Bangkok and Kuala Lumpur. Furthermore, the initiative went ahead although, the BRN, the group that controls virtually all of the militants on the ground, was absent in the consultation prior to the launch. Nevertheless, the significance of Bangkok acknowledging the political nature of the conflict cannot be ignored. By going public with its intention, Bangkok inadvertently opened up greater political space for civil society organisations (CSO) in the far South to discuss the conflict in unprecedented ways. What was once a taboo subject, the topic of rights to self-determination (RSD) is now openly discussed although in a careful and deliberate manner. Prior to the February 28, 2013 launch of the peace dialogue, which was initiated by the government of Yingluck Shinawatra, such topic was considered taboo.

In the previous Special Report, *Negotiating the Future of Patani*, the second in the series published, Patani Forum examined the significance and the impact of the Yingluck's peace initiative. Beside discussing how the so-called peace dialogue was different from all other previous iterations of talks, Patani Forum also explained why the initiative failed. Barisan Revolusi Nasional (BRN) members were quoted extensively throughout the second report,

while other separatist members were interviewed to get their side of the story. Today, BRN reiterated their demands for a formal negotiation with the Thais. Such demand is still being echoed by the movement's members on the ground today.

In late 2013, Thailand went into another political storm as “Shutdown Bangkok” street protests forced the Yingluck government to shelve the Patani peace dialogue and redirect their energy and resources for the sake of survival. The street protest would pave the way for the May 2014 coup. In the *Elusive Peace in Patani: Insurgency in Thailand's Far South*, Patani Forum picked up from where the second report had left off. This report covered the period and development that led to the 2014 coup and the inevitable decision by the junta to continue with Yingluck's peace talk, an initiative that they were not involved in, neither in the inception nor in planning stage. Indeed, there was a great deal of uncertainty in the air in the aftermath of the May 2014 coup as to what the junta would do regarding the peace dialogue with Malaysia acting as facilitator. After all, unlike the 2006 coup, the conflict in the far South was not cited as one of the excuses. The Thai Army had other priorities, which was to ensure that Thaksin Shinawatra and his network of supporters would not dominate the political scene ever again. Thaksin, one of the richest man in the country and a very controversial figure, had spent much of his time in the premiership to carve out greater political space for him and his associates but other establishments, such as the military and the elites in the Thai society, saw his advances as coming at the expense of their place in the country's political spectrum.

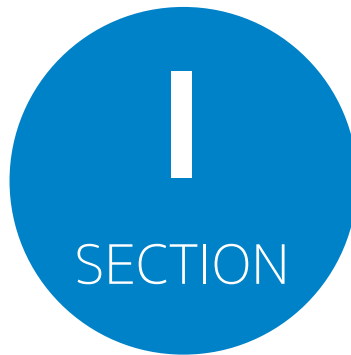
Seven months after the 2014 coup, the junta chief and head of the National Council for Peace and Order (NCPO), Prime Minister General Prayuth Chan-ocha, visited Kuala Lumpur and announced that the peace dialogue would continue. But this time around, Bangkok had conditions. Firstly, the Thai governments wanted the talk to be inclusive and secondly, Bangkok needed to be convinced that the participants at the table had command-and-control over the insurgents on the ground. This report focuses on this phase of Thailand's peace initiative that continues to struggle to stay afloat amid a growing acknowledgement from the stakeholders that the initiative has become little more than talk shop. This report also highlights the initiative's failure and the junta's unwillingness to make any meaningful concession to the Patani Malay separatist movements and the BRN refuses to support the initiative until Bangkok agrees to their set of demands.¹

¹ See <http://donpathan.blogspot.com/> for more information on the conflict in Thailand's far South.

SPECIAL REPORT

December 2017

EXPANDING THE THEATRE OF VIOLENCE

Elusive Peace: Insurgency in Thailand's Far South
By Don Pathan and Ekkarin Tuansiri

SECTION I :

EXPANDING THE THEATRE OF VIOLENCE

Between fighting and talking

In December 2013, when it became clear that the Yingluck peace initiative launched earlier that year was effectively derailed with the five demands² from the BRN, the movement's operatives on the ground decided it was time to remind Bangkok of what the group was capable of doing. Separatist militants carried out a series of bomb attacks in Sadao district of Songkhla province to send a stern message to Bangkok of the kind of damages that their network were capable of doing. Sadao became the fifth Malay-speaking district of the Songkhla to come under the insurgents' theatre of violence. Insurgents carried out two motorbike bomb attacks against two police installations in the district. Simultaneously, insurgents set off a car bomb in front of a hotel parking in the border town Dan Nok. The blast ripped through the front end of the hotel and store fronts on both sides of the street packed with karaoke bars and prostitutes. The same day also saw a stolen pickup truck packed with explosives, parked in the vicinity of the police station in Phuket, one of Thailand's most popular tourist destination among local and foreign visitors. The vehicle for the Phuket operation was stolen from Pattani's Sai Buri District in May 2013 and was used to transport two gas canisters filled with powerful explosive materials with a blast radius of about 500 metres. BRN operatives -- and Thai officials who had inspected the explosive concurred -- said the red switch the bombs were left "off" on purposes. BRN said the idea was to warn Bangkok that insurgency-related violence may not necessarily be confined to the Malay-speaking South.³

The expansion of the theatre of violence at this particular juncture was meant to be as a slap in the face for the Thai security apparatus. BRN succeeded in derailing Yingluck's peace

² The five demands include the release of all detainees, acknowledging that the peace process is a national agenda, permitting members of the international community to participate in the talks, permitting Malaysia to mediate the talk, and acknowledging that Patani is the historical homeland of the Malays and that the rights to the land belongs to the local people (under the principle of *pertuanan*), and acknowledging that BRN is "liberation" movement representing the entire population of the Patani region.

³ Pathan, Don, "Hostage to National Politics: Thailand's Southern Peace Initiatives," Asia Peacebuilding Initiatives, Research Institute for Asia Peacebuilding, Hosei University, January 2014. Security briefing from Thai security officials in Bangkok who examined the case in December 2013. See also: Pathan, Don, "Expanding the theatre of violence in the deep South," Special to The Nation, Dan Nok, Songkhla, January 16, 2014.

dialogue, an initiative that they or the Thai Army never endorsed or were consulted on from the start. No Thai official played up the Phuket incident even though they could not deny the political underpinning of the operation. In short, they were jolted by the possibility that the BRN would cross such a threshold but relieved for not having to deal with what could have been a disastrous public relation exercise if the bomb in Phuket was detonated. But this wishful thinking did not last long because a year later in Koh Samui, another popular tourist island in the Gulf of Thailand, BRN operatives, detonated a bomb at a popular shopping mall on April 10, 2015. But while the explosive, hidden in a stolen vehicle, was situation in a parking lot away from people and without shrapnel, the attack itself jolted the Thai security apparatus. Caught off guard, Thai government had no choice but to deny any linkages between the Samui car bomb and the insurgency in the far South. Within hours after the attacks, three different spokesmen - from the Government House, Ministry of Defense and the Thai Army, maintained that the attack had nothing to do with the insurgency in the far South.

Thai security officials admitted at the operation level said they were frustrated about the announcement because it basically meant that their hands were tied. Observers felt that the policy makers in Bangkok wanted to protect the country's tourism industry at the expense of a proper investigation and compromised national security. But the statement would come back and haunt them again in July 2016 in Pattani's Nong Chik district at the Koh Morkaeng military-police checkpoint when a pickup truck, packed with explosives went off and flattened the outpost on a major highway that connects the Malay-speaking South to the rest of the country. One officer died and three were injured. The vehicle used in this operation surfaced a year earlier in the Koh Samui car bomb attack. In short, the two incidents were linked beyond any reasonable doubt.⁴

Murder in Bacho

The attack in February 2014 on a Malay Muslim family by at least two gunmen in Narathiwat's Bacho district ended in the deaths of three boys, aged 6, 9 and 11 years old. The gunmen appeared to have been targeting the father who succeeded in getting away after taking a bullet on his right leg. The mother, who was four-months pregnant, suffered bullet wounds to her hand. The boys were shot at close range. The distribution of shots, as the bullet holes on the concrete walls where each of the boys were pinned down, was extremely tight, thus, suggesting the gunman was firing at a very close range in execution style. There were reports of a third gunman, a military man but not a member of the Paramilitary Ranger. But the mystery

⁴ Briefing from Thai security officials in Bangkok in July 2016.

man never surfaced. The military insisted that they had nothing to do with the attack against the Bacho family. According to official explanation the attack stemmed from local disputes. Days later, government produced two gunmen, both members of Paramilitary Ranger unit, at a press conference during which they initially confessed to the killings. The surrendered appeared to have been a move to put to stop a series of revenge killings in which separatist militants would shoot a Buddhist woman at point blank and set her body on fire. A handwritten note at one of the crime scene written to the army chief read: "To the Commander of the Thai Army. This is not the last victim. [This killing is] for the three brothers." Three victims were killed in such manner and the fourth incident involved an attack on a Buddhist monk and group of laymen, at least one of whom was an undercover security officer who fired back, forcing the attacker to flee. The military insisted that the Rangers, both Muslims, acted on their own and that the killings was a retaliation against a suspected insurgent cell member, namely the father of the three boys. In a typical scenario in the far South, neither Muslim residents nor the separatist insurgents bought the official explanation, refusing to believe that the two rangers had acted without permission from above. There were reports of a third assailant - a Buddhist member of the armed forces - but his identity was not revealed. According to government sources, the third attacker's identity had to be kept out of the public gaze because it would have raised unwanted questions and undermined the official line - that the killing of the boys was part of a blood feud between local Muslims and something the authorities had nothing to do with.

Not long after the murder in Bacho, another series of tit-for-tat killings between Muslim residents and a group of local Defense Volunteers were taking place in Yala's Bannang Sata. The killing spree escalated and the "collateral damage" spread as family members - parents, children and toddlers - from both sides of the warring clans became victims. There was the shooting death of an elderly couple on February 23 in Yala's Bannang Sata district carried out by gunmen who were part of about 15-strong assailants, some of whom, according to locals, were said to be members of local Defense Volunteer Corps, who had set fire to the couple's home, a pickup truck, a car and a motorcycle. Again, authorities trotted out the same line: That the incident was personal in nature and that the superiors of the Defence Volunteer Corps officer linked to the attack did not give the order. Sources on the insurgents' side said there was some truth to the family-feud claim by the government, but they dismissed outright the notion that the attackers' superiors were clueless about events on February 23 in Bannang Sata, especially when the tit-for-tat killings had been going on for months.⁵ To show their displeasure, insurgents hit back with a two-day bomb blitz in Yala, including a car bomb that started a fire that burned down

⁵ Pathan, Don, "Ten years on from Krue Se, but no closer to truth," Special to The Nation, Yala, Thailand, April 29, 2014. See also: <http://donpathan.blogspot.com/> for more articles on insurgency in Thailand's far South.

an entire block of wooden shophouses in the heart of the city's busy business district. They also extended the “**warning**” attacks to Hat Yai, an area that is supposed to be off-limits but is targeted as a pressure point whenever the insurgents deem that the Thai side has violated the ground rules.⁶

Prior to the May 2014 incident, the last time insurgents hit Hat Yai was in March 30, 2012, two weeks after fugitive former premier Thaksin Shinawatra met with 16 separatist leaders in his attempt to kick-start a peace process that would be launched a year later in Kuala Lumpur on February 28, 2013. March 30 also saw a triple car bomb in Yala's busy Ruammit Street that resulted in at least 13 deaths and more than 110 injuries. Both the Thai Army and the insurgents billed the attacks as a slap in the face for Thaksin's attempt to artificially start up a peace process.⁷

As expected, the Thai side went into damage control mode with the help of Southern Border Provinces Administration and Development Advisory Council issuing a statement saying the killing of the three boys may be linked to a Paramilitary Ranger wanting to settle a score with the Bacho cell after losing a family member. The ranger had acted alone, believing the boy's father was an insurgent member, the council said. Needless to say, the suggestion that the gunmen had acted without instruction from higher-ups drew criticism from the Muslim Attorney Centre, who accused the council members of reaching a premature decision.⁸

The use of death squads and the consequences

The use of death squads against civilian targets to settle scores is not uncommon in Thailand's far South. Officially, Thailand has no policy of target killing or assassination. But when gunmen jumped off a pickup truck and commenced fire at a village tea shop full of Malay villagers, locals and observers concluded that the killings were part of tit-for-tat between the two warring sides and that they weretargeted because somebody wanted to convey a message. Such tactics are very common in Thailand's political violence, as seen in the recent bomb attack at the army-run Phramongkutklao Hospital in Bangkok on the third anniversary of the coup. The culprit placed the bomb inside the Wongsuwan Room, a waiting hall named after the family of Defense Minister Prawit Wongsuwan, Thailand's security tsar. Like other politically motivated violence incidents, nobody claimed responsibility at first. Admission came from a state enterprise employee who claimed to be disgusted with Thai Army involving themselves in national politics. But many are convinced that there are more to the story than what is being officially aired.

⁶ Pathan, Don, “Map of violence could open a path to peace in deep South,” Special to The Nation, May 24, 2014.

⁷ Ibid.

⁸ Pathan, Don, “Revenge killings torpedo chances for peace in South,” Special to The Nation, February 19, 2014.

For the authorities in the far South, the challenge has always been how to handle the aftermath of such incidents when it became too clear that one of their own people were at fault. Regardless of the extent of the crime or questionable methods, the government has never had to face any pressure or serious scrutiny given the nationalistic tendency of the Thai people and their indifference to the plight of the Malays of Patani, the people who they see as challenging the country's nationhood. As for the BRN, the group that control virtually all of the combatants on the ground, without identifiable spokesperson to confirm or deny an incident or to present their side of the story, Bangkok will continue to dominate the narrative or have the last say on all matters relating to violent incidents. Whether anybody actually believes the Thai government is another issue. But for members of the secretive BRN organisation, the use of violence, at this stage of the insurgency, is their way of communicating with the Thais. BRN has in the past decade issued no more than three public statements. But in private interviews BRN operatives said the act of violence itself is a form of communicative action. They insisted that, according to their own intelligence, these messages have registered with the Thai security agencies. Whether the Thai side choose to publicly acknowledge it or not is entirely another matter.

Indeed, no Muslims in this historically contested region believe the Malay separatists could ever shoot at a mosque or a village tea shop full of people of their own kind, as seen in the region over this past decade. But it is not in the nature of Thai officials to blame their own people either, especially if they are from the same rank-and-file. There it is widely acknowledged that target killings of suspected insurgents, as well as other gross human rights violations, are major obstacles to southern Thailand peace initiatives.

One case that continue to haunt the Thai side is the killing of Imam Yapa Kaseng who was tortured to death in front of his son in detention, March 2008. Nearly a decade later, the legal process is still far from over. It took the National Anti-Corruption Commission (NACC) seven years to recommend the army and criminal prosecutors to take legal action against Sub Lt Sirikhet Wanitbamrung over the alleged killing of a Narathiwat imam. In other atrocities committed against local Malays, such as the Ai Bayae massacre in June 2009, for example, in which gunmen mowed down a mosque full of Muslims, killing 10 and injuring another 12, then-prime minister Abhisit Vejjajiva was clever enough not to draw premature conclusions, like blaming the separatist militants. As with other cases, a committee was set up to look into the massacre and over time people forgot about it.⁹ Cases like Imam Yapa Kaseng or the Ai Bayae massacre, not to mention the death of unarmed demonstrators in Tak Bai in late 2004,

⁹ Pathan, Don, "Revenge killings torpedo chances for peace in South," Special to The Nation February 19, 2014.

add to the narratives that strengthen the Malay Muslim separatist objectives as it reinforces the long standing notion that they cannot exist under the Thai rule. Every violation of this unwritten ground rule not only strengthens this narrative but damages the government's effort to win hearts and minds of the locals who they see as key in the fight against the separatist militants.

It's very difficult to say to what extent the systematic use of targeted killings and death squads has been employed since no government agency would officially admit that this practice is sanctioned by the state. This leaves it up to observers and analysts to decide if the killing was involved in the insurgency or criminal in nature. Several studies have been commissioned around the world have argued in favor and against the use of targeted killings and the verdict is still out over its effectiveness in counterinsurgency operation.

In spite of the absence of official acknowledgement on the use of targeted killings in Thailand's far south, there are incidents and trends that can be detected. For example, the first 12 months after the Yingluck peace initiative was launched in Feb. 28, 2013, at least 10 ex-detainees, all of whom accused of taking up arms against the state, were shot dead in similar fashion, presumably by government or pro-government death squads. The development prompted civil society organisations from the region to raise their case to the Malaysian Consulate in Songkhla with the hope that Kuala Lumpur, in their capacity as the facilitator for the peace talk, would raise their case at the negotiating table.¹⁰

Observers of the conflict were also reminded of the six-week long spike in violence from mid-November 2012 that was set off with the targeted killing of an imam from Yala's Yaha district, Abdullateh Todir, a resident of Tambon (subdistrict) Patae who was also a member of the Islamic Committee of Yala. For six weeks, soft targets topped the insurgents' hit lists. These include the killing of three Buddhist teachers, arson attacks against three public schools, along with police and military targets. Death squad hit back on December 11 in Narathiwat's Rangae district when gunmen jumped out of a pickup truck and commenced fire at a tea shop full of Malay Muslim villagers, killing four, including an 11-month-old baby girl.¹¹ Nevertheless, for Thailand's far south, in spite of its complications, targeted killings has always been an important component in the insurgency.

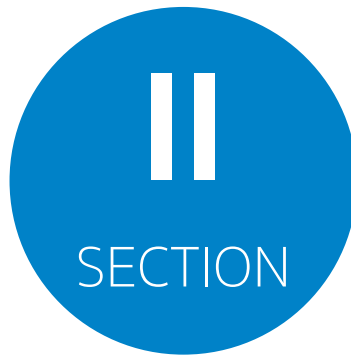
¹⁰ Pathan, Don, "Businesses keep faith in South after latest attacks," The Nation, August 5, 2013.

¹¹ Pathan, Don, "Revenge killings torpedo chances for peace in South," Special to The Nation, February 19, 2014.

SPECIAL REPORT

December 2017

BACK TO THE TABLE

Elusive Peace: Insurgency in Thailand's Far South
By Don Pathan and Ekkarin Tuansiri

SECTION II :

BACK TO THE TABLE

The coup

Unlike the 2006 coup, the Thai junta who named themselves National Council for Peace and Order (NCPO) did not refer to the Yingluck administration's handling of the far South as a justification for ousting a democratically elected government. In a similar fashion to the other recent coups, the generals stated that their intention was to save democracy. The country was spiraling into greater political chaos and the damage was too great to not to intervene through a coup d'état. Although the military was not involved in the inception and planning of the peace process that was conceived by the Yingluck government, NCPO had a decision to make -- to continue with the initiative or to scrap it entirely. When the Yingluck government was working on the peace initiative via Kuala Lumpur facilitation, the military made concerted effort to discredit the initiative. Beside permitting Che Man to return to Thailand after more than half a century in exile, there were disinformation to the international community urging them to stay away from the restive region because the insurgents wanted to kill Westerners. The timing of this disinformation was meant to counter the gains the Yingluck initiative was making in terms of getting more Patani Malay separatist organisations on board of her peace process. According to government sources, the objective behind the decision to continue the talks with the separatists was mainly linked to the junta's concern over how the international community would perceive them in regard to their attitude towards peace in the Malay-speaking South. Under the NCPO arrangement, the SBPAC would come under the guidance of the Fourth Army Area in terms of budgeting and policy direction. In other words, SBPAC would not have direct access to the government's budget.

As noted earlier, the debate about whether to continue with the talks centered around the impact on the image of the junta both internationally and within Thailand. NCPO wants to be seen as doing the right thing and as an entity that supports a peaceful resolution of the conflict.. But the idea of doing the right thing but for the wrong reason is not exactly a good starting point for any peace initiative. Such attitude would come back and haunt them as the junta

will eventually find themselves in a position where they have to make compromises, as any negotiation process requires one to do so. NCPO also faced the question about what to do with Malaysia in their role as the facilitator for the process. After all, Bangkok understands that there is no honest broker under this arrangement when Thailand, the Patani Malay separatist movements and Malaysia are all stakeholders.

Needless to say, any change of government, democratically or not, in Thailand has always had negative impact on peace initiative for the southern conflict. There is a lack of continuation of peace initiatives in the south. Every new initiative means creating a new set of teams and delegations and the participants have to more or less start from scratch. When Yingluck decided to advance the peace initiative in the far South, her first decision was to transfer the then National Security Council (NSC) Deputy Secretary-General Somkiat Boonchoo to an inactive post. Somkiat contributed to the recently released NSC plan that includes recommendations for the government to consider establishing a “safe space” to facilitate a dialogue between the authorities and militant separatists. Interestingly, Somkiat was part of that shift from military to civilian personnel, especially during the government of Prime Minister Surayud Chulanont that came into power after the 2006 coup.¹²

The debate over whether to continue with the peace initiative went on for several months. Much of the discussions centered around the extent and type of the mandate Bangkok was willing to give Kuala Lumpur in their capacity as facilitator. Others wanted to scrap the initiative entirely due to the exclusion of the Army in the inception of the initiative. Seven months later, when it was PM Prayuth’s time to visit Kuala Lumpur to introduce himself as the country’s new prime minister, a decision was made. Thailand would continue the talks with Malaysia’s facilitation. General Aksara Kherdphol, the former secretary-general of the Royal Thai Army, would become the government’s chief negotiator. Bangkok also demanded that future representatives of the separatist side must demonstrate their ability to have command-and-control over the insurgents on the ground. Furthermore, the junta also requested the separatist side to create a common platform. The junta was worried that this new process would become a spitting contest between the two sides as seen in the peace initiative during the Yingluck government. But the junta would face the harsh reality of realizing that what they want and what they get are two different things. The spitting contest between the BRN and the government continued through social media outlets such as Youtube in the new rounds of talks, although less frequent. The BRN who

¹² Pathan, Don, “The fight over the peace process prolongs conflict,” *The Nation*, July 4, 2012. Besides pushing the idea of dialogue with the separatists into the public sphere, Somkiat’s appointment and participation marked a significant shift in Bangkok’s handling of the far South conflict. His appointment helped pave the way for more civilian agencies and non-Army personnel, as well as civil society representatives, to get involved in peace efforts and initiatives. In the past, from the late 1980s to the early 1990s, the job of talking to the separatists was exclusively reserved for Army personnel. That changed in late 2005 when the then NSC chief General Winai Pathiyakul, along with the then NSC’s director Lieutenant-General Vaipot Srinual, took part in the now-defunct Langkawi Process, a peace initiative launched by former Malaysian prime minister Mahathir Mohammed.

not only used the cyberspace to discredit the junta but continued with their violent attacks with great intensity and precision to discredit the peace initiative, one that they never endorsed.

Sources in the BRN movement complained of the serious lack of commitment and continuity from the Thai side, mainly because every time there is a change of government, a new team is established for the deep South. BRN sees the discontinuity of successive peace initiatives as a direct result of the political crisis in Thailand. As political leaders appoint their own people to the job, rather than using people with the right competence, experience and credibility. But the conflict in the Malay-speaking South is a bipartisan issue and the policy and strategy are more or less the same - military means combined with increased development projects and schemes for the region. Nevertheless, BRN sources said a stable Thailand is better for Patani's peace initiative than a polarized country.

Thawee removed from the far South

Nobody was surprised when one of the first things the Thai generals did after launching their coup was to remove the secretary-general of the Southern Border Provinces Administrative Centre (SBPAC), Pol Colonel Thawee Sodsong, from his post. Replacing Thawee was Panu Uthairat, a former SBPAC chief who lobbied for the position immediately after the coup. Thawee was deemed too close to fugitive ex-premier Thaksin Shinawatra, the de facto leader of the Pheu Thai-led government, enough reason for the junta to remove him from the far South. Thaksin had designated Thawee as the focal point to repair the rift between the Thai state and the Malay Muslims of the southernmost provinces. Thawee was instructed to be generous and to give the Malays whatever they wanted. Some of his supporters on the ground said Thaksin's "generosity" for the Patani region was a way of showing his gratitude towards his Arab host in Dubai for giving him refuge after he went into exile. But no Arab countries have made any serious effort to help resolve the conflict and none of their diplomats have reached out to members of the civil society organisations in the far South. The only connection between the Arab world and the southern conflict, is evident in terms of the statements of concern issued by The Organisation of Islamic Cooperation (OIC) from time to time. Anything more than a statement, such as any attempt to discuss the conflict in an annual meeting, would set off an alarm in Bangkok and the foreign ministry would most likely accuse OIC of interference or harbouring enemies of the state.¹³

Thaksin's so-called "generosity" to the Malays was little more than cash handouts - to the families of those killed unintentionally by Thai security forces, to innocent victims caught in the

¹³ Thai bureaucrats who worked on the far South, for instance former Deputy Secretary-General of NSC, Somkiet Boonchoo, are expected to be replaced by new people who were more trusted by the incoming government, a common practice in the terrain of Thai politics.

crossfire, and to those whose homes or property were damaged in insurgent attacks. It was also used to win favours from local residents and leaders deemed helpful to the government's agenda. It is hard to measure the scale of Thawee's success, but he did establish good working relations with some civil-society organisations and community leaders. But there is limit to what he and other state-affiliated figures can do. In the word of a BRN operative, **"A benevolent colonial master is still a colonial master."** Others chose to keep their distance, including youth activists and the Ulema Council of Fatoni - especially when Thawee became the centre of a Thaksin-initiated peace process facilitated by Kuala Lumpur and launched on February 28, 2012. BRN members, in a series of interviews, said no matter how generous Thawee may be, their members have not forgotten his activities in 2004 when he was sent to the region to look into the January 4 arms heist. An incident that forced the Thaksin government to admit that a new generation of Patani Malay Muslim militants had surfaced and were taking up arms against the state; in other words, they were no longer "sparrow bandits" as Thaksin used to call them. Thawee's investigation would lead to a series of warrants for the arrest of at least 10 religious teachers from Thamvithya Mulnithi School in Yala and other schools in the region. One of the suspect was the late spiritual leader of the far South, Sapae-ing Basor, the principle of Thamvithya who fled the country in December 2004. Accompanying Thawee to the far South was the then Pol. Maj. General Chakthip Chajinda, the current chief of Thailand national police. Chakthip would find himself in a legal battle with a young suspect, Suderueman Malae, who accused him of torture. Chakthip counter-sued Surderueman and the suspect fled his home and reportedly joined the insurgent group. Prior to his fleeing, Suderueman was represented by a well known Muslim human rights lawyer, Somchai Neelaphajit.

Many locals said they believe Thawee had good intentions and that he was a suitable SBPAC chief. He often said he "would like to return justice to the people of region" -- however, not clear what he meant by justice. He was dubbed "Santa Claus" by local residents because he was given what appeared to be a blank check by the government to do or spend on whatever deemed necessary to win the local Malays over. BRN members said they have not forgotten or forgiven him for the questionable tactics and roles he played in the aftermath of the January 4, 2004 arms heists, not to mention the fact that he was the one who signed off on the arrest warrants of Sapae-ing Basor, one of the most respected spiritual leader in the region. Many locals flocked to bid him farewell at his official residence in Yala. Others, especially those in the separatist community, see him as playing a dangerous game as he tries to push through a peace initiative prematurely without first securing a buy-in from the BRN's ruling council, the Dewan Pimpinan Parti (DPP), for the Yingluck peace initiative. Indeed, it didn't take long before the Yingluck initiative turned into a political circus as talks between the Thai delegation and

a motley crew of self-proclaimed BRN representatives got underway.¹⁴

Within days after the official February 28, 2013 launch, the Thai Army decided to allow Wan Kadir Che Man, former leader of Bersatu, a now-defunct umbrella organisation for Patani Malay separatist movements, to return to Thailand. The permission came nearly a decade after he declared that he has given up armed struggle for independence and publicly stated that he would like to return to Patani as a free man. He was permitted to return because the Army wanted to use him to discredit Thawee, which he did. As part of the junta's strategy to undermine the Yingluck's initiative, Wan Kadir would be permitted to give public speeches during which he would he criticise Malaysia and the Yingluck/Thaksin initiative. It appeared that he went beyond the script when he suggested that Western governments should take up the role of mediation.¹⁵

Violence and bomb attacks greet NCPO

Within days after the army launched the coup, BRN insurgents on the ground wasted no time to welcome the NCPO with a series of bomb attacks and sporadic gunfights that was billed as contemptuous gesture to the new leaders in Bangkok. Three were killed and more than 60 injured in the first weekend following the May 2014 coup. About a dozen power poles were brought down in the blasts, crippling power supplies and sending much of Pattani into darkness. A number of ATM's were also shut down due to the ensuing power shortage, and gas stations were forced to close for the day. Sporadic gunfights were heard in at least a couple of locations on the outskirts of Pattani. A patrol boat anchored on Pattani River was hit by a grenade thrown by suspected insurgents. The explosion ripped a big hole in the side of the vessel and slightly injured three officers, said Navy spokesman Rr Adm Kan Dee-ubon.¹⁶

NCPO was just as jolted as the attacks expanded to Yala's Betong district in late July that killed three and injured about 30 victims. Up until this very attack that ripped through a downtown hotel of this well-known district, Betong has been left untouched over the past decade when the current wave of insurgency surfaced in the far South. The Betong attack came seven months after the insurgents had effectively expanded their theatre of violence to include Songkhla's Sadao district with the three bomb attacks that were carried out in a single day. The attacks in these two districts defied the long standing believe among Thai security officials that Sadao and Betong would be left undisturbed because of two reasons: first, it served as a transit route for insurgents leaving and entering Thailand through the Andaman Sea and second, the overall logistics, namely the few roads that leads to these two districts, make them somewhat difficult

¹⁴ Pathan, Don, "Coup or no coup, insurgency goes on in the deep South," June 5, 2015.

¹⁵ Ibid.

¹⁶ Pathan, Don, "Bomb attacks in Thai south 'challenge' to coup leaders," Sunday, May 25, 2014

for the insurgents to penetrate. But the attacks destroyed that long standing notion embraced by the Thai security officials. But while the insurgents have proven that they are capable of extending their operation outside the traditional theatre of violence, sustaining their operation and presence in these newly charted territories would prove to be more difficult.¹⁷

Like the warning that preceded the simultaneous attacks on four petrol stations and 7-Eleven convenience stores in Pattani in late May, the Betong attack also had a warning in order to minimise casualties. This warning came in the form of a much smaller bomb. Before the Pattani attacks, the culprit dashed for a waiting motorbike after parking a bomb-laden motorbike next to the station's fuel pump. Similar obvious moves were made at the convenience stores. And after 10 years of non-stop violence, residents know how to read these signs and make a run for it.¹⁸

With the army in full control with no opposition in the junta-appointed Parliament, the generals are left to themselves to think carefully about how to move the peace initiative forward. It is generally agreed that the talks should be as inclusive as possible. But this was not the case of “the more, the better”. In today's context where the military only wants to talk to the men who order attacks, the one group that really matter is the BRN. BRN sources said the group is not in a rush to sit at any tables. Their immediate goal was to strengthen the group's political wing, so it can engage the international community and the public on its own terms, rather than be dictated to by Malaysia or Thailand. But without formal recognition from the state actors, the so-called political wing will remain just another criminal element in the eyes of Bangkok.

Peace practitioners making a move

Talking to separatist groups is nothing new for the Thai authorities, although Yingluck was the first to make it official and thus give the general public hope that peace was within sight. Yingluck's team made a mistake in thinking they could launch a process, place someone with little influence over the insurgents in the person of Hasan Taib at the centre, and that would be enough to generate traction. Hasan did not have the mandate of the BRN ruling council, the DPP, or the support of the cell leaders on the ground, which explains why the insurgents continued to attack the Thai security forces unabated. Moreover, the announcement by the Thai military government that it is restarting peace talks generated little excitement among the general public. But that's not such a bad thing, said a senior military officer, because the government doesn't want to mislead the public or encourage unrealistic expectations, which was the case when the then NSC chief Paradon Pattanathabutr and Pol Colonel Thawee were

¹⁷ Pathan, Don, “Beliefs shaken as theatre of violence widens in South,” Special to The Nation, August 1, 2014.

¹⁸ Ibid.

overseeing the process.

But the absence of public fanfare has not stopped local and foreign mediators and practitioners from looking for ways to get a seat at the negotiating table or be a part of the peace process. One mediation group has approached former Indonesian Foreign Minister Hasan Wirajuda, while another was talking to Indonesian Vice President Jusuf Kalla. Former Thai Foreign Minister Surakiart Sathirathai also stated publicly that Indonesia should be one of the mediators, along with Malaysia, in the deep South peace process. He, too, sought inputs from Prince of Songkhla University's Center for Conflict Studies and Cultural Diversity (CSCD) about the nature of the conflict. Surakiart, in his capacity as the chair of the Asian Peace and Reconciliation Council (APRC) may have been trying to promote inclusiveness. But if the past 10 years of peace initiative tells us anything it is that the people in the business of mediation is some what territorial.¹⁹ Some of the longstanding separatist movements are also making their moves to stay in the spotlight. A photo of a Akiko Horiba from the Sasakawa Peace Foundation with the late Patani Malay academic Ahmed Somboon Bualuang, meeting with Patani Malay exiled representatives over coffee in Europe, has been doing the rounds on social media and raising eyebrows among observers and other stakeholders. Appearances in public made by key players and stakeholders are often put forth with some degree of calculation. The same period also saw the reemergence of Wae Hamad Wae Yusuf, the head of the Patani Malay Consultative Congress, the onetime legislative branch of the now-defunct Bersatu separatist umbrella organisation. He unabashedly announced through a Youtube video the independence of Patani, the Malay historical homeland that encompasses the three Malay-speaking provinces in Thailand's far South. "**Pak Hamad was just testing the water,**" said a senior Thai military officer, who advised against public reaction to the announcement.²⁰

Intense and calculating: Attacks in the far South

Insurgency attacks continue unabated in the far South continue unabated in the far South in the following months after it was clear that NCPO formally invited Malaysia to continue with their role as facilitator and as the Cabinet in Bangkok was fine-tuning their position about the eminent talks with the rebels. In May 2015, for three consecutive days, the city of Yala went into a tailspin, starting with 24 small bombs exploded all over the city in the space of two hours. A security grid was put in place, or so it seems, but it couldn't prevent four more explosions the next morning and the morning after. Army Region 4 chief Lt-General Prakarn Cholayut defended the security measures put in place on Thursday evening in Yala, saying the subsequent breaches

¹⁹ Pathan, Don, "One ingredient still missing in Prayut's recipe for peace in South," Special to The Nation, November 29, 2014.

²⁰ Ibid. See also: <https://www.youtube.com/watch?v=xaiK1v0GI80> for a statement by Patani Malay Consultative Congress.

had been the result of explosives placed before the start of the bomb blitz. Moreover, these bombs were set off remotely, possibly by mobile phones, Prakarn said. The bombing spree was a humiliating episode for a Thai security apparatus still reeling from the April 10 car bomb attack on the tourist island of Koh Samui, where evidence pointed to origins in the southernmost provinces. Within hours of the Samui attack, spokesmen for the military-installed government, the Defence Ministry and Royal Thai Army publicly claimed the Samui car bomb had nothing to do with the southern insurgency. Speaking to reporters in Bangkok, Defence Minister Prawit Wongsuwan said the bombs were small and the culprits appeared to be more concerned with creating disturbances than claiming lives. Officials confirmed that there was shrapnel in the bomb canister and that the vehicle was parked away from areas with high concentration of people.

Sources in the Thai government and the BRN movement said the Samui car bomb had everything to do with the conflict in Thailand's South. Together with the three-day bomb blitz in Yala were strong messages to the Thai side of their disapproval of the culture of impunity among the security forces. It was also a reminder to Thailand and Malaysia that the BRN, the separatist movement that controls the vast majority of insurgency combatants, does not support the MARA Patani, a platform for the various Patani Malay movements -- except the BRN. The Samui attack, as well as disinformation that follows, would also come back to haunt the Thai security apparatus a year later when it was discovered that the vehicle used in for the car bomb attack at the Koh Morkaeng police-military checkpoint in Pattani's Nong Chik district was the same one that militants had used to transport their people to Koh Samaui for the operation in April 2015.²¹

MARA Patani and the question of legitimacy

On April 21, 2015, the designated facilitator from Malaysia, Dato Ahmad Zamzamin Hashim, held a meeting with representatives from six longstanding separatist groups. Representing a self-proclaimed BRN faction was Awang Jabat and his associate, Tok Imam Haleng. Other participants included representatives of the three separatist factions - the Patani United Liberation Organisation (PULO), Gerakan Mujahidin Islam Patani (GMIP) and Barisan Islam Pembebasan Patani (BIPP). They reiterated their determination to use MARA Patani as a platform to unite Patani groups and guide the peace process forward. But the problem with MARA Patani is that the BRN leadership and combatants on the ground dismissed Awang Jabat's claim of representing BRN and the movement's combatants on the ground. Samsudine

²¹ Pathan, Don, Deep South peace efforts hit another dead end, May 22, 2015. Information about the same vehicle used in the Koh Samui attack and the Koh Morkaeng car bomb was provided by a Thailand's security officer who spoke on condition of anonymity.

Khan, one of the three self-proclaimed president of Patani United Liberation Organization (Pulo), also decided to sit out of the process until further notice, possibly out of conviction that without the BRN, moving the peace process forward would be virtually impossible.

Beside being rejected by the insurgents on the ground and the DPP, MARA Patani and the self-proclaimed BRN members also faced strong objection from Prime Minister Prayut Chan-ocha who decided to pour cold water on the very idea of formal recognition for MARA Patani as an entity during a May 2015 meeting with the Dialogue Panel of Gen. Aksara. Government sources insisted that Prayut wanted to talk “peace” but he wasn’t prepared to recognise MARA Patani out of fear that it would lead to “institutionalization” of the organization, which could pave the way for the “internationalization” of the conflict. Moreover, with Malaysia chairing ASEAN regional grouping that year, some Thai Foreign Ministry officials feared the designated facilitator for the talk would push the conflict in Thailand’s far South to become part of Southeast Asia’s agenda. But there was no indication that Kuala Lumpur was trying to “internationalize” the conflict. Like Thailand, Malaysia has taken a territorial stand on the conflict and refused to allow foreign governments and Western mediators to referee the peace process. With the conflict occurring right on its border, Malaysia sees itself as one of the stakeholders in the process.²²

For security insiders and those who observe the peace process closely, the fact that BRN is not participating in the peace talk under the umbrella of MARA Patani came as no surprise. The writing was already on the wall since September 2014, when the then acting Secretary-General of the BRN’s DPP, Ustaz Waesumae Sudden, 67, was shot dead in Panare. Police Colonel Panyawat Chumsang, head of Panarae district police station, was reported as saying Ustaz Waesumae was riding home alone after performing his routine prayer at a local mosque. Two men in a motorcycle followed him behind and fired several shots on his head with a handgun, killing him on the spot. The cause of the shooting was not known, according to Panyawat. Neither was the motive as both the Thai side and the BRN insisted that they did not order the assassination. Both the Thai and BRN separatists claimed their innocence.

Ustaz Waesumae had been acting as secretary-general of the BRN’s DPP from early 2010. He replaced the late Romlee Utrarasin who had passed away in Malaysia in February 2010. His body was brought back to Narathiwat, with the help of the Thai Army, where was buried. Waesumae was dismissed from the position not long after the launch of the Yingluck’s peace initiative on Feb. 28, 2013. BRN top leaders felt Waesumae had gone rogue when he supported the Yingluck’s peace initiative. Sources in the movement said he was recruited by

²² Pathan, Don, “Bangkok lacks THE WILL to make peace in deep South,” The Nation, June 27, 2015.

Dato Zamzamin and Awang Jabat, the nominal head of the so-called BRN/MARA Patani at the Yingluck peace table. Waesumae was tasked by Awang Jabat to help mobilise militants on the ground to support MARA Patani's role in the peace dialogue. The motive and the culprits behind the killing of the ustaz remains a mystery. Evidently, ever since Waesumae's death, the peace initiative has been on a more shaky ground. For those who believe the Thai side was responsible for the execution of Waesumae because he was no longer an asset but a liability, his assassination reaffirmed the belief that any dealing with the Thai authorities is risky business and not to be trusted unless there is a neutral third party to oversee it. For those who think the BRN did it, his death reinforced the belief that switching side comes with a heavy price.²³

Stern warning to local security details and government militias

In the mid-July 2014, around 40 insurgents attacked a sizeable police sub-station/outpost at a major intersection in Thung Yang Daeng district of Pattani province, sparking an intense exchange of gunfights. Three cells who came from different directions attacked the outpost. Reinforcement arrived by helicopters as roads leading to the intersection were blocked by ladders placed by the militants who were ready to take on the reinforcement. This particular attack was unusual in a sense that militants do not usually wait for reinforcement to arrive before retreating. Locals said bullets were showered every direction. Bullet holes on the walls of an empty building across the street from where the militants were positioned attested the heavy gunfights. As expected, the local police went to the nearest traditional Islamic boarding school, locally known as ponoh and rounded up a group of students who said they were mistreated by authorities. Not long after that, on October 12, BRN operatives burn down five public schools in Tung Yang Daeng and one in Mayo district, apparently to show their disapproval of the way the authorities mistreated the boy students. The Army billed the arson attacks as a response to its recent arrests of key figures in the insurgency, though no names were mentioned.

In a bid for damage control following the humiliating incident, **“the Tung Yang Daeng model”** was conjured up. How this differs from previous attempts to outsource security work to local residents – or try to get villagers and local security details -- village chiefs, kamnan and Defense Volunteers -- involved in security work is anybody's guess. It has strong echoes of the so-called “Pentagon II initiative” concocted after a truckload of insurgents killed four soldiers patrolling on motorbikes in Pattani's Mayo district in July 2012. They were fired upon at close range. The incident was caught on CCTV and broadcast all over the social media. The government of Yingluck tried to give the impression that control of the situation was upheld, and so units,

²³ Pathan, Don, “Deep South peace efforts hit another dead end,” May 22, 2015. Pathan interviewed BRN leaders and operatives on the ground and abroad about Ustaz Waesumae Sudden's role and his death.

agencies and people were shifted around to create Pentagon II. And yes, the policymakers said more or less the same thing about how they were going to step up coordination among the security agencies.²⁴

But it would be misleading to suggest that the Thung Yang Daeng model would be a smooth sailing. Just a year after the Thung Yang Daeng vicious gunfight, in August 2015 in Ban Pulea of Yala's Yaha district, a group of about 30 insurgents attacked a small security outpost run by a local Defence Volunteer Corps (DV) unit. Eighteen of the DVs were left injured, six seriously, after nearly 30 minutes of gunfire and grenade attacks. Local residents said it was not much of a fight as the DVs either fled or lay flat on their stomachs in the bamboo hut where they had been sleeping. Bullet holes and damage from the M79 grenades also suggested it was a one-way battle. The militants made off with seven government-issued weapons. Nevertheless, villagers in the area expressed surprise at the fact that the Malay Muslim insurgents had launched an attack against the DVs.

With the TYD model initiative, the Thai military is basically telling village-based officials that they no longer have the luxury of "looking the other way", and that if they are going to be on the government's payroll, they have to put their lives on the line for the state security apparatus. Insurgents, on the other hand, reminded the DV and other local officials under the Ministry of Interior (village chiefs and kamnans) that they would be fair game should they take up arms against the insurgents. But attacking DV personnel and outpost is rare because members of this outfit are deemed local people and this count for something in the eyes of the eyes of the Malay Muslim insurgents. The DVs are often called on to provide security for ministry officials, and the insurgents rarely single them out for attack because of the nature of their work is basic security details, not military operation. In short, the attack against the DV camp in Yaha district was not meant to take lives but a stern warning to the Thai government and the local residents that the insurgents have no qualm about taking them out if and when they take up arms against the movement.²⁵

But the warning was not reserved exclusively for locally hired Malay Muslims security details, however. Insurgents also let the fellow Buddhist militia know of the danger of taking up arms against them. On November 12, 2015, a powerful home-made bomb exploded inside a barricade at an outpost meant to protect the village defense volunteers, known locally as Chor Ror Bor, from intruders at Ban Khok Khilek, Pattani. Four volunteers were killed at the site and five suffered injuries from the blast that ripped apart the makeshift structure and sent a shockwave

²⁴ When security forces can't be trusted, The Nation, Editorial, Oct 31, 2014. Further reading: "Army sets up Thung Yang Daeng defensive model to counter arson attack," South Watch - Thai PBS, October 13, 2014.

²⁵ Pathan, Don, "Insurgents focus ire on local defence volunteers", The Nation, Aug. 4, 2015.

throughout the entire region. For casual observers, the details are all-too familiar: Malay Muslim insurgents killed Buddhist militiamen with an explosive hidden inside their makeshift outpost. But for officials and observers on the front line of this conflict, the November 12 incident was far from a routine attack. It was directed at a group of village defence volunteers who are normally left alone because they pose little or no threat to the insurgents.

Chor Ror Bor receive shotguns and weapons training at the order of the Interior Ministry. Members do not patrol beyond their village limits and only join up in the evening for guard duty. Each unit receives a small budget, enough to buy a monthly supply of coffee and other drinks to make the nights a little more bearable. Local observers - both Muslim and Buddhist - have been cautious about drawing conclusions from the November 12 attack, though there is general agreement it was meant as a “strong message” from insurgents that local militia would pay a price for going beyond their traditional, non-threatening role. In other words, the November 12 incident was a direct attack on the Army’s so-called Thung Yang Daeng Model, an ongoing plan to outsource security responsibilities to local villagers via the Chor Ror Bor, village chiefs and Defence Volunteers, all of whom fall under the Interior Ministry’s line of command.²⁶

Squeezing Ponoh Jihad Withaya

In line with Thailand’s long-standing tradition of tit-for-tat, authorities decided to teach the Malays of Patani a lesson by placing traditional schools in a legal hot spot. No weapon was used when authorities confiscated the 14-rai grounds of Jihad Withya School in Pattani’s Tha Dan village, as state property because it was allegedly a place used as training camp for separatist insurgents. Citing the Anti-Money Laundering Act, a Thai court ruled that the state had the right to seize Jihad Withya’s land since, according to two testimonies, it was being used to support insurgency activities. The school belongs to the family of Abdulloh Waemanor, locally known as Pohsu Loh, the tok kuru accused by the Thai government of being the leader of the BRN military wing. Ponoh (or pondok in standard Malay) is a traditional boarding school where just about every local Muslim boy is sent to learn about Islam and what it means to be Malay. Each ponoh is run by a headmaster, known as a tok guru, who is highly respected by their community. Historically, this longstanding institution helped forge Patani as the cradle of Islamic civilisation in Southeast Asia. Even today, the mystique of the ponoh and the Islamic education they provide continues to attract students from across of Southeast Asia. Jihad

²⁶ Pathan, Don, “Bomb exposes fatal flaw in far South security plan,” *The Nation*, Nov. 26, 2015. The community in and around Ban Khok Khilek is a mix of Muslims and Buddhists, with the latter in the slight majority. The outpost that came under the Nov. 12 attack was manned in the evening by a group of local Buddhist volunteers. A separate, all-Muslim Chor Ror Bor unit is based just a kilometre away. The two groups continue to mingle with one another, but local Muslims say the November 12 incident has driven a psychological wedge between the two sides because the attack had singled out one ethnic group.

Withya was one of several hundred traditional boarding schools that pinpoint this historically contested region. Pohsu Loh fled Southern Thailand around 2005 to escape arrest. Jihad Withya was ordered closed in May 2005. For the past 10 years, authorities have kept a close watch on the school, questioning those going in and out.

The allegation against Jihad Withya concerns the Muslim community in the far South. Thai state's definition of "support for insurgency activities" is ambiguous in the context of Patani insurgency because just about every form of social gathering or forum in this region can facilitate talk of independence. A topic which is woven into public discourse in the far South, making it practically unfair and impossible to single out any single institution. In one case, for example, 19 suspected insurgents who were executed extrajudicially at a restaurant in Saba Yoi, Songkhla, during simultaneous attacks on April 28, 2004, were members of a local football team. And they all came from different schools. If a football team can provide the forum for separatist militants to come together, then just about any social gathering can do the same, provided that its members share the same cultural and historical narrative of Patani as a homeland illegitimately occupied by the Thai state.

Thai military and security officials confirmed they have tried to reach out to Pohsu Loh for his support in the ongoing Malaysia-facilitated peace talks, but progress has been slow. They also tried to get the family to appeal the court ruling on the Jihad Withya. Again, their attempt was not fruitful. Local activists said the seizing of the ponoh has worked in the separatists' favour as it drives an even bigger wedge between the Thai state and the Pattani residents who the government has been trying to win over. Others are concerned that the ruling could set an unwanted precedent for the confiscation of other ponoks and local institutions, grounded in allegations of insurgency activity.²⁷

Discrediting safety zone

In the aftermath of a report in local Thai press claiming that Thailand and MARA Patani has agreed to designate Cho Ai Rong district of Narathiwat province to come under the Safety Zone pilot project, insurgents on the ground wasted no time to discredit the so-called progress. About 35 militants seized the district hospital and used it as a staging ground to attack the Paramilitary Ranger base next door. The idea was to discredit the Safety Zone project and to remind both the Thais and MARA Patani that BRN is the one who calls the shot on the ground. Militants made sure that patients and medical personnel were not in line of fire as they unleashed live fire against the Rangers. CCTV were everywhere but that was fine as the militants were more determined to perform for the cameras instead of inflicting serious damage

²⁷ Pathan, Don, "Southern insurgency: Islamic schools next in firing line?", The Nation, December 29, 2015.

to the Rangers' camp. While MARA Patani were dumbstruck at an operation in which Patani Malay fighters violated the sanctity of a hospital, which is totally off limit in modern day's norms, the Thai side were quick to condemn the incident, pointing out that attacking a hospital was a gross violation of humanitarian principle for which the militants should be condemned for in strongest term. Taking the thunder away from the Thai security officials were the medical staff themselves, both Muslims and Buddhists, who told the media of how "concerned" the militants were about their safety and that they made sure the patients and medical personnel were not in line of fire.

The incident at the Cho Ai Rong District Hospital was not the first time that insurgents operated in the environment of medical facilities. In May 2014, three people were seriously wounded when militant separatists detonated a bomb in the parking lot of Pattani's Khok Pho hospital, damaging at least 50 vehicles. Separatist sources said the Thai military's ongoing efforts to demonise them via references to humanitarian principles overlooked the fact that they often employed questionable tactics in managing a decade or so of conflict in the Malay-speaking South. The Thai military has been criticised for positioning outposts in the grounds of temples and schools, thereby placing monks, children and students in line of fire. Such decisions not only violate international humanitarian norms, they are also made without consulting local residents. Insurgent attacks against schools and temples were a regular occurrence a decade ago but now take place less frequently, and only as retaliation for instances in which the Thais are deemed to have "crossed the line" and/or violated unwritten rules of engagement.²⁸

Attacks on the seven provinces in the upper South

Like other attacks in or outside the Malay-speaking region, BRN does not claim responsibility. But that is fine, too, as far as the Thai national leaders are concerned. At the least, it saves them the trouble of having to publicly answer questions that may be raised. Regardless, authorities continue to take credit for "containing" the violence to the restive region. But the spate of attacks on Aug. 11-12, 2016, in the seven provinces in the upper South left everybody speechless. The national leaders did not point fingers at anybody, but government investigators said BRN was behind the attacks.

Perhaps for the first time, Bangkok felt a real threat. The thought that the long standing conflict in the Malay-speaking region is no longer confined to the far South is something they have to contend with. To admit it publicly would require further elaboration to maintain public trust. Publicly, the junta is still keeping tight lips as to which group was behind in spite of evidences pointed to insurgency in the far South. Footages of suspected getting on and off busses and

²⁸ Pathan, Don, "Outrage over hospital raid reveals military hypocrisy," The Nation, March 18, 2016. Additional interviews were conducted by Pathan with exiled separatist leaders on the issue.

taxi van in the seven provinces and off in the far South suggested where the culprits were from or where they chose to lay low before disappearing into the midst. The two-day attacks killed four people and injured 35 and placed the ongoing peace dialogue between the government and MARA Patani on an unwanted spotlight as it raised the question of the merit of the initiative itself.²⁹

As expected, security was heightened through the entire South -- upper and the lower southern region. To drive their point about the security apparatus' inability to do their job, insurgents set off a massive car bomb at a popular Southern View Hotel in Pattani province just days later on the evening of August 23. Suspected insurgents packed two 80-kilogram bombs inside a stolen ambulance and parked it at the front door of the hotel. The explosion ripped through the hotel's lobby, shattering windows both in the hotel and surrounding shop houses, shredding vehicles and motorbikes parked nearby and sent shockwaves across the country, which had yet come to terms with the recent spate of bombings in the upper South. As expected, policymakers in Bangkok insisted that the Tuesday night attacks in Pattani were not related to the ones two weeks earlier.³⁰

Rounding up Patani Malay youth in Bangkok

More than 100 Malay Muslim students from the far South studying in Bangkok were detained by police in the capital under a crackdown that came across as harassment rather than searching for suspects planning car bomb in the city. Some were held for two days and other for seven. Speaking to the press on October 18, 2016, Col. Winthai Suwaree, spokesman for the National Council for Peace and Order (NCPO), said the mass arrest of Patani Malay students in the Bangkok area resulted in the identification of five men who authorities said were linked to unrest in the far South. The five, however, were not students or part of the youth movement. Youth leaders described the manner that the authorities carried out their investigation and searches as extremely disrespectful. The murky nature of the operation itself prompted local civil society organizations and the Federation of Patani Students and Youth (Permas), a Patani Malay student-led political movement, to issue a statement calling on the United Nations and the international community to closely monitor the situation on the ground. Permas said the organization was *"concerned about the state's security policies as there is a likelihood that Patani people may be further targeted and made scapegoats for future violence during Thailand's unstable political situation"*. Permas called on the United Nations to monitor law enforcement in Thailand and its Security Council to take part in the peace process

²⁹ Pathan, Don, "Thai bomb probe underlines divide in insurgency groups," Anadolu News, August 23, 2016.

³⁰ Pathan, Don, "Triple bomb blasts in Pattani leave authorities more confused," The Nation, August 25, 2016.

to “secure the safety of the people and bring sustainable peace to the region”. Suhaimee Dulasa, a senior member of the Patani Institute and a former secretary-general of Permas, said he believe the crackdown in Bangkok was political in nature. The Malays of Patani are the only people who continue to carry out their political activities, unlike other political action groups in other parts of Thailand,” he said. Sources in the Thai government said the attacks against the seven provinces in the upper south have agitated the security community and forced them to take drastic measures, such as the rounding up of Patani Malay youth in Bangkok. According to official sources, what jolted the Bangkok police was an intelligence report about a black Honda sedan that they saw on CCTV cameras during the August operation, but nobody saw where it went after that. Police assumed that it went to Bangkok. Making the security officials even more nervous was the upcoming anniversary of the Tak Bai massacre, an incident that ended in the death of 85 unarmed Muslims demonstrating against the arrest of village defense volunteers accused by police of willingly handing over government-issued weapons to insurgents. Of the 85 who died on Oct. 25, 2004, 78 suffocated after being stacked one on top of another on the back of military transport trucks while another seven were shot dead at the protest site. Some believe that the insurgents would mark the 2016 anniversary with a car bomb in Bangkok with the missing black Honda sedan. It was not clear how some of the security officials reached that conclusion other than the concern for a possible retaliation. In the end such concern was unfounded.

Patani Malay youth said because of differences in their political outlook, Thai authorities tend to see them as troublemakers and place them under surveillance. Some agencies have even set up counter intelligence units to discredit these activists through social media, while others, especially those working on the various peace initiatives and secret talks with the rebels, have tried to use them as go-betweens. But what is clear, according to these youth activists, is that they will not sell their soul to the Thai authorities. The youth leaders have consistently said that the right to self-determination and the ability to chart their own course is the key to peace.³¹

As expected, the roundup of some 100 Patani Malay youth in Bangkok drew a fierce response from the BRN on the ground. The movement sent Thailand a stern warning with a bomb at an evening food stalls in downtown Pattani on Oct. 24, killing one and injured 18 other people. The food stall attack came just six weeks after the motorcycle bomb incident that killed a father and daughter in front of a primary school in Tak Bai district of Narathiwat province. The blast exploded about half an hour after the schools officially opened. It was aimed at a patrolling police unit, but the father and daughter were caught up as collaterals. The incident

³¹ Pathan, Don, “Global response needed to arrest of Thai Muslim youth Junta’s detention of 100,” Anadolu News, October 30, 2016. See also: “Concern about car bombs in Bangkok,” The Nation, November 6, 2016. The editorial dismissed Thai police analysis and concern about BRN targetting Western interest in Bangkok.

greatly disturbed international human rights organisations, some of whom, including the New York-based Human Rights Watch (HRW) suggested that the United Nations should consider labelling BRN a “terrorist organisation”. Even if the Muslim father and daughter were not the intended target, BRN operatives should have refrain from carrying out attacks near school ground, HRW reasoned.³²

The passing of Sapae-ing Basor

Sapae-ing was perceived by many as the spiritual leader of Muslims for the Patani region. He was accused by the then Prime Minister Thaksin of wanting to be the leader of a liberated Patani region. Upon learning about a warrant for his arrest, Sapae-ing fled the country in December 2004. The warrant for Sapae-ing was signed off by Thaksin’s point-man for the far South, Police Colonel Thawee Sodsong. Senior government officials who examined the warrant said the evidence against Sapae-ing was extremely flimsy and suspected it was motivated by Thaksin who saw in him a personification of the conflict. Sapae-ing was deemed an easy target to get at the movement because students who graduated from his school had joined the insurgent movement. Ironically, a decade later, Thawee would become the key figure in a peace initiative launched by the Yingluck government on February 28, 2013, during which another concerted effort was made to reach out to Sapae-ing for help. Bangkok reaching out to Sapae-ing for help reflected the realization that the Thai State was not just fighting young men with guns but against an entirely different cultural and historical narrative that continued to produce successive waves of separatist militants bent on forging a separate homeland for the local Malay Muslims. It was a narrative that Sapae-ing exemplified. Because the conflict was about competing narratives, in the view of state officials, it made all the sense that the state talks to the spiritual leader of the people. These officials would come to learn about Sapae-ing’s integrity, together with his strong religious credentials, and would sought his help to end the conflict. Through him, they saw an opportunity to communicate with the Malays of Patani. But Bangkok was never clear as to what message it wanted to send or what kind of concession it was willing to make with the Malays of Patani.

Attempts to get this spiritual leader to the negotiating table were fruitless because, according to people who knew him, Sapae-ing did not see the conflict as being about him but rather about the people of Patani. Furthermore, he sensed the Thais were unwilling to make any concessions to his people and had failed to understand the root causes and grievances of the people in this region. It was said he could have cut a deal for himself but he chose not to do so. Too much was riding on his shoulder and he was not about to sell out, said exiled separatist leaders. Artef

³² Pathan, Don, “Information war far from fair in Thailand’s south,” Anadolu Agency, December 11, 2016.

Sohko, a youth activist and graduate of Thamvithya, said there was no leader in the Patani region who could match the level of respect and admiration that Sapae-ing commanded. Those who knew Sapae-ing said he was the most selfless person they ever encountered. They said he always placed the needs and dignity of his community before his own, and that is why he refused to cut a deal with the Thais during his years in exile.

“There was nothing beneath him. He practices what he preaches. That kind of moral authority is hard to find nowadays,” said Artef, recalling how Sapae-ing would often tour the school grounds picking up trash to set a good example for students. His students loved him dearly. Many even considered a beating from him a blessing that helped set them on the right path in life. Parents adored his strict discipline as a protection against their young ones being led astray by rapid social change which is compromising the long standing traditional values of this conservative community. According teachers at Thamvithya School, Sapae-ing liked to patrol beer joints and youth hangouts after school to see if any of his students were there. Any that he caught could be sure of swift and painful justice. Even after he disappeared from public sight, locals continued to talk about him. The mystique surrounding this righteous man of religion never seemed to fade. Members of the international community who observed his role in the conflict referred to Sapae-ing as “Yoda”, the wise and powerful Jedi master from George Lucas’ “Star Wars”. Some young militants even believed he was blessed with the power of invisibility or omniscience.³³ They spoke as if he had never left them. As far as many of them were concerned, he never did; he was always in their hearts and minds. But after he was demonised and dismissed by Thaksin and his ilk as a power-hungry individual eager to be ruler of a liberated Patani, it was hard for any political or security official to take a softer or more subtle line. Pressure to end the conflict was too high and the Thai leaders could not afford to look weak. But when news about Sapae-ing’s death reached Bangkok, Prime Minister General Prayut Chan-o-cha promptly expressed condolences to his family. A gesture of goodwill is never too late, it seems. Thawee also visited his home in Pattani to express condolences to the family. Prayut even instructed the Army to help his family transport Sapae-ing’s body back to Yala from Malaysia’s Terengganu state. Similar treatment was extended to the family of Romli Uttarasin, considered one of the original founding father of the BRN, when he died in Malaysia in February 2010.

“It could be that he [Prayut] wanted to make the Thais, the state and the government look less guilty because they were the ones who forced him to go out [into exile],” said Nualnoi Thammasathein, a veteran documentary producer and former London-based BBC reporter,

³³ Popular believe, such as the ability to go invisible or faith healing, is common among Muslims in the far South who practices a traditionalist brand of Sunni Islam under the Shaffi jurisprudence.

who has done much work on the far-South conflict. “They [the Thai government] look vulnerable, not sensible. I doubt that he [Prayut] did it for the family, but rather for himself and his government – maybe even to lift himself a little bit higher in the eyes of the Malays,” she added.

Thai security officials, on the other hand, said resolving the conflicts in this region will be harder without Sapae-ing, who could have played a crucial role in implementing any deal between the Thai state and the Malays of Patani. Sources in the BRN said Sapae-ing would be greatly missed but their fight against the Thai security forces would continue until they achieved their aims. Independence remains one of those aims, but sources add that they were willing to negotiate with the Thais if the conditions are right. This means foreign governments observing the talk to ensure international best practice governs negotiations.³⁴

The spike in April and the Big C car-bomb in May 2017

Suspected separatist insurgents Isma-ae Hama, 28, and Aseng Useng, 30 were shot and killed on March 29 by Paramilitary Rangers who said they fired in self-defense during a car chase. But the 15-year-old niece of one of the suspect who were with them had a different version. The two were pulled from their vehicle that the authorities had been tailing for some distance, according to the niece. The two young men stepped out of the vehicle, as instructed by the security officials who led them away, she said. Moments later, she heard gunshots. Later that day, a photograph of the two dead men about 50 meters from their vehicle along a back road in Rueso district, Narathiwat province, were circulated online. Beside them were an M16 rifle and a 9-mm handgun. The message from the state was that these guys were insurgents and they had weapons. Social media in the far South was buzzing for days, countering and questioning the explanation provided by the security officials. But at the end of the day, it was the testimony of the 15-year-old niece against the words of the authorities. As expected, there was no outpouring of sympathy from the general Thai public outside the Malay-speaking South, especially when police said the two might have been linked to the killing of a Buddhist deputy village chief and three members of his family on March 2, including an eight-year-old boy, as they made their way to school along a back road in Narathiwat’s Rueso district. Police gathered scores of rounds from M16 and AK47 machine guns and a 9mm handgun at the scene of the attack, which saw the pickup truck carrying the four victims veer off the road and into trees. Police did not rule out a personal dispute as the motive. But given the method of attack, all fingers were pointed to the insurgents. Separatist militants said mistakes have been made, i.e., the death of innocent civilians in gunfight. But mistakes are not the same as intention, they

³⁴ Pathan, Don, “Beacon for peace in far South is extinguished,” *The Nation*, January 18, 2017.

said. Combatants admit that collateral damage has been part of its internal debate for a very long time and dismissed suggestion that they are out to target innocent civilians who some time get caught in in the midst of gunfights or operations. They also criticised the civil society organisations and community leaders for accepting the government's line before looking at the facts available. The death of the Muslim father and his daughter near a school in Tak Bai district in September 2016 from a roadside bomb meant for a patrolling police unit was an exemplary case of how intention was overlooked by the sole focus on the mistakes, they said.

Nevertheless, the March 29, 2017 shooting death of the two young men in Rueso district set off a storm of retaliation. The following day on March 30, five insurgents hopped on back of a pickup truck, drove up to the Narathiwat's Rangae district police station, and commenced firing at group of officers who were lining up in formation for the start of their day. One officer was killed and five injured. Four days later, about 30 insurgents stormed a security outpost in the Krong Pinang district of Yala province, injuring at least 12 police officers. And shortly after midnight, April 6, insurgents unleashed dozens of explosions and arson attacks, crippling the power grid and causing widespread blackouts throughout the region.³⁵

The month of April 2017 also saw the BRN reiterating their demands for talks with Bangkok and reminded the government that a meaningful peace process must be in line with international norms, which means an impartial "mediator" should lead the talks. **"Any peace dialogue must be based on the willingness of the two parties involved in the conflict and voluntarily agreed to find a solution,"** BRN said in the statement. Asked to clarify the reference to **"two parties,"** a BRN operative replied, **"the Thai government and the BRN,"** not MARA Patani, an umbrella organization of long-standing Patani Malay separatist groups that have been negotiating with the government since 2015 in informal peace talks facilitated by Malaysia.

Rules of engagement established through negotiated text do not exist between the two warring sides of this conflict. In this respect, how one interprets **"violation"** or **"legitimate killing"** has been subjective. Separatist sources said they could live with the fact that their combatants get killed in a gunfight with government security forces in a normal theater of violence, such as a battlefield or in a setting that constitutes a battle ground. But they will not tolerate targeted killing of suspects, thus, the vicious retaliation followed the shooting death of the two Malays on March 29. Although the insurgents justify the targeted killings of people who spy for Thai security agencies, they insist the government cannot use the same rationale and logic to summarily and extra judiciously kill anyone they suspect is associated with separatist militants. Just about every Malay Muslim in the far South knows somebody in the separatist movement,

³⁵ "Tragic realities being turned into propaganda in far South," The Nation, March 18, 2017. See also: "Thai Deep South: BRN Takes Aim at Peace Talks," BenarNews, April 11, 2017.

one senior BRN field operative said. Accusing someone of being “**associated**” with insurgency is the easiest thing to claim and impossible to refute. In other words, if Isma-ae and Aseng could be killed for that reason, than anybody could be killed.³⁶

For weeks, the Thai side was left speechless because of the attacks and the BRN statement that generated a great deal of attention and curiosity, not knowing what to say beyond the standard official line. But then came the car bomb attack at the Big C supermarket in Pattani on March 9, 2017. While the government wasted no time in lashing out at separatist militants, officials closely monitoring the situation were scratching their heads over why the BRN, or any local militants for that matter, would launch an attack against the people they are supposed to be “**liberating**”. Among the authorities investigating the incident, nothing was ruled out in the first few days after the attack. In their eagerness to take the moral high ground, government’s spokespersons conveniently overlooked the minor details and reached a premature conclusion that the militants were out to murder as many people as they can. They pointed to the fact that more than 50 people who were injured from the blast, although no one was killed. But in leaving out these details, they undermined their own analysis and credibility. For one thing, there was a small bomb, described by local media as “**huge firecracker**”, that exploded about 20 minutes earlier. Some called it a “**double tap**” -- a tactic that involved the use of a smaller bomb to attract officials to the scene, so the militants can set off the much bigger, second bomb. Such tactic was employed in the early years of this wave of insurgency that started in January 2004. But Thai officials quickly picked up on it and employed hi-tech equipment to block mobile phone signal while sending ordinance team to clear the area. Military intelligence and rebel sources both said the first big “**fire cracker**” was meant to be a prior warning.

Similar to earlier incidents, such as the simultaneous attacks in May 2014 operation that saw attacks on four petrol stations, several 7-Eleven convenient stores and ATMs, and the massive car bomb in Betong in July of the same year, insurgents employed a warning of a sorts to minimize casualties. For the Betong, like the Big C car bomb, the warning came in the form of smaller bomb set off several minutes earlier. As for the petrol stations and the convenient stores, each of the four locations saw militants parked their bomb-laced motorbike next to the gasoline pumps and made a dash for waiting getaway motorbike. And after 10 years of non-stop violence, residents have a good guess as to what was about to go down.³⁷ This explain why the petrol station attendants made a dash for it as well. As for the Big C attack in March 2017, the smaller bomb, or firecracker, was that warning. And when people saw an abandoned pickup truck parked in front of the store main entrance, and that the drivers had

³⁶ “Thai Deep South: BRN Takes Aim at Peace Talks,” BenarNews, April 11, 2017. See also: “Bomb kills father and daughter at school in Thailand’s troubled south,” Reuters, September 6, 2016.

³⁷ Pathan, Don, “Beliefs shaken as theatre of violence widens in South,” The Nation, August 1, 2014.

fled on a motorbike, people immediately backed away. People backed far enough not to get killed. The problem was that they did not go far enough not to get injured. Nevertheless, Thai authorities had their day with the media.

The fluidity of the BRN command-and-control structure means that each cell is given freedom to decide which targets to hit. And given such leeway there is naturally a tendency to escalate the intensity and scale of the violence. Sources in the BRN said the April attacks were also aimed at discrediting the ongoing peace dialogue between the government and MARA Patani. The topic of discussion for the past two years has been “**Safety Zone**”, an issue that was consistently raised by the Women’s Civic Network for Peace in the Southern Border Provinces, or PAOW. Selection the one and only supermarket store in the region to make their case was that an ideal target because it represents the kind of public space where the state supposed to provide security. The challenge for the insurgents was to attack such places without resulting in mass casualties or death.

BRN demands fall on deaf ears

In April 2017, BRN issued a statement reiterating their demand for a peace talk with the Thai government. There was nothing new as far as the demands was concerned. The group had issued the same demands at the start of the peace talk in 2013. At the time, the aim was to derail the process because the movement’s leaders felt that the initiative was forced upon them. But this time around, the intention was to come to the table with the Thai representatives. However, BRN will not join any talks until their negotiators and members of the political wing are properly trained and familiarized with key issues, such as international norms, rules of engagement, humanitarian laws and principles, and so on. Most importantly, they do not want to feel that they are coming to the table under any pressure.

Officials on the ground said they welcome the move as it would be the first time that the appointed negotiators will sit with people who truly command and control over the militants on the ground. But the issue is political in nature and it is still up to policy makers in Bangkok to decide the future pathway. Another point of concern is what will happen to MARA Patani if and when the BRN’s DPP join the process. Thai sources said the self-proclaimed BRN negotiators (Awang Jabat, Sukri Hari and Ahamah Chuwoe) under the MARA Patani umbrella strongly welcomed the BRN/DPP participation as this will absolved them of being “**renegade**” of the organization. Others in MARA Patani are concerned about their role and status being diminished if and when the DPP comes on board. But more than two years after MARA Patani came into being in Kuala Lumpur, the question over BRN’s DPP support for the talk, as well as the issue of Safety Zone,

i.e., the implementation of ceasefire at designated district, is still being discussed without any indication that BRN will change their mind. Frustrated at the never-ending cycle of violence by the BRN bent on discrediting whatever progress MARA Patani and the Thai negotiators made, Defense Minister Udomdej Sitabutr made a public statement, saying he does not think the “right people” are attending the talk. While the statement did not evolve into a direct spitting contest between him and Gen. Aksara Kherdpol, the chief negotiator and the head of the Dialogue Panel, Thai government officials admitted that the incident was, indeed, a humiliating episode for the Thai side and they hoped that this would be a wakeup call for the policy makers in Bangkok to think outside the box.³⁸

Car-jacking the peace talk

According to Thai and rebel sources, between June and October 2017, Dato Ahmad Zamzamin Hashim, the Malaysian mediator of the Southern Thailand peace process, met with DPP members of the BRN at least three times to urge them to join MARA Patani in the peace talks. It was not the first time that such invitation was extended to the most powerful insurgent group operating in southern Thailand. But this time around, Zamzamin had reason to be optimistic, at least he thought so. According to Thai sources, Zamzamin was told that the DPP “*would have to think about it.*” Zamzamin also had assurances from the BRN that the movement would not sabotage the safety zone initiative, a limited ceasefire being planned in designated areas in the far South. This point was discussed during the Aug. 8-10 meeting between MARA Patani and Thai negotiators in Kuala Lumpur, sources said.

But on August 16, less than a week after the conclusion of the meeting that supposedly generated some positive atmosphere, seven young militants stole pickup trucks and snatched hostages from a second-hand car dealership in Songkhla province, just north of the Deep South. Their plan – to convert the vehicles into car bombs – fell apart after four hostages tried to escape. Two hostages were shot, one died in hospital, and the survivors alerted authorities. The entire region went on high alert. The cell aborted their operation. And in the end, only two of the seven pickup trucks were used as car bombs. One militant died after an alleged gunfight with Thai police.

Frustrated at the boldness and the seemingly lack of progress at the negotiating table, Army chief Gen. Chalermchai Sitthisart said the seven militants were directed by Abdullah Waemanor – taking a jab at the man many Thai officials believed to be one of the senior-most member of BRN and one who continue to resist any effort to join MARA Patani at the negotiating table with the Thais. Sources in the movement said the car jack operation, bold as it may

³⁸ Pathan, Don, “BRN holds all the weapons – and the keys to peace,” The Nation, April 14, 2017. See also: Pathan, Don, “Thai Deep South: BRN Takes Aim at Peace Talks,” BenarNews, April 11, 2017.

be, was part of their normal operating procedure and has nothing to do whatsoever with the much-talked about Safety Zone, a designated area that has yet been defined. Sources in the movement also stated that BRN chain of command is very fluid and the decision to carry out attacks are made at the local level. Moreover, because of some bad blood between MARA Patani members and BRN combatants on the ground, it is foreseeable that certain cells on the ground may decide to take the matter into their own hands to discredit the designated zone.³⁹

Thai officials accused MARA Patani of holding up the process because they wanted the government to grant legal immunity to Sukree Hari and Ahmad Chuwol. The two fled Thailand in 2007 after posting bail under the then-military government. They resurfaced as MARA Patani members when the panel was launched in August 2015. According to Thai official sources, MARA Patani wants to send Ahmad and Sukree back to southern Thailand to observe the Safety Zone project. But the Thai Justice Ministry, according to government sources, was firmly against it for fear that it would create an unwanted precedent. It was not clear why MARA Patani could not nominate other representatives who did not have pending legal charges to return to southern Thailand to observe the so-called ceasefire at the designated Safety Zone. As expected, MARA Patani rejected allegation from Bangkok that the Patani umbrella organisation was not ready for the implementation of Safety Zone. MARA Patani spokesman Abu Hafez Al-Hakim said, "At this juncture, some minor details of certain issues related to Safety Zones, especially from the Thai side, has not been satisfactorily addressed. More discussion and clarifications are needed, hence the implementation is a little delayed."⁴⁰

What irked the Thai side and the Malaysian facilitator was not DPP's refusal to join MARA Patani and engage in direct negotiation with Bangkok but rather the group's demand that they have the right to decide the entire set-up of their delegation and the location for the talks. BRN argued that due to their control of the militants on the ground, they should be the one who decide who get to represent the rebels at the negotiation table. Moreover, BRN voiced that future talks must be conducted outside of Malaysia with participation of members of the international community as observers and mediators of the process. But first and foremost, BRN insisted that their political wing needed to be properly trained, preferably by members of the international community, along with better understanding of international norms and humanitarian principles before entering direct negotiation with the Bangkok government. They claimed that Bangkok has a decision to make and added that there would be no major changes in terms of policy and strategy until then.⁴¹

³⁹ Pathan, Don, "Deep South Peace Talks: Car-Jacked?", BenarNews, September 5, 2017. A series of interviews between Pathan and Thai government officials in the Patani region and in Bangkok were conducted from June-October 2017.

⁴⁰ "Mara Patani rejects allegation it's not ready for safety zones," New Straits Time (Bernama), September 18, 2017.

⁴¹ A series of interviews between Don Pathan and BRN representatives, as well as Thai government officials in the Patani region and in Bangkok were conducted from June-October 2017.

SPECIAL REPORT

December 2017

POLICY REVIEW

Elusive Peace: Insurgency in Thailand's Far South
By Don Pathan and Ekkarin Tuansiri

SECTION III :

POLICY REVIEW

Bring People Home Project

It was not exactly an admission of policy failure, but the Thai Army decided to recheck the background of approximately 4,000 people who had undergone an education and attitude adjustment program after the Big C car bomb incident. Indeed, the so-called “**Bring People Home**” program was supposed to be the show case for the Fourth Army Area, to convey the message to the public that they are winning hearts and minds of the local people. But the Army’s eagerness to be seen as a benevolent entity did not fool anybody, especially the local people who had been manipulated into joining the programs believing that they would be removed from the authorities’ blacklist. In Thailand, it appeared that just about every security and intelligence agency has their own list of suspects, the so called “**blacklist**”. But because the military is the a powerful actor, it is understandable that they will demand the most attention.

Participants who came under the Bring People Home Project consisted of only a handful insurgents whereas, the rest, were mostly local young men who the authorities suspected of sympathizing with the insurgents, according to separatist sources. The aim of the project was to shed positive light on the military in order to ease the justification of their activities and budgets in the restive region. The 4,000-plus participants were supposed to be that indicator, a show piece to outsiders. BRN cadres said they are not worried about combatants wanting to quit because the movement does not need that many people, not at this stage of the struggle anyway. In this kind of “unconventional warfare,” what matters is that the movement’s ability to shape the narrative and demonstrate that it can still be a threat to the state security apparatus.

A public relation stunt?

Separatist groups and the local community said they could easily unmask the propaganda of the army but out of security concerns for the locals, they decided to let it be and let the individual

and his family decide whether to join or stay out of this military-run program. Insurgents also claimed that they are indifferent to the public relations aspect of the project.

However, there was one incident back in December 2011 when the insurgents decided that they have had enough. A four-man team was dispatched to kill Mukta Kila, the leader of the Pracha Tham Party, a little known political outfit in the far South, because of his collaboration with the Army. They succeeded in killing Mukta, shooting him at close range in front of his resident in Narathiwat's Rangae district. As the gunmen were making the getaway, two of the four militants were shot dead by local security details while the other two fled the scene. According to the senior Army officer, Mukta was helping the Fourth Army Area by lobbying family of suspected militants to surrender in return for leniency or dropping legal charges entirely, depending on individual circumstances.⁴²

In the view of Dr. Zachary Abuza, professor at the National War College, in Washington, DC and a security expert monitoring the situation in Thailand's far South, the Army's Bring People Home project should be viewed with skepticism. "The government claims that 4,448 former insurgents have gone through the program, yet there are no credible estimates that the insurgency is that large. The Thai government is clearly compelling men who fit the demographic through the program. It has had little effect on the level of violence, and the government has considered ending the program due to recidivism," Abuza said.⁴³

Indeed, separatism as an ideology among the Malay population in the historically contested region runs deep, thus making virtually all Malay Muslim men here suspects or sympathizers in the eyes of authorities. In this respect, the Fourth Army Area has plenty to choose from because the pool of "suspects" has always been large. Thai government continue to call the Bring People Home Project a success but offers no qualitative or quantitative benchmark to support their claims. Regularly, authorities put together a boot-stomping public ceremony where former combatants, supposedly, and authorities get together in a show of force and unity with hugs and handshakes for public consumption. But in remote villages, there is no sign that support for the local cells is declining. In fact, in some pockets, villagers take turns making food for insurgents taking part in basic training at nearby makeshift camps. In some cases, they provide them with shelter for insurgents on the run. Improved government intelligence over the years meant cell members had to relocate, some time to another province. Often this meant moving far from their family members. For some such a life becomes unbearable, thus, the decision to surrender to the authorities. The decision to quit a combatant's life and return

⁴²"Party leader, 2 suspected insurgents killed in Narathiwat," The Nation, December 16, 2011. Don Pathan interviews military intelligence and senior army officer about the very incident, October-November 2017.

⁴³ Abuza, Zachary, "No End in Sight for Thailand's Deadly Southern Insurgency," The Diplomat, July 18, 2017.

to civilian life is not a difficult one. But it requires one to take a chance with Thai authorities. Such a decision does not constitute desertion as long as the cell leaders and the individual combatant wanting to leave reach an understanding followed by an oath that they would not reveal the identity of their fellow comrades who are still active. For the Thai side, the challenge is to strike a balance between cashing in on the publicity around an insurgent's surrender and squeezing him for more intelligence. For those insurgents who turn themselves in and come under the Bring People Home program, the aim is not to provide too much, at least not to the point that it could come back and haunt them. Indeed, violating one's oath could result in deadly retaliation.

Significance of the black list

For many locals, the black list is sort of a license for security officials to more or less do whatever they want to the suspect with little consideration to due process and human rights. Locals here believe just about every young man in this region is on somebody's blacklist, rendering the merit of the list itself somewhat meaningless. But from the perspective of the parents of a suspect, the project is an opportunity to remove his or her son from such a blacklist list and a return to some degree of normalcy. In the view of many security officials, Bring People Home Project is part of a long-term strategy that rests on the hope that villagers will become tired of the violence and turn their backs on the BRN and their combatants. As noted earlier, this has not happened and there is little indication that the trust gap between the Malays and the Thai state is closing up anytime soon. Like other peace initiatives, the project is a big leap of faith.

Forward Cabinet for the far South

In October 2006, the government approved the formation of a 13-member “**forward cabinet**”, tasked with assessing the policy and strategy for the far South. Prime Minister Prayut Chan-o-cha said the new setup will not duplicate the works of two key existing agency, namely the Internal Security Operation Command (Isoc) and the Southern Border Provinces Administrative Centre (SBPAC). The forward cabinet is led by Deputy Defence Minister Gen. Udomdej Sitabutr. The other 12 in this team, with exception of one, are retired generals, all of whom had served in the far south as either commander or deputy commander of the Fourth Army Area. Beside assessing the situation, the forward cabinet is tasked with overseeing the financing of special projects for the restive region. These special projects are not to be confused with the work of the existing government ministry that received their annual budget directly from the state coffer. However, the establishment of the forward cabinet is not something to get excited about. In

spite of the fact that the idea behind the creation of this cabinet is political in nature and supposed to operate at the policy level, there was nothing in substantive term coming out this mini cabinet. In the end it was more about division of labor between for the junta and the retired commanders from this restive region who does not seem to have much to contribute in terms of policy changes or policy recommendations. But in all fairness, policy decisions for the far South have always been made in Bangkok. Naturally, the lens that the policy makers employed have always been security oriented. Development was never for the sake of development alone. Local residents said the lack of development was never the main reason why the Muslim Malay Muslims took up arms in the first place. Development, delivered efficiently and earnestly, can certainly be part of the solution, but it will not work unless other issues are addressed simultaneously. Social mobility, justice and equality are every bit as essential, they said.

Outsourcing security duties to local officials

In September 2015, in the middle of the night, about 30 insurgents attacked the outpost of Defence Volunteer Corps (DV) unit in Yala's Yaha district, injuring 18 locally hired volunteers after nearly 30 minutes of gunfight and some grenade attacks. Bullet holes and damage from the M79 grenades also suggest it was a one-way battle. Authorities said the militants managed to flee with seven government-issued weapons in their possession. Local residents were surprised at the fact that the insurgents had launched an attack against the DVs. Their logic was simple: DVs are part of the local community and that should count for something in the eyes of the Malay Muslim insurgents. That logic is backed by the extremely low number of violent confrontations between insurgents and DVs since January 2004. But the attack in Yaha district was not aimed at body counts. The aim was to send a stern warning to the security apparatus that the militants will not hesitate to kill DVs or any other locally elected officials should they take up arms against the movement. Similar message was made to the government security agency in November 2015 at Pattani's Ban Khok Khilek when a powerful home-made bomb hidden inside the outpost exploded, killing four volunteers and injuring five. The outpost, surrounded by stacks of used tires meant to protect them from intruders, is a place where the group of Village Defense Volunteer (Chor Ror Bor) would huddle among themselves in the evening before they go on foot patrol to secure the perimeter of their village. For outsider observers, the details are all-too familiar: Malay Muslim insurgents killed Buddhist militiamen with an explosive hidden inside their makeshift outpost. But for officials and observers on the front line of this conflict, the November 12, 2015, incident was far from a routine attack. It was directed at a group of village defence volunteers who are normally left alone because they pose little or no

threat to the insurgents.⁴⁴

Outsourcing security responsibilities to officials at the local level is a work in progress for the Thai Army. While local people are being recruited to join the Paramilitary Ranger units that comes under direct command-and-control of the regular Army, on a separate track, kamnans, village chiefs, along with his deputies, and Defense Volunteer Corps members -- all of whom fall under the Ministry of Interior line of command, are being assigned more onerous security duties. Some of the things they will be required to do include patrolling violence-prone areas alongside regular army soldiers and Paramilitary Rangers, thus, potentially placing them in line of fire from separatist militants. While their part in the overall security grid is much more visible, up to now, these MOI, village-based officials have been largely unchallenged by the insurgents as long as they do not engage in intelligence-gathering activities for the government forces.

A leading security expert on the far South doubt that the region -- and the local volunteers -- are ready to shoulder the brunt of the counterinsurgency campaign. *“The government’s assertion that they can do this now because violence is down being a misnomer. If you look at the monthly rate of violence, the insurgents can ratchet it up at will,”* said Zachary Abuza. *“There is a lot of concern about human rights violations by the Rangers. They are less disciplined and poorly trained; they think more about short-term tactical gains, than the long-term consequences of their actions,”* he added.⁴⁵

⁴⁴ Pathan, Don, “Insurgents focus ire on local defence volunteers,” *The Nation*, August 4, 2015; Don Patha, “Transfer of defence responsibilities is pushing local residents further into the line of fire,” November 26, 2015.

⁴⁵ Pathan, Don, “Thai military and insurgents change tack in southern provinces,” *Nikkei Asian Review*, August 15, 2016.

SPECIAL REPORT
2017

Elusive Peace : Insurgency in Thailand's Far South

สันติภาพยากบรรลุถึง : ความไม่สงบในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ของประเทศไทย

By Don Pathan and Ekkarin Tuansiri

